

Извештај о политичким правима
српског народа у региону

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА
СРПСКОГ НАРОДА У РЕГИОНУ, 2019.

Издавач

Удружење грађана Напредни клуб,
Захумска 23Б/86, 11 000 Београд, Србија

За издавача

Чедомир Антић

Уредник

Чедомир Антић

Аутори

Чедомир Антић

Петар Лађевић

Роман Јевић

Милан Динић

Милош Вулевић

Владимир Станисављев

Стефан Чиплић

Бојан Марић

Момир Плавшић

Бранислав Тођер

Александар Ђурић

Игор Вуковић

Секретар редакције

Миљан Премовић

Прелом

Јована Вуковић и Павле Халуца

Штампа

Shprint

Тираж: 1000 примерака

ISSN 1821-200X

Напредни клуб

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕГИОНУ

Босна и Херцеговина; Република Хрватска;
Црна Гора; Република Македонија;
Република Албанија; Република Словенија;
Мађарска; Румунија;
АП Косово и Метохија (Косово-УНМИК)

Извештај за 2018/2019.

Број XI

Београд, 2019. година

**Извештај о политичким правима
српског народа у региону написан је и објављен
захваљујући члановима и пријатељима
Напредног клуба.**

Рад је био добровољан, а помоћ практична.
Нисмо затражили, а тиме ни добили,
материјалну или финансијску помоћ било које установе
или организације из Србије или иностранства.

Срдачно захваљујемо установама и удружењима из
Србије, српских земаља и држава региона које су нам
изашле у сусрет са подацима.

**Извештаји ће убудуће излазити са црним корицама
док стање у овој области не буде уподобљено
цивилизованим европским стандардима.**

Напредни клуб је политичко удружење грађана из Београда.
Активности и пројекти клуба су усмерени на анализу стања у
политици, економији и култури у Србији и српским земљама,
као и давање конкретних решења за превазилажење
највећих државних и националних изазова.

САДРЖАЈ

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ/БиХ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ	8
ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У ФЕДЕРАЦИЈИ БиХ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ	18
ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У ЦРНОЈ ГОРИ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ	26
ПРОГОН ОПОЗИЦИЈЕ У ЦРНОЈ ГОРИ	26
СТАТУС МИТРОПОЛИЈЕ ЦРНОГОРСКО ПРИМОРСКЕ, СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ	28
ЗАБРАНА УЛАСКА СРПСКИМ ИНТЕЛЕКТУАЛЦИМА У ЦРНУ ГОРУ	33
ШКОЛСТВО, ЈЕЗИК, ПИСМО	34
ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА НА ТЕРИТОРИЈИ КОСОВО-УНМИК ЗА 2018-2019. ГОДИНУ	36
ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕПУБЛИЦИ ХРВАТСКОЈ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ	49
ГЕНЕРАЛНА ОЦЕНА	49
ПОЛОЖАЈ СРБА	50
ПОЛОЖАЈ СРБА У ВУКОВАРУ	54
ОДНОС ПРЕМА РАТНИМ ЗЛОЧИНИМА	56
ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ОПЕРАЦИЈЕ „ОЛУЈА“	60
ПИТАЊЕ НЕСТАЛИХ У ВРЕМЕ РАТА	61
НЕОФАШИЗАМ И ИСТОРИЈСКИ РЕВИЗИОНИЗАМ	64
ОРГАНИЗАЦИЈА СРБА	71

ПОЛИТИКА СРБИЈЕ	73
БИЛАТЕРАЛНИ ОДНОСИ СРБИЈЕ И ХРВАТСКЕ	73
ЕКОНОМСКА ПИТАЊА	78
ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ	79
ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ	81
ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕПУБЛИЦИ АЛБАНИЈИ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ	96
ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У СЛОВЕНИЈИ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ	103
ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РУМУНИЈИ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ	108
ПРЕПОРУКЕ	116
ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У МАЂАРСКОЈ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ	118
О ПЕТ НАЈВЕЋИХ НОВИНСКИХ ПОРТАЛА У СРБИЈИ, ЦРНОЈ ГОРИ, БИХ	130
СРБИЈА	130
ЦРНА ГОРА	137
ХРВАТСКА	139
ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	141
ЗАКЉУЧАК О МЕДИЈИМА	143
ЗАКЉУЧАК	146
SUMMARY	149

**ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА
СРПСКОГ НАРОДА У РЕГИОНУ
за 2018. – 2019. годину**

(Република Српска/БиХ, Црна Гора, Косово/УНМИК,
Хрватска, Македонија, Албанија, Словенија,
Румунија, Мађарска)

Једанаести годишњи извештај
2019. године

Напредни клуб
Београд

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ/БиХ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ

У октобру 2018. одржани су избори у БиХ на свим ниивоима осим општинског. У Републици Српској победила је коалиција око СНСД-а. Владајућа коалиција превладала је свуда осим на подручију Бањалуке, Бијељине и још неколико мањих општина. Победили су кандидати СНСД-а за члана председништва БиХ и председника РС. Штавише, због поделе бошњачких гласова Додик је добио највише гласова од свих кандиата због чега је први обављао осмомесечни мандат председавајућег председништва БиХ. Листа СНСД за Парламентарну скупштину БиХ, добила је значајно више гласова него листа странке на ентитетском нивоу. Реч је о ставу бирача српске националности према коме администрација СНСД боље заступа интересе српског народа и Републике Српске у заједничким органима, него у установама ентитета. То је била специфична порука досадашњим настојањима инспирисаним из врха бошњачког националног покрета - СДА - и Канцеларије високог представника за БиХ, да буде створена заједничка влада која би око бошњачког Сарајва окупила опозиционе странке за које већински гласају Срби и Хрвати.

Кандидовање и победа Жељка Комшића, који се изјашњава као припадник хрватског народа а води једну

политички у потпуности бошњачку странку и политику, за члана председништва БиХ из редова хрватског народа, отворило је стара питања. Још је тужба Сејдић-Финци поставила питање изборних јединица за изборе за чланове председништва БиХ из Федерације БиХ, пошто је јасно да Бошњаци могу да бирају хрватског члана. Захтев бошњачког националног покрета за успоставом принципа један човек - један глас, бесмислен је већ и због чињенице да је такав принцип био неприхватљив свим народима бивше Југославије (укључујући САД, Британију и Немачку) када су у питању били СФР Југославија, СР Југославија и статус Косова и Метохије у Републици Србији.

Бошњачки национални покрет је уз помоћ члана председништва Жељка Комшића започео систематску опструкцију конституисања власти у БиХ и Федерацији БиХ са циљем да суштински измене Дејтонски устав. Услов за конституисање Савета министара био је прихватање даљих корака укључивања у НАТО, како би Српска престанком на то изгубила део међународне подршке а тиме би била омогућена нелегитимна и неуставна измена Устава из 1996. године. Такво условљавање, притом, одудара од актуелне политике РС и БиХ према Северноатлантском савезу. Током претходних десет месеци Савет миринистара није оформљен, а Република Српска је свуда оптуживана као главни кривац за заустављање «европског пута» БиХ. Ово је утолико чудније пошто у БиХ као и у већини држава консензуалне демократије (од Либана, преко Северне Македоније до Белгије) постоје јасне формуле за састављање заједничке власти.

Током 2018. и 2019. вође бошњачког националног покрета, председник СДА Бакир Изетбеговић и премијер Федерације БиХ Фадил Новалић давали су изјаве о припремама Бошњака за рат и наоружавању. Деловање бошњачких обавештајних структура у Мостару приметио је и председавајући председништва БиХ Додик и о томе известио јавност.

У тим нередовним и кризним временима СДА је јануара 2019. изнела захтев да се Уставни суд БиХ изјасни о називу ентитета Република Српска. Подносиоци иницијативе тврде да је назив који је прихваћен у Члану 1 Устава Босне и Херцеговине неуставан. Још је чуднија тврдња да сâм назив Република Српска нарушава људска права грађана БиХ друге националности. Савет за спровођење мира заседао је након ове иницијативе, на иницијативу амбасадора Руске Федерације. Иако је иницијатива означена као «неодговорна и контрапродуктивна», аутори саопштења са савета нису пропустили да осуде и реакцију Републике Српске на ову иницијативу, а са њом и недавну декларацију Хрватског народног сабора. Захтев је провокативан. У име једног «доборог национализма» гуши се национални идентитет једног народа као «лош национализам».

Уставни суд БиХ поново је пресудио о питању дана централне прославе државности Републике Српске. Овога пута је, крајем марта 2019., донео одлуку да је неуставан “Дан Републике Српске”. Захтев за оценом уставности поднело је девет делегата Бошњака и Хрва-

та крајем 2018. године.¹ Уставно суд је поново гласао тако да су његови чланови грађани БиХ били бројнији од чланова који су гласали у прилог ове одлуке. Парламентарне странке за које гласа српски народ у БиХ јединствено су одбиле ову одлуку суда.

У јуну 2019. председавајућа Заступничког дома Парламентарне скупштине БиХ најавила је повлачење апелације Уставном суду БиХ којом је тражила оцену уставности уставне формулације према којој се у Веће народа Парламента БиХ има изабрати по један представник конститутивног народа уколико је исти претходно изабран у законодавно тело тог кантона. Према процени новинара ова апелација која је поднесена крајем 2018. налазила се пред одбацивањем, због чега су у ХДЗ-у БиХ одлучили да је сами повуку као вид компромиса, а и тактички потез, како би могли и даље са истим аргументима да захтевају реформу изборног законодавства Федерације БиХ.²

Уставни суд БиХ огласио се ненадлежним код апелације СДА у вези питањем који ће попис бити примењиван код распореда мандата Дома народа Федерације БиХ. Одлука Централне изборне комисије да буду употребљени резултати пописа из 2013. изазвала је противљење бошњачког

1 "Ustavni sud: Deveti januar ne može biti dan entiteta RS", *N1 BiH*, 29. 03. 2019., <http://ba.n1info.com/Vijesti/a324825/Zasto-je-osporen-Zakon-o-Danu-RS.html>, (сајту приступљено 12 07 2019).

2 "Ustavni sud "spašava" HDZ: Šta ukoliko se obustavi postupak po apelaciji Borjane Krišto?", *Faktor*, <https://www.faktor.ba/vijest/ustavni-sud-spasava-hdz-sta-ukoliko-se-obustavi-postupak-po-apelaciji-borjane-kristo/40994>, (сајту приступљено 12 07 2019).

националног покрета који захтева употребу пописа из 1991. године.³ Дакле расправа се води око тога да ли употребити попис стар шест или двадесет и осам година.

Многи посматрачи, посебно међу бошњачким политичарима, приметили су како је после доласка на место председавајућег председништва БиХ Милорад Додик делимичнио променио реторику.⁴ Разумљиво, а у складу са налазима овог извештаја из ранијих година, ова промена није поздрављена ни од стране сарајевске јавности нити од њених савезника у ЕУ или САД. Она је виђена искључиво као слабост. Приликом отварања велике спортске манифестације у Сарајеву почетком 2019. године звиждуци и вика бошњачких националиста виђени су на случајан начин као глас грађана против национализма и корупције.⁵

Током протекле године и даље је у току било систематско настојање бошњачког националног покрета, као

3 "Ustavni sud BiH 'nenadležan' u slučaju apelacije zastupnika SDA", *Al Jazeera Balkans*, 31. 01. 2019, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/ustavni-sud-bih-nenadlezan-u-slucaju-apelacije-zastupnika-sda> , (сајту приступљено 12 07 2019).

4 Samir Huseinović, 'Dodikova „kapitulacija“', *DW*, <https://www.dw.com/sr/dodikova-kapitulacija/a-46387601> , (сајт посећен 15. 07. 2019).

5 "Pogledajte kako je Dodik izviždan na svečanoj ceremoniji otvaranja EYOF-a" , *SAFF*, 10. Februara 2019., <http://saff.ba/pogledajte-kako-je-dodik-izvizdan-na-svecanoj-ceremoniji-otvaranja-eyof-a-video/>, (сајт посећен 15. 07. 2019); "SEPARATIZAM KOTLINE: Zašto su sarajevski divljaci izviždali inače sjajan govor našeg Predsjednika?", 10. 02. 2019, *Poskok.info*, <https://poskok.info/separatizam-kotline-zasto-su-sarajevski-divljaci-izvizdali-inace-sjajan-govor-naseg-predsjednika/> , (сајт посећен 15. 07. 2019).

и њиховоих савезника из појединих кругова елита САД и држава чланица ЕУ, да ограниче и постепено укину аутономију Републике Српске. Истовремено Република Српска је била оптуживана за сепаратизам.⁶ Власти Републике Српске нису одговарале покушајима да прекрше Устав БиХ. Без обзира на притиске који би, у случају да буду успешни, довели у питање положај и чак и постојање Републике Српске, целокупан “сепаратизам” српског вођства своди се на неколико гестова који углавном треба да потврде неко од права која су ентитетима одузета упркос чињеници да после 1996. није било значајнијих промена Устава БиХ. Тако је током претходне године власт у РС најавила да ће се одупрети могућем, на основу воље страних судија Уставног суда БиХ ком је истекао мандат извршеном, укидању назива ентитета и новом укидању дана државности (без обзира на промену ранијих форме и образложења). Одијум у Сарајеву изазвала је најаву да ће Трећи пешадијски пук (РС) Оружаних снага БиХ на неким наредним празничним данима носити униформе бивше Војске Републике Српске. Исто тако је осуђена најаву основања жандармерије или увођење резервног сатстава МУП-а Републике Српске. Свако наоружавање полиције ентитета виђено је као претња суверенитету БиХ. Истовремено посматрачи углавном заборављају да је после завршетка грађанског рата постигнут споразум о односу снага у региону (СР

6 Edin Subašić, “Kakva je cijena otcjepljenja i ko bi je sve platio?” , Al Jazeera.balkans, 10. april 2019., <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/kakva-je-cijena-otcjepljenja-i-ko-bi-je-sve-platio> , (sajt posećen 15. 07. 2019).

Југославија, Р. Хрватска, ентитети БиХ), тај однос снага је постао беспредметан после укидања ентитетских војски, али је и даље на снази.⁷ На другој страни провокативне посете првих људи бошњачког националног покрета наменској индустрији и најаве некакве одбране Бошњака и државе никада нису наишле на осуду јавности Федерације БиХ, а посебно представника САД и ЕУ.

Обележавање годишњице злочина у Сребреници 11. јула 2019. поново је поделило Босну и Херцеговину и регион. Као и ранијих година комеморација се претворила у националну манифестацију Бошњака. Из Србије и Српске на комеморацији се нису појавили највиши политички представници. На питање зашто није дошла, премијерка Србије Ана Брнабић тврдила је да није позвана. Влада у Београду је нагласила да још увек није расветљен напад на тадашњег премијера Србије, који се догодио 2015. године. Председавајући председништва БиХ, Милорад Додик, тврдио је тих дана да је Сребреница постала темељни национални мит Бошњака и затражио једнак однос према свим жртвама.⁸ Реакције на Додиков став, које су касније стизале из БиХ и Хрватске, одисале

7 Однос броја припадника МУП-а следи односе броја становника и некадашњих војски ентитета. "Koliko policajaca ima Srpska, a koliko FBiH?", Mondo.ba, 18.04.2019., <http://mondo.ba/a868592/Info/BiH/Koliko-policajaca-ima-Srpska-a-koliko-FBiH.html> , (сајт посећен 15. 07. 2019).

8 «Dodik: Srebrenicu ne treba posmatrati na način kako to žele Bošnjaci», *Sputniknews*, 15.07.2019., <https://rs-lat.sputniknews.com/regioni/201907151120364245-dodik-srebrenicu-ne-treba-posmatrati-na-nacin-kako-to-zele-bosnjaci/> , (сајт посећен, 16. 07. 2019.).

су мржњом и нетрпељивошћу. Многи међу коментаторима нису разумели да «мит» у контексту Додикових речи не значи «измишљотину». У Србији су тако острашћене и искуљчиве реакције биле присутне само за време рата.⁹

Пишући о појачавању полицијских снага РС - баш као што су претходне године јављали о замени старих и куповини нових пушака осликавајући је као милитаризацију и припрему за рат - многи страни медији ослонили су се на новинаре по националности Бошњаке. Десило се да један од њих не заборави да укаже на чињеницу да у РС, иначе доминантно руралном подручју, живи мање процена-та укупног становништва БиХ него што овај ентитет чини процената укупне површине земље.¹⁰ За новинаре, какав је Јасмин Мујановић, аутор овог текста на порталу *Цасті Секјуриџи*, питање прерасподеле територије БиХ као да је и даље отворено и изгледа да према његовом мишљењу сваки гађанин треба да добије подједнак комад земље.

9 Добар пример је хрватски портал *Телеграм*. Zdravka Grund, "U novom suludom istupu Milorad Dodik opet priča da u Srebrenici uopće nije bilo genocida", POLITIKA & KRIMINAL, *Telegram*, <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/u-novom-suludom-istupi-milorad-dodik-opet-prica-da-u-srebrenici-uopce-nije-bilo-genocida/>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.); Vlado Vurušić, "Srebrenica nije mit, ona je strašna realnost, ma koliko se Dodik i Vučićeva Srbija trudili tvrditi suprotno", *Jutarnji list*, 13.07.2019., <https://www.jutarnji.hr/komentari/srebrenica-nije-mit-ona-je-strasna-realnost-ma-koliko-se-dodik-i-vuciceva-srbija-trudili-tvrđiti-suprotno/9114842/>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.)

10 Jasmin Mujanovi, "Serb 'Auxiliary Force' Escalates Threats to Bosnia's Stability", *Just Security*, 22. April 2019., <https://www.justsecurity.org/63715/serb-auxiliary-force-escalates-threats-to-bosnias-stability/>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.)

У неколико прилика, у босанскохерцеговачким и страним медијима појавила се синтагма према којој је Додик јединствен као председник једне државе који је наводно не признаје.¹¹ На страну чињеница да Додик није изабрани председник БиХ, већ представник једног од њених суверених народа и једног њеног конститутивног дела, али чудно је да се аутори од бошњачких и хрватских новинара до немачких политичара, не досећају Стијепана Месића. Он је изабран за председика председнишва СФРЈ иако је Република Хрватска најавила отцепљење; а коначно је потврђен, уз притисак САД и ЕЕЗ, када је Хрватска већ прогласила независност, напала касарне савезне армије и почела са масовним прогоном српског народ. Хрватска је у то време ушла у процес неуставне сецесије, откривено је како је тајно увозила оружје из иностранства, а Месић је по повратку у Загреб пред Сабором изјавио да је његов задатак извршен пошто Југославије више нема. Данас Месић тврди да је само изнео чињенично стање, али френетични аплауз саборских заступника демантује ту његову тврдњу. Слично је и са чланом председништва СР БиХ Ејупом Ганићем, који је изабран тврдећи да је по националности Југословен. Он је лично водио је опсаду касарни ЈНА

11 «MILORAD DODIK – PREDSEDNIK, KOJI NE PRIZNAJE SVOJU ZEMLJU», *Objektiva*, 03.07.2019. <https://objektiva.ba/milorad-dodik-predsjednik-koji-ne-priznaje-svoju-zemlju/> , (сајт посећен, 16. 07. 2019.); Kristijan Švarc-Šiling, "Milorad Dodik, predsednik koji ne priznaje svoju zemlju", LIČNI STAV, *DW*, 03.07.2019., <https://www.dw.com/sr/milorad-dodik-predsednik-koji-ne-priznaje-svoju-zemlju/a-49450549-0> , (сајт посећен, 16. 07. 2019.)

маја 1992. и оптужен је због масакра заробљених војника и официра ЈНА у Добровољачкој улици у Сарајеву.

Током 2018./2019. трајао је спор око пријема и судбине миграната у БиХ. Сукоб између заједничких установа и власти ентитета и кантона око њиховог смештаја је настављен. Власти РС су наставиле да захтевају ефективну контролу границе и споразум око смештаја, док је ово питање из заједничких установа и даље посматрао као питање првенства у држави¹² или, у случају опозиционих странака из РС, које су део владајуће коалиције на нивоу заједничких установа БиХ, као страначко питање. Употребљавано и злоупотребљавано са све три стране, ово питање је остало отворено током читаве претходне године.¹³

12 Marija Arnautović, "Dodik odbio raspoređivanje vojske na granici zbog migranata", *RSE*, 11. juni/lipanj, 2019., <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-izbjeglice-predsjednistvo/29993559.html> , (сајт посећен 15. 07. 2019).

13 Sergej Županić, "BiH 2018.: Dodik jedini politički profitirao na migrantima", *Express*, 24.10.2018., <https://www.express.hr/top-news/bih-2018-dodik-na-migrantima-jedini-politicki-profitirao-18201> ,(сајт посећен 18. 07. 2019)

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У ФЕДЕРАЦИЈИ БиХ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ

Српски народ у Федерацији Босне и Херцеговине остао је политички обесправљен и током 2018./2019. године. Према попису из 1991. године, на територији данашње Федерације живело је 476.000 Срба, а према попису из 2013. на истој територији живи 56.000 Срба или око 2,5 одсто. Статистички подаци показују да је чак 520 насеља у БиХ изгубило српску већину или су данас ненасељена. Од тог броја, чак 252 српска насеља у Федерацији су постала већински бошњачка.¹⁴ Уставни статус српског народа у овом ентитету унапређен је формално пре више од једне деценије како би био побољшан статус бошњачког и хрватског народа у Републици Српској. Циљ је био додатно ограничавање уставне аутономије ентитета. Значајнији повратак и нови положај бошњачког народа у РС није до сада довео до остварења циљева вођства бошњачког националног покрета. Српски народ у РС није још увек изгубио већину у становништву ентитета, није остварен значај-

14 Snježana Karić, "MJESTO ZA UMIRANJE Srbi u Federaciji BiH svedeni na STATISTIČKU GREŠKU", *Srpskainfo*, 10.04.2019., <https://srpskainfo.com/mjesto-za-umiranje-srbi-u-federaciji-bih-svedeni-na-statisticku-gresku/>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.)

нији утицај на владу, није постигнута ни блокада законодавне установе посредством Дома народа, баш као што није промењена ни политика републике. На другој страни, српском народу у ФБиХ није омогућено чак ни остваривање формалних права која су му дата. Очигледна је неравноправност Срба у ФБиХ са Бошњацима и Хрватима који живе у Републици Српској. Значајнији повратак српских избеглица и даље није забележен. Такође, национале квоте, засноване на у свим другим приликама толико брањеном, давном попису из 1991. годину, најчешће нису поштоване у случају Срба у Федерацији Босне и Херцеговине.

Избори одржани у октобру 2018. отворили су питање заступљености и права остатака српског народа који живи у ФБиХ. У месецима после избора у медијима су објављиване статистике сличне садржине као и раније. Тако се у новоформираној влади Кантона Сарајево¹⁵ нашао само један Србин. У актуелној Влади Унско-санског кантона¹⁶ нема ниједног Србина министра. У администрацији Министарства унутрашњих послова Унско-санског кантона је запослено само 1,74 одсто Срба, иако су Срби чинили преко 30 одсто становништва 1991. године. У МУП-у Кантона Сарајево је запослено 3,04 одсто Срба, док су Срби у тој области 1991. године чинили око 30 одсто становништва. У административним службама у 70 општина Федераци-

15 Кабинет чине премијер кантона и дванаест кантоналних министара.

16 Премијер кантона и девет министара.

је БиХ запослени Срби чине проценат који је на нивоу статистичке грешке. Изузетак представљају општине Дрвар, Грахово, Босански Петровац и Гламоч.¹⁷ Одбор за заштиту права Срба у Федерацији БиХ навео је да према извештају омбудсмана, у Министарству унутрашњих послова Федерације БиХ нема ниједног Србина на руководећим позицијама.¹⁸ Председавајући Савета министара БиХ Денис Звиздић, позивајући се на податке из специјалног извјештаја институције омбудсмана за људска права БиХ о националној и полној структури запослених у полицијско-сигурносним агенцијама БиХ, нагласио је да су Бошњаци мање заступљени него што би требало зато што је само њих 18 на руководећим позицијама у Министарству унутрашњих послова Републике Српске.¹⁹ На другој страни, према истом извјештају, у Министарству унутрашњих послова Кантона Сарајево од 19 руководећих позиција нема

17 Rade Jokić, "SRBI NE MOGU DA SE ZAPOSLE U Federaciji BiH se krši pravo na posao za pripadnike srpskog naroda", *BLIC*, 09.01.2019., <https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/srbi-nemogu-da-se-zaposle-u-federaciji-bih-se-krsi-pravo-na-posao-za-pripadnike/3nemcc0>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.).

18 "U MUP-u Federacije BiH nema Srba na rukovodećim pozicijama", *Tanjug*, 04. jun 2019., http://www.rtv.rs/sr_lat/region/u-mup-u-federacije-bih-nema-srba-na-rukovodecim-pozicijama_1022744.html, (сајт посећен, 16. 07. 2019.)

19 *SPECIJALNI IZVJEŠTAJ O NACIONALNOJ I SPOLNOJ STRUKTURI ZAPOSLENIH U POLICIJSKO-SIGURNOSNIM AGENCIJAMA U BOSNI I HERCEGOVINI*, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, april 2018. godine, 30.

ниједног Србина. У Министарству унутрашњих послова Босанско–подрињског кантона од 33 руководна радника нема ниједног Србина. У Министарству унутрашњих послова Средњобосанског кантона од 23 руководна радника нема ниједног Србина. У Министарству унутрашњих послова Херцеговачко-неретванског кантона нема ниједног Србина на руководећим позицијама. У Министарству унутрашњих послова Унско-санског кантона од 42 руководећа радника само је један Србин. У Федералној управи полиције од 14 руководећих радника је само један Србин на руководећој позицији. У Министарству унутрашњих послова Зеничко-добојског кантона од 58 руководних радника само су два Србина. У Министарству унутрашњих послова Тузланског кантона од 99 руководних радника само су 3 Србина.²⁰

Влада Херцеговачко-неретванског кантона је фебруара 2019. завршила пријем 140 приправника, међу којима је био само један Србин. Крајем 2015. године завршен је комплетан конкурс за поправку 51 стамбене јединице у граду Мостару. Четири године касније нити један стан није био завршен. Ради се

20 “Odbor za zaštitu prava Srba u Federaciji BiH reagovao na Zviždićevu izjavu, U rukovodstvu MUP-a FBiH nema nijednog Srbina”, *Infobirac*, 4. juni 2019., <http://infobirac.net/2019/06/04/odbor-za-zastitu-prava-srba-u-federaciji-bih-reagovao-na-zvizdicevu-izjavu-u-rukovodstvu-mup-a-fbih-nema-nijednog-srbina/>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.); *SPECIJALNI IZVJEŠTAJ O NACIONALNOJ I SPOLNOJ STRUKTURI ZAPOSLENIH U POLICIJSKO-SIGURNOSNIM AGENCIJAMA U BOSNI I HERCEGOVINI*, Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Banja Luka, april 2018. godine, 38-47

о пројектима који се односе на избегла лица Србије, Црне Горе и Хрватске.²¹

Настављено је са праксом да се Бошњаци, Хрвати и Срби «политички Бошњаци» кандидују као представници српског народа. Уместо 17 делегата српске националности у законодавну установу Федерације БиХ изабрано је само 14, а да апсурд буде већи, само четири су из реда српских странака, а сви остали долазе из пробосанских.²² Постављало се питање легитимности конституисаних органа демократске власти у Федерацији БиХ.²³ Занимљиво је да је кандидатима самопроглашеним Србима у Бошњачким, али и неким медијима блиским САД и појединим државама ЕУ, често приписивана велика грађанска врлина. Они су проглашени за заступнике демократије и отвореног друштва. Треба се, међутим, подсетити да исти медији нису тако

21 Snježana Karić, MJESTO ZA UMIRANJE Srbi u Federaciji BiH svedeni na STATISTIČKU GREŠKU, Srpskainfo, 10.04.2019., <https://srpskainfo.com/mjesto-za-umiranje-srbi-u-federaciji-bih-svedeni-na-statisticku-gresku/>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.)

22 Д. Станишић, “Срби „мањина” у Клубу Срба”, *Politika*, 25.02.2019., <http://www.politika.rs/scc/clanak/423550/Srbi-manjina-u-Klubu-Srba>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.); “Koordinacija Srba Mostar: Delegati u FBiH da podrže predstavnike koje su birali Srbi”, *Srna*, 22.03.2019., <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Koordinacija-Srba-Mostar-Delegati-u-FBiH-da-podrze-predstavnike-koje-su-birali-Srbi/529282>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.)

23 «Nema skupštinske većine za formiranje vlasti u FBiH», *TANJUG*, 11.06.2019., https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2019&mm=06&dd=11&nav_category=167&nav_id=1553763, (сајт посећен, 16. 07. 2019.)

размишљали о Бошњацима и Хрватима кандидатима СНСД-а. Пре непуне три деценије избор Милошевићу оданог Албанца, Сејде Бајрамовића, у председништво СФР Југославије, многи посматрачи, који су живели изван Србије и Југославије, видели су као кршење права Албанаца али и других југословенских република, које ваља без већине у савезним установама окренуте против Београда нису могле да остану у заједничкој држави.²⁴ Деловање Срба - бошњачких и босанских

24 Marija Arnautović, "Ko su 'autentični' Srbi, 'legitimni' Hrvati i 'pravi' Bošnjaci?", *Radio Slobodna Evropa*, 27. februar/veljača, 2019., <https://www.slobodnaevropa.org/a/bih-bosnjaci-hrvati-srbi/29793782.html>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.); JOŠ JEDAN 'HRVAT' IZABRAN U DOM NARODA PARLAMENTA FEDERACIJE BIH U Skupštini Bosansko-podrinjske županije glasao je za samoga sebe, *Hina*, 05.02.2019., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/jos-jedan-hrvat-izabran-u-dom-naroda-parlamenta-federacije-bih-u-skupstini-bosansko-podrinjske-zupanije-glasao-je-za-samoga-sebe/8348810/>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.); Milan Dunović, potpredsednik FBiH, "Milan Dunović za N1: Puzigaća najveći Hrvat među Srbima", N1, 20.07.2018., https://www.youtube.com/watch?v=d1G-bYX20A_4, (сајт посећен, 16. 07. 2019.); Atlagić, SDP, "Atlagić odbio mjesto dopredsjednika Zastupničkog doma iz reda srpskog naroda", *Ero.tel*, 16/07/19, <https://ero.tel/bih/atlagic-odbio-mjesto-dopredsjednika-zastupnickog-doma-iz-reda-srpskog-naroda/>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.); "Hrvat će sutra biti izabran kao Srbin u vodstvo Parlamenta FBiH?!", *Krupljani.ba*, 15. Jul 2019., <https://krupljani.ba/bih/hrvat-ce-sutra-bit-izabran-ka-srbin-u-vodstvo-parlamenta-fbih.html>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.); "Srpska lista osvojila tri mandata u Livanjskom kantonu", *Srna*, 22.10.2018., <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Srpska-lista-osvojila-tri-mandata-u-Livanjskom-kantonu/504097>, (сајт посећен, 17. 07. 2019.)

националиста, представљано је у Федерацији БиХ и у појединим државама ЕУ и САД као приципијелно.

Незамисливо је да у медијима какви су *Радио слободна Европа* или *Дојче веле*, било који злочин који су починиле српске војске буде на било који начин умањен или релативизован. Тај се принцип и даље не односи на злочине према Србима. Тако колумнисткиња сарајевског *Ослобођења*, која је радо преношена на овим медијима, наводи како је етничко чишћење Срба из сарајевских општина извршено по налогу Српске демократске странке.²⁵ Иста новинарка поиграва се погрдним именом за Србе како би критиковала српску политичку опцију.²⁶

Током 2018.-2019. није дошло до побољшања политичких али ни других права српског народа у Федерацији БиХ. Треба, међутим, нагласити да су власти Републике Српске и Републике Србије биле ангажоване на политичком организовању Срба у ФБиХ. На изборима су политичке снаге српског народа биле обједињене у Српској листи. Српска листа се појавила на изборима у свега четири од дванаест изборних јединица у ФБиХ. У поређењу удела Срба у становништву ФБиХ, према Попису из

25 Gordana KATANA, «JEDINA ISTINA O ODLASKU SRBA IZ SARAJEVA PRIJE 23 GODINE: Etničko čišćenje po naredbi SDS-a», *Inforadar*, 18/03/2019, <https://inforadar.ba/jedina-istina-o-odlasku-srba-iz-sarajeva-prije-23-godine-etnicko-ciscenje-po-naredbi-sds-a/>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.)

26 Gordana KATANA, «Papci se više ne kupuju, sami se nude», *Oslobodjenje*, 9. novembar 2018., <https://www.oslobodjenje.ba/dosjei/kolumne/papci-se-vise-ne-kupuju-sami-se-nude-407358>, (сајт посећен, 16. 07. 2019.)

2013. године, за српске странке (пре свега Српску листу) гласало је 4,7 пута мање бирача.²⁷ За то време уједињене бошњачке странке имале су кандидате у свим изборним јединицама Републике Српске. У односу на број Бошњака из Пописа из 2013. за њих је гласало 3,2 пута мање.²⁸ Хрватске странке су, макар кад је реч о опозиционом ХДЗ-1990., имале кандидате у већини изборних једница РС, али су добиле 7,1 пута мање гласова у односу на удео Хрвата у становништву РС према Попису из 2013. године.²⁹ Дакле, приметна је слабија организација Срба. Српски народ је добио три посланика у Скупштини Кантона број 10 (где се налазе Дрвар, Грахово и Гламоч, општине са већинским српским становништвом), али у Парламент ФБиХ нису ушли аутентични представници српског народа, за разлику од Републике Српске где су потпредседници републике и Народне скупштине данас аутентични представници бошњачког и хрватског народа, у ФБиХ ће на тим местима и даље бити Бошњаци, Хрвати или Срби - босански националисти.

27 Укупно бирача: 3,352,933 у БиХ, у ФБиХ 2,092,336 бирача а у РС 1,260,597. Изашло је у БиХ 53.36%, ФБиХ 51.25% и РС 57.30% - 1,789,125 у БиХ; у ФБиХ 1,072,322. и РС изашло 722,322. У ФБиХ Срби чине 2,55% становништва. Срба би према овом попису требало да изађе 27,344, а за српске странке гласало је 5,771

28 У РС Бошњаци чине 14,1% становника. Бошњака у РС би требало да у складу са излазношћу на изборе изађе око 101,847, а за бошњачке и пробосанске странке гласало је њих 31,000.

29 Хрвати у РС чине 2,43% становника, те би у складу са излазношћу требало да их на изборе изађе 15,552. За хрватске странке гласало је њих 2,188.

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У ЦРНОЈ ГОРИ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ

Прогон опозиције у Црној Гори

Након две године суђења за наводни покушај државног удара на дан парламентарних избора 2016. године, процес је завршен 28. марта 2019. Пет недеља касније, 9. маја 2019. , Судско веће Вишег суда у Подгорици прогласило је све оптужене за случај тероризма на изборни дан у Црној Гори октобра 2016. кривим. Вође опозиционог Демократског фронта Андрију Мандића и Милана Кнежевића осудило је на по пет година затвора. Одбор за одбрану Мандића, Кнежевића и осталих из Београда одржао је конференцију за новинаре овим поводом у Београду при чему се обратио и писмено свим надлежним међународним организацијама: „Свако ко је имао прилике да се упозна са процесом, зна да је то изругивање правди. На преко 200 рочишта тужилац Катнић и судија Мугоша покушали су да групу обичног света споје са групом опскурних сведока. На крају су сви они спојени са политичким представницима српског народа“, истакао је на конференцији за новинаре Чедомир Антић. Процес, према његовим речима, није био ни регуларан ни законит, постоје индиције да су оптужени мучени у притвору, а нечувено је да је оптужени

женима буде нуђена слобода ако пристану на сарадњу и сведоче против осталих. Притом, крунски сведок, Александар Синђелић, је након бегу из Црне Горе, оповргао своје сведочење. Антић додаје да је црногорски режим од 2001, када је схватио да је Србија на путу демократизације и да не може више на рачун наводног сукоба са Милошевићем да добија подршку из САД и ЕУ, радио на систематском обесправљивању српског народа у Црној Гори. „Српски народ је прихватио све, прихватио је референдум и оно што је после тога проишло, а добио је потпуну негацију својих мањинских, а сада видимо и људских права“, закључио је Антић. Матија Бећковић је нагласио да Црна Гора, као и социјалистичка Југославија у периоду пре него што је постала међународно призната, користи прилику да се пре него што постане чланица ЕУ и правна држава обрачуна са српским народом. „У том подухвату није једина и она користи ту једну појаву обрачунавања са Србима на ширем плану. Таквих суђења је било и раније, али не сећам се да је неко ко је оптужен за најтежа кривична дела тај који суди другима“, каже Бећковић.

Ни сва наведена дешавања нису била довољна властима у Београду да промене политику према Ђукановићевом режиму. Крајем маја двојица председника гвоорила су о добрим односима и неопходности званичних сусрета, док су се, по сазнањима подгоричких *Вијести* поново неформално састали у Београду средином јуна.

Статус Митрополије Црногорско приморске, Српске православне цркве

Пролећа 2019. године, појачани су и постали учесталији притисци на СПЦ у Црној Гори. Пре свега, председник Црне Горе Мило Ђукановић оштро је критиковао Митрополију Црногорско-приморску, а хајци су се придруживали и научници, културни радници, глумци, дипломатски представници...Влада Црне Горе је средином маја, после четири године рада, усвојила Предлог закона о слободи вероисповести, који је код СПЦ изазвао јавно, оштро противљење. Митрополија црногорско-приморска закон доживљава као "антиверски", сматра да је усмерен против СПЦ у Црној Гори, да је политика власти "отимање храмова и пљачке цркве имовине са злокобним и несагледивим последицама". Таква порука послата је са сабора у Подгорици, коме је присуствовало више хиљада верника из свих крајева Црне Горе. Одредбе предлога закона предвиђају да све верске заједнице у Црној Гори морају да докажу да су пре 1918. године биле власнице цркве имовине, иначе ће им она бити одузета, тачније национализоване и проглашена државном, што је изазвало оштро противљење Митрополије и јавности.

Председник Црне Горе Мило Ђукановић обратио се члановима своје странке на трибини у Никшићу 8. јуна ове године, и оптужио је Српску православну цркву (СПЦ) да покушава да чува инфраструктуру „велике Србије“ и да омета европски пут Црне Горе, те најавио обнову Црногорске православне цркве (ЦПЦ) коју је

овог пута назвао “Православна црква Црне Горе”. Ђукановић, председник Демократске партије социјалиста, оптужио је СПЦ да покушава да опструше европска хтења и амбиције савременог црногорског друштва, трудећи се да тако чувају свој верски монопол у Црној Гори. “СПЦ жели да се опструше успостављање правне државе и да и даље настави да користи оно што јој се не припада сагласно правном систему државе. На тај начин покушај да исправи оно што су, како то они мисле, кратковиде ововремене политике. Да државе настају и нестају, а црква је старија од свега тога”, рекао је Ђукановић. Он је на изборној конференцији ДПС-а у Никшићу оптужио СПЦ да данас у Црној Гори покушава да чува инфраструктуру велике Србије, додајући да је “прича о прекограничним епархијама супротна основним принципима православне организације свуда у свету”. Он каже да ће врло предано радити на “обнови аутокефалне ЦПЦ у потпуном дослуху са основним принципима на којима почива демократска Црна Гора”. Ђукановић је додао да неће дозволити да “савремена Црна Гора живи под диктатом једне верске организације која представља реликт прошлости, иако не може да схвати да је то време одавно прошло”. “Стање у Црној Гори је боље него другде, али као што видимо, ни овде наши противници не јењавају, било да се јављају као опозиција, парapolитичке организације у форми наводно независних медија, невладиних и верских организација”, рекао је Ђукановић. Митрополит Амфилохије, имао је спреман одговор: “Након што су све распарчали и распродали хоће да отимају црквену

имовину како би је разделили својој мафији.”, изјавио је након сабора у Подгорици са ког су Митрополија и њене три епархије затражиле од Владе Црне Горе да повуче Предлог закона о слободи вероисповести, који на нов начин уређује питање црквене имовине. Митрополит Амфилохије сматра да Ђукановић “због свог егоизма хоће да распарчава и дели црквену имовину, јер је само то остало у Црној Гори што нису отели и поделили”. Он је изнео и надање да ће црногорска власт бити довољно разумна да повуче овај предлог закона, јер би Црна Гора у супротном “дотакла дно”.

“Пред Богом смо се заклели и саборно заветовали да ћемо чувати, обнављати и бранити своје светиње. Ако усвоје овакав закон, тако ће и бити”, рекао је Амфилохије.

Митрополија црногорско-приморска (МЦП) пратиће имплементацију мишљења Венецијанске комисије о Предлогу закона о слободи вероисповести у Црној Гори и обратиће пажњу да не дође до било каквих покушаја злоупотребе тог мишљења, поручио је данас протојереј-ставрофор Велибор Џомић. Џомић, који је и координатор Правног савета МЦП, рекао је да предстоји велики и озбиљан задатак да се мишљење Венецијанске комисије о појединостима имплементира у тај предлог закона. “Посветићемо велику пажњу томе да не дође до било каквих покушаја злоупотребе оног што је написано у мишљењу Венецијанске комисије”, поручио је Џомић.

Венецијанска комисија објавила је мишљење о предлогу овог закона које је, како је саопштено, влада

доживела као веома позитивно, док је Џомић поручио да је МЦП била у праву и да се према том мишљењу имовина цркве не може прекњижавати на друге власнике без одлука суда. Новосадски филозоф, лингвиста и професор универзитета, Миленко Перовић, дао је интервју за *Викенд новине* почетком јуна ове године, у коме је изнео своје мишљење о Српској православној цркви. Интервју је обиман, а један део ћемо цитирати зато што је индикативан: „Необично је да се предлог овог закона ставља у официјелну процедуру целих тринаест година након референдумске обнове државне самосталности Црне Горе. Није могуће докучити ваљан политички разлог зашто ентузијазам суверенистичке победе на референдуму није искоришћен да овај закон донесе одмах након доношења државног Устава. Законско решавање статуса православних верских заједница по својим духовним, политичким и моралним последицама у црногорском друштву по важности је одмах по процени уставне верификације црногорске државне независности. По мом суду, гледано са становишта црногорског суверенизма, изгубљено је драгоцених тринаест година. Те године је искористио Амфилохије Радовић да агресивно, лукаво и вешто укорени интересе Српске православне цркве и да јој у Црној Гори обезбеди позицију какву она никада пре није имала. Од Црне Горе је начинио голему крстионицу.“

Почетком јуна ове године, двоје људи из области јавног живота такође су упутили вербалне претње и напали вернике Српске православне Цркве у Црној Гори. Мирна Никчевић, дипломатски представник Црне Горе

у Турској оштро је напала преко друштвених мрежа српске вернике, а њеним нападима се придружио и глумац Зоран Вујовић. Мирна Никчевић, саветница у конзуларном представништву у Анкари, себе карактерише да је „за тековине црногорских либерала“, 17. јуна текуће године, митрополита Амфилохија вређала је на свом фејсбук профилу, Храм Христовог васкрсења у Подгорици назвала је „Срам“, Србе је у својим постовима ознавава као „четнике“ а претила је окупљенима како би „запалила сву стоку у храму“. Министарство иностраних послова Црне Горе оградило се од њених ставова.

Сличним путем је кренуо и глумац Црногорског народног позоришта, Зоран Вујовић. Он је на свом фејсбук профилу најбруталније извређао српски народ речима: „Схватите древна Српчад да сте пореклом из Црне Горе, до једнога ј * бенога ... Схватите од Цетиње, Жабљака Црнојевића, Дукље, обала Рибнице, да сте поникли и посрнули одавде , мајку вам ј * бем отровну, издајничку ... Који ваши Храмови, мајку вам ј * бем ненормалну до једнога, идиоти исфрустрирани.“ Вујовић је наставио са увредама: “На шта је личила келија Светог Василија Острошког, од ње сте направили, мајку вам ј * бем великоништавну”, наставио је да вређа глумац Црногорског народног позоришта док Србе карактерише речима: “Незналице”, “Изроди”... „Не могу од вас у Манастир Цетињски ући ништавила ниједна. Палили су Турци манастир Цетињски незналице, али га нико никад преузео није, св. Петар Цетињски кидао вама изроди главе и носеве... Не потурице.. Турци су били противници достојни борбе, ваша бор-

ба смећари ниједни, долесценти, загорчава живот свима на овим просторима годинама уназад..." Нису ове отровне речи, пуне мржње, мишљење једног глумца, појединца, то је нажалост водећа и пожељна политичка мантра којом се служи владајућа политичка опција, Срби су по њиховом мишљењу скупина према којој су све речи и претње и омаловажавања дозвољена.

Забрана уласка српским интелектуалцима у Црну Гору

Преходну годину, као промена у односу на раније, обележила је забрана уласка у Црну Гору четворици српских интелектуалаца. Црногорска Гранична полиција је 1. новембра 2018. године донела је одлуку по којој је забрањен улазак у Црну Гору – академику Матији Бећковићу, др Александру Раковићу, Проф др Дејану Миривићу и Проф. др Чедомиру Антићу. У саопштењу које су издали наводи се да је решење достављено свим старешинама Граничне полиције, у коме се наводи да истакнути Срби "никако не смеју да уђу у земљу, јер угрожавају националну сигурност Црне Горе". Српски интелектуалци су били најављени као говорници на обележавању стотину година од Подгоричке скупштине. Званична Србија је реаговала млако и неформално. Председник републике Александар Вучић позвао је телефоном Антића, Бећковића, Миривића и Раковића, и пружио им усмену подршку. Изостала је системска, институционална реакција државе. Миодраг Линта,

председник Одбора за дијаспору и Србе у региону у Народној скупштини Републике Србије позвао је црногорски режим да престане са антисрпском политиком, односно да повуче ту антицивилизацијску одлуку.

19. јула 2019. године огласио се црногорски министар унутрашњих послова Мевлудин Нухоџић, који је изјавио да не постоји било каква забрана уласка српским интелектуалцима у Црну Гору. Пракса је показала да је забрана на снази, јер је Дејан Мирковић враћен са граничног прелаза у децембру 2018. године, када је ишао у породичну посету у Црну Гору.

Школство, језик, писмо

Подсећамо да су још раније из школских уџбеника избрисани Свети Сава, Јован Јовановић Змај, Бранко Радичевић, Милорад Павић...Професор Веселин Матовић, аутор неколико значајних дела, свој рад је, између осталог посветио разоткривању неистина које се налазе у постојећим уџбеницима у Црној Гори. Матовић говори о очигледним фалсификатима историје: „На пример, идеологема и агитема, почевши од тврдње да је ‘црногорска/зетска редакција прва редакција старословенског језика из које се касније настале босанска и српска’, или да су *Мирослављево јеванђеље* писала два писара: Варсемелеон и Григорије, да је Варсемелеон био Црногорац/Зећанин, а Григорије Србин/Рашанин, да је Варсемелеон био ијекавац, а Григорије екавац, те да део Јеванђеља који је писао Григорије припада српској, а део који је писао Вар-

семелеон црногорској књижевности.” Матовић додаје: „Сличне фалсификате срећемо и у уџбеницима историје, на пример, да су Симеон Немања и Св. Сава огњем и мачем Црногорце превели из католичанства у православље, или, рецимо, да је ‘по наговору Николе Пашића француска влада забранила повратак краљу Николи у Црну Гору’, те да је српска војска 1918. окупирала Црну Гору, итд. Таквих примера налазимо чак и у уџбенику за ликовно васпитање. Рецимо, испод репродукције Лубардине слике ‘Битка на Вучјем долу’ уписано је: ‘Величање црногорске борбе за слободу’, а испод слике ‘Косовски бој’: ‘Сликарев обрачун с косовским митом.’”

30. октобра 2018. америчка обавештајна агенција ЦИА изашла је са резултатима свог истраживања по којима у Црној Гори српским језиком говори 42,9% становништва, а црногорским 37%. Српски језик у овој држави је системска гушен пошто је током свега шеснаест година број оних који говоре српски језик пао за око једну трећину - са 64% на мање од 43% . По истом извештају да су Црногорци изјашњава се 45% становништва.

Уставом из 2007. године црногорски језик је промовисан као “службени језик”-“језик државе”, латиница је постала званично писмо. Ћирилица је потпуно потиснута, у Подгорици и даље има више кинеских него јавних натписа на ћирилици. У пракси, по Закону о јавним исправама, уколико тражите у Црној Гори да вам лична карта буде написана на ћирилици, име и презиме ће бити тако написано, али сви остали подаци ће бити на латиници. Исто важи и за сведочанство, где родитељи морају написмено да траже оно које није написано латиницом.

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА НА ТЕРИТОРИЈИ КОСОВО-УНМИК ЗА 2018-2019. ГОДИНУ

Српски народ на територији Косово-УНМИК суочен је током 2018. и 2019. са бројним изазовима и тешкоћама. Настојања албанског националног покрета да, без обзира на цену, створи албанску државу под називом «Репубљик Косово», одражавају се на стање политичких али и грађанских и људских права тамиошњих Срба. Такође, недемократски карактер режима Александра Вучића имао је значајног одраза на стање права и политику Срба са КиМ.

Током претходне године Косово-УНМИК је противно ранијим споразумима успоставило регуларну војску. Преговори из оквира «Бриселског процеса» су прекинути. Једини сегмент споразума из 2013. који до сада није испуњен јесте управо стварање Заједнице српских општина, коју албанске власти не желе да успоставе. У преговарачком процесу од средине 2017. приметна је спремност српске стране да под условом размене територија призна независност косовске-албанске државе. Албанска страна, подржана од стране САД и дела ЕУ, већински је била одбојна према било каквим уступцима.

Неуспех албанских власти у Приштини да даље афирмишу проглашену независност, посебно је био оличен у одбијању *Иншериола* да прими Косово у своје чланство,

као и у застоју међународног процеса признавања. Напротив, настојање српске дипломатије довело је до тога да током претходне две године више држава поништи признање независности Косова, него што их је признало.³⁰ Управо зато је Приштина увела удвостручене таксе на робу из остатка Србије. Тиме је прекршен споразум ЦЕФТ-а чији је Косово-Унмик такође потписник. Санкције су уведене и Босни и Херцеговини. Током јуна 2019. Срби на северу Косова суочили су се са несташицама основних потпрепштина.³¹ У знак протеста због овакве политике Приштине председници четири општине на северу Косова поднели су оставке. Током наредних месеци трајала је криза будући да албанске установе нису желеле да признају оставке јер је у њима спомињано “Косово и Метохија”, термин који није присутан у уставној и законској регулативи Косово-Унмик.³² Када су избори конач-

30 Уринам је крајем октобра 2017. постао прва држава која је повукла признање независности Косова. У то време је 111 држава признавало независност покрајине. До средине јуна 2019. признао ју је још Барбадос, док је признање према различитим вестима повукло тринаест или десет држава (Суринам, Бурунди, Папуа Нова Гвинеја, Лесото, Комори, Доминика, Гренада, Соломонска Острва, Мадагаскар, Палау, а званична Србија тврди да су признање укинули још и Сао Томе и Принципе, Либерија и Гренада).

31 Tanja Vujisić, «»Šta kupuju Srbi sa Kosova dok traje «carinski rat» Prištine i Beograda», *Vice*, 22 Novembar 2018, <https://www.vice.com/rs/article/a3m3p5/black-friday-na-kosovski-nacin-kako-carinski-rat-vide-u-severnoj-mitrovici> , (сајту прступљено 18 07 2019).

32 “Opštine sa severa Kosova četiri meseca bez gradonačelnika”, *FoNet*, 23. januara 2019., <https://www.danas.rs/politika/opstine-sa-severa-kosova-cetiri-meseca-bez-gradonacelnika/> , (сајту прступљено 19 07 2019)

но поново расписани, приговор на кандидатуру Српске листе уложио је представник Покрета “Самоопредељење” у Централној изборној комисији. ЦИК је зато одбио кандидатуру. После краткотрајног застоја, жалбе и приличне нерозе коју је испољила српска страна, кандидатура је ипак одобрена.³³ Српска листа је освојила највећи број гласова и власт у све четири општине. Ипак, остала је чињеница да се на тако важне изборе одазвало мало грађана - свега око 39%.³⁴ Такође, осим појединих албанских партија, није било противкандидата из реда српских странака.³⁵ Победу су представници Српске листе прославили тако што су се пред камерама медија окупили око телефонског апарата председника ове политичке организације, Горана Ракића, и скандирали “Ацо Србине!”, славећи тако председника Републике Србије Вучића, који се налазио на другој страни везе.³⁶

Штавише, када на регионалном састанку одржаном у Сарајеву, Косово није добило статус другачији оног

33 “ЦИК потврдио, kandidati Srpske liste idu na izbore”, RTS, 25. APR 2019, <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/politika/3502553/usvojena-zalba-kandidati-srpske-liste-idu-na-izbore.html>, (сајту прступљено 19 07 2019).

34 “Srpska lista pobedila na izborima u sve četiri opštine na severu Kosova”, N1 RS, <http://rs.n1info.com/Vesti/a484871/Izbori-za-gradonacelnike-cetiri-opstine-na-severu-Kosova.html>, (сајту прступљено 19 07 2019).

35 “Опозиција са КиМ бојкотује изборе на северу”, ТАНЈУГ, ФОНЕТ, <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/3485546/opozicija-sa-kim-bojkotuje-izbore-na-severu-.html>, (сајту прступљено 19 07 2019).

36 “Rakić Vučiću: Aco Srbine”, *Tanjug*, 19.05.2019., <https://www.youtube.com/watch?v=6civbPyXB18>, (сајту прступљено 19 07 2019).

предвиђеног споразумом са Србијом, косовска страна је одбила да дође, а званична Албанија се са њом солидарисала. Реакција САД и ЕУ, озбиљна и веродостојна, том је приликом изостала.

Настављени су напади на Србе на КиМ. Повремено је реч о насумичним нападима на цивиле, а понекад о активностима косовске полиције.³⁷ О томе је чак писано у редовном извештају Стејт департамента посвећеном стању људских права.³⁸ У овом документу наведено је да су етничке мањине на Косову угрожене и да је током претходних месеци било око 100 напада на Србе.³⁹ И париски лист *Фиџаро* јавио је о томе како су Срби на Косову «третирани као грађани другог реда».⁴⁰ У чланку је наведе-

37 «НА КОСОВУ НИ МРТВИМА НЕ ДАЈУ МИРА», *Прокупље на главу*, 14.07.2019., <https://prokupljenadlanu.rs/kosovo/na-kosovu-ni-mrtvima-ne-daju-mira-6470.htm>, (сајту прступљено 18 07 2019).

38 ""SRBI SU META" Oštре kritike za Prištinu u izveštaju STEJT DEPARTAMENTA, pomenut i Oliver Ivanović"", *Tanjug*, 13.03.2019., <https://www.blic.rs/vesti/politika/srbi-su-meta-ostre-kritike-za-pristinu-u-izvestaju-stejt-departamenta-pomenut-i-oliver/m6z68nz>, (сајту прступљено 18 07 2019).

39 "EKSKLUZIVNO! OVO su Srbi koje su ALBANSKI DANAS OTELI na severu Kosova», *Srbija Danas*, 28.05.2019., <https://www.srbijadanas.com/vesti/kosovo/ekskluzivno-ovo-su-srbi-koje-su-albanci-danas-oteli-na-severu-kosova-foto-2019-05-28>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.).

40 Jean-Louis Tremblais, «Au Kosovo, les Serbes font de la résistance», *Le Figaro*, <http://www.lefigaro.fr/international/au-kosovo-les-serbes-font-de-la-resistance-20190613>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.); "Figaro: Srbi na Kosovu tretirani kao građani drugog reda", *RTS*, 14.06.2019., <https://www.radiokontaktplus.org/vesti/figaro-srbi-na-kosovu-tretirani-kaog-gradani-drugog-reda/20017>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.).

но да је током двадесет година од завршетка рата 1999. срушено чак 150 српских црва, капела и манстира. О односу према Косову на Западу, међутим, речито говори сумња већег дела политичара и медија у ЕУ да ли ће шпански политичар изабран на високу дужност у унији моћи да буде објективан, пошто његова држава није признала независно Косово.⁴¹ Они чије државе признају независност Косова, према том разумевању правде и истине, неће бити пристрасни. Дакле, објективност захтева претходно признање промене граница међународно признате државе које нису прихватиле УН, већина грађана света и велики број чланица светске организације.

У односима Београда и Приштине српски народ на Косову и Метохији био је чест посредник и монета. Тако је Александар Вучић држао један од својих «историјских говора» у Митровици, а у исто време је Хашим Тачи посетио језеро Газиводе, пловио је чамцем, а на ресторан који је посетио је касније бачена ручна бомба.⁴²

Убиство Оливера Ивановића, лидера опозиције међу Србима, обележило је читаву 2018. годину. Одређен помак је направљен у јануару ове године када је косовско тужилаштво затражило, а Основни суд у Приштини недуго затим издао налог за хапшење Милана Радои-

41 Michael Peel, Ian Mount, "Candid Josep Borrell faces daunting agenda as EU foreign envoy", *Financial Times*, 9. JULY 2019, <https://www.ft.com/content/01c4bc50-9e85-11e9-9c06-a4640c9feebb>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.).

42 «Vučić: Milošević je bio veliki srpski lider, ali su nam rezultati bili lošiji», *Al Jazeera Balkans*, 09.09.2018., <https://www.youtube.com/watch?v=51Ng16FegoA>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.).

чића, као главног осумњиченог за убиство Оливера Ивановића. 1. јула 2019. је расписана и међународна потерница за Радоичићем, који се поред убиства Ивановића терети и за организовани криминал. Уз Радоичића међународне институције су прошириле истрагу и издале налог за хапшење и Звонка Веселиновића, другог најутицајнијег Србина са севера Косова и Метохије, који се терети за организовани криминал, угрожавање особља УН-а, изазивање опште опасности, као и за убиство Ивице Рајачића 2014. године. Обојица су се почетком ове године "склонили" у централну Србију, а често су присутни на званичним манифестацијама СНС-а и Владе Републике Србије. Милан Радоичић је све време потпредседник Српске листе, која је стожер косовске владе, којом руководе Рамуш Харадинај и Хашим Тачи.

Још један велики проблем за Србе на Косову и Метохији представља питање повратка. Око 280.000 интерно расељених и прогнаних лица са Косова и Метохије има привремено пребивалиште на територији Србије, ван Косова и Метохије. Резултати у процесу повратка у последњих пет година више су него слаби, а својим домовима вратило се само 11.000 лица, од чега су свега 5.000 Срби, с тим да их је око 4 хиљаде расељено и прогнано у мартовском погрому, када је спаљено 900 кућа и станова и уништено више од 30 православних храмова широм Косова и Метохије. На овај број треба додати и око 20 хиљада интерно расељених лица унутар Косова и Метохије који су из етнички мешовитих средина прешли у већинске, скоро једноетничке енклаве. Број регистрованих расељених и прогнаних лица у Србији је 212.781, по

званичним подацима Владе Републике Србије. Ови подаци јасно показују да кршење основних загарантованих људских права, међу која спада и право на располагање и уживање имовине, што гарантује Европска конвенција о људским правима, кочи процес повратка на Косово и Метохију. Немогућност да се поново дође у посед своје имовине, као и да се остваре друга права по Европској конвенцији о људским правима и Резолуцији СБ УН 1244 питања су од приоритета за све чиниоце који се баве и који ће се бавити будућношћу овог дела Европе.

Као и у многим другим случајевима политичких права заграничних Срба, и у случају Косова је домицилни невладин сектор непогрешиво другачије оријентисан од српских колега. Док београдски Фонд за хуманитарно право у свим приликама осуђује српски национализам и релативизује само постојање српског државног интереса, косовски настоји да афирмише национални циљ албанског народа - косовску независност. Тако је Беким Блакај, директор Фонда за хуманитарни право Косова, изнео тврдњу да би Срби на Косову «боље живели» уколико би Србија признала независну Републику Косово.⁴³ У Србији је животни стандард далеко виши него на Косову и Метохији, па би могло да следи и да би и Албанци боље живели када би покрајина поново постала аутономија у оквирима српске државе.

43 Jelena Petrović, «Blakaj: Kad bi Srbija priznala Kosovo, kosovski Srbi bi bolje živeli nego sada», *N1.RS*, 28.03.2019., <http://rs.n1info.com/Vesti/a471755/Blakaj-Kad-bi-Srbija-priznala-Kosovo-kosovski-Srbi-bi-bolje-ziveli-nego-sada.html>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.).

После једне од бројних акција наводне борбе косовске полиције против организованог криминала усмерене према српским крајевима на Косову и Метохији, представници Кфора су, баш као и након стварања косовске војске, изјавили да Србима не прети никаква опасност и да акције нису усмерене против њихове заједнице.⁴⁴

Званична Србија је у протеклим месецима водила контрадикторну и контроверзну политику према Косову-УНМИК. Са једне стране она је активно радила на спречавању даљег афирмисања косовске државности. На другој страни, јасно је стављано до знања да владин циљ није повратак покрајине у састав Србије, већ искључиво побољшање преговарачког положаја Београда. Иако је у много прилика поновљен став да Србија жели «разграничење» са Косовом, још чешће су се представници српске владе заклињали да ће сачувати суверенитет на целокупној територији државе и да никада неће признати независност Косова. Вести о тајним састанцима врха Србије и албанског националног покрета на Косову учестале су током претходне

44 «KFOR: Akcija policije na Kosovu nije protiv Srba», *Aljazeera.Balkans*, 28. maj 2019., <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/kfor-akcija-policije-na-kosovu-nije-protiv-srba> , (сајт посећен, 18. 07. 2019.); OGLASIO SE PREDSTAVNIK KFOR NAKON FOMIRANJA VOJSKE KOSOVA: Srbi apsolutno mogu da ocekuju našu podršku i zaštitu, *Kurir*,14.12.2018. , <https://www.kurir.rs/vesti/politika/3172909/oglasio-se-predstavnik-kfor-nakon-fomiranja-vojske-kosova-srbi-apsolutno-mogu-da-ocekuju-nasu-podrsku-i-zastitu> , (сајт посећен, 18. 07. 2019.)

године.⁴⁵ Остављено је мало сумње да је постојао тајни споразум две стране о разграничењу и потписивању “свеобухватног правно обавезујућег споразума”, али је судећи према многим изворима ово спречила немачка страна.⁴⁶

Српске власти су често злоупотређавале косовско питање. Опозиција је по правилу стављана у исту раван са вођама албанског националног покрета на Косову и Метохији.⁴⁷ Вође Албанца сликане су у државним медијима као злочинци и криминалци, о којима је

45 Ana Otašević, »Tajni pregovori Vučića i Tačija: Politika «dila»», *Demostat*, 13. Oct 2018., <https://demostat.rs/sr/vesti/ekskluziva/tajni-pregovori-vucica-i-tacija-politika--dila-/516>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.); »Otkrivena 'baza' gde se Vučić i Tači sastaju za tajne razgovore o podeli“, *Gazeta Express*, 4. decembra 2018., <https://kossev.info/otkrivena-baza-gde-se-vucic-i-taci-sastaju-za-tajne-razgovore-o-podeli/>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.); Omer Karabeg, “Zašto Vučić i Tači žele da trguju teritorijama?”, *MOST*, 16. decembar/prosinac, 2018., <https://www.slobodnaevropa.org/a/zasto-vucic-i-taci-zele-da-trguju-teritorijama/29658156.html>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.); ЗАЕВ НАСЕО ПА ПРИЗНАО: Вучић и Тачи већ договорили поделу Косова, Србин.инфо, 10.07.2019., <https://srbin.info/politika/zaev-naseo-pa-priznao-vucic-i-taci-vec-dogovorili-podelu-kosova-video/>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.).

46 «Poslednja bitka Angele Merkel», *DW*, 14.04.2019., <https://www.dw.com/sr/poslednja-bitka-angele-merkel/a-48318406-0>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.).

47 «Marko Đurić POSLAO OŠTRU PORUKU Haradinaju, Đilasu i Bošku Obradoviću: Ne sekirajte se, Srbija ide napred brzo, prestižući vašu mržnju!», *Pink.rs*, 16. 07. 2019., <http://pink.rs/vesti/144358/marko-uric-poslao-ostru-poruku-haradinaju-ilasu-i-bosku-obradovicu-ne-sekirajte-se-srbija-ide-napred-brzo-prestizuci-vasu-mrznju>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.).

и сâм председник Вучић јавно говорио све најгоре.⁴⁸ Не треба, притом заборавити, да су посланици Српске листе гласали за избор Тачија за председника (пре три године) и Харадинаја (пре мање од две године) за премијера “Републике Косово». Политичари блиски српској влади често су налазили за сходно да хвале деловање појединих српских спортиста, чак и оних који су радили у иностранству, у односу на наступе Косова на међународним спортским утакмицама, заборављајући да њихова влада неколико година раније није учинила ништа да би спречила ступање Косова у Међународни олимпијски комитет.⁴⁹ Српска влада водила је и тајну и нејасну политику. Одговарајући на наводне позиве српских вођа на КиМ да им одобри напушање косовских установа, председник републике Вучић позвао их је фебруара 2019. да сачекају 45 дана док он не обави разговоре са кинеским председником и шефовима значајних држава.⁵⁰ Није било извештаја да је о том питању разговарао са страним држави-

48 “SIKTER BANDO” Vučić Prištini: Srbiju ni mnogo jači nisu uspe-
li da skrate, pa nećeti ni vi, *Tanjug* 08.03.2019., <https://www.blic.rs/vesti/politika/sikter-bando-vucic-pristini-srbiju-ni-mnogo-jaci-nisu-uspeli-da-skrate-pa-neceti-ni/2vbyssr>, , (сајт посећен, 19. 07. 2019.)

49 «Линта: Тумбаковић, Иванић, Стојковић показали да су часни Срби», *Tanjug*, 08.06.2019<https://www.dnevnik.rs/politika/linta-tumbakovic-ivanic-stojkovic-pokazali-da-su-casni-srbi-08-06-2019> , (сајт посећен, 17. 07. 2019.)

50 “Vučić: Srbi s Kosova tražili izlazak iz institucija, zamolio sam ih da sačekaju 45 dana”, *Beta, Insajder*, <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/13584/> , (сајт посећен, 17. 07. 2019.)

цима, а у мају је Српска листа изашла на изборе по косовским законима.⁵¹

Власт Србије није учинила ништа да консултује грађане Србије, а посебно не српски народ са Косова и Меохије, око своје косовске политике.⁵² Крајем маја 2019. Народна скупштина Републике Србије расправљала је после пет година о Косову и Метохији. Опозиција је већим делом бојкотовала скупштину због ранијег кршења демократских процедура. Седница опет није на дневни ред донела најважнија стратешка питања.⁵³ Напротив. За то време, албанска власт и опозиција у Приштини надметали су се у екстремизму. Незадовољни самим постојањем до сада неефикасног Суда за злочине ОВК у Хагу, захтевали су оснивање посебног међународног суда за српске злочине према Албанцима.⁵⁴

51 Nenad Božović, Izbori na Kosovu bez incidenata, pozitivne reakcije Veseljija i Haradinaja, FoNet, 20.05.2019., <http://rs.n1info.com/Vesti/a485049/Veselji-Izbori-potvrdili-institucionalni-i-teritorijalni-suverenitet-Kosova.html> (сајт посећен, 17. 07. 2019.)

52 «Šta kažu Srbi s Kosova i Metohije o razgraničenju?», *KoSsev*, 22. februara 2019., <https://kossev.info/sta-kazu-srbi-s-kosova-i-metohije-o-razgranicenju/>, (сајт посећен, 17. 07. 2019.)

53 «Vučić o Kosovu: Ima li tog Obilića danas, pokažite ga», *MONDO/Agencije*, 27.05.2019., <http://mondo.rs/a1189022/Info/Srbija/Skupstina-Srbije-o-Kosovu.html>, (сајт посећен, 17. 07. 2019.)

54 Blerta Begisholli, "Kosovo: Inicijativa za formiranje suda koji bi sudio Srbima za ratne zločine je „nerealna“", *BIRN*, 16. May 2019., <https://balkaninsight.com/2019/05/16/kosovo-inicijativa-za-formiranje-suda-koji-bi-sudio-srbima-za-ratne-zlocine-je-nerealna/?lang=sr>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.)

Све то после свих суђења у Хагу, Београду (где су 90% оптужених били Срби) и Приштини, те упркос налазима појединих албанских невладиних организација.⁵⁵ Позив косовском премијеру Рамушу Харадинају да сведочи пред овим судом у својству осумњиченог, који је стигао крајем јула 2019. године, само је допринео расту његове популарности и огорчењу Албанаца.

Политичка права српског народа на КиМ сужена су у односу на претходну годину. Кључан разлог је почетак осетљиве фазе у одређивању Републике Србије према статусу отцепљене покрајине. Одлуке власти у Приштини, посебно њихова радикализација у вези са трговином са остатком Србије, те кад је реч о гоњењу оптужених за ратне злочине и коначно у односу са српским посланицима у Скупштини Косова, допринеле су реалном умањивању политичког значаја Срба и њихових права. Шестогодишње одлагање успоставе Заједнице српских општина, чак и са сасвим ограниченим и симболичним правима, још један је допринос томе. Српска листа била је лојалан и стабилизирајући део владајуће коалиције на Косову-УНМИК. На неки начин - упркос свим кршењима права српског народа, претњама, нападима, хапшењима, привођењима, најавама отимања црква, систематском запостављању Ћирилице као званичног писма Срба на КиМ и свих најава

55 Bekim Blakaj, *PREGLJED SUDENJA ZA RATNE ZLOČINE NA KOSOVI U PERIODU 1999.–2018.*, Priština, oktobar 2018, <http://www.hlc-kosovo.org/wp-content/uploads/2018/10/HLC-Kosovo-An-overview-of-war-crime-trials-in-Kosovo-1999-2018.pdf>, (сајт посећен, 18. 07. 2019.)

напуштања владајуће коалиције... - она је то остала до данас. Корупција и криминализација вођства Срба на КиМ, посебно посредством сумњивих личности, какви су Звонко Веселиновић и Милан Радојичић, допринела је додатној маргинализацији српског политичког фактора на КиМ.

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕПУБЛИЦИ ХРВАТскоЈ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ⁵⁶

Генерална оцена

Срби у Хрватској изложени су сталној дискриминацији и најадима, како у јавној сфери тако и кроз институције. У прошеклих тодину дана, уз „убичајене“ проблеме са којима се већ тодинама суочавају када је реч о остваривању права, посебно се истакао пораст ошвореног расизма и мржње према Србима. У Хрватској и даље траје тихи еџодус српског становништва. Србе и даље процесуирају и хапсе на подручју Хрватске и шире, по поштерницама за стварне и наводне злочине које је издало хрватској правосуђе. Хрватски судови и даље суде по „двосруким стандардима“. Многа српска села ни данас немају струју или елементарну инфраструктуру. Српски становници су ту неравноправни са хрватским повратницима и колонистима. Неислађене пензије из деведесетих и даље предствљају неислађени дуџ хрватске државе. Анекс Г Бечкој споразума о сукцесији још увек није примењен. Обнова у рашу порушених кућа и стамбено

56 Извештај је писан на основу јавно доступних података Хрватске и Србије, информација државних органа обе земље, анализа међународних и других невладиних организација која се баве људским правима, медија, као и разговора са члановима српске заједнице у Хрватској.

збрињавање бивших носилаца сшанарској права су решени у малој мери и симболично.

Положај Срба

Међу националним мањинама у Хрватској, према попису из 2011., Срба је највише и то 186.633 или 4,36 одсто. Највише Срба живи на подручју Вуковарско-сријемске, Осјечко-барањске, Сисачко-мославачке, те Карловачке жупаније.

Срби у Хрватској свој положај оцењују као тежак и указују на то да се стање погоршава.

Систематска дискриминација Срба се 2018. (као и свих претходних година) апострофира у извештајима „Куће слободе“⁵⁷ и „Амнестиинтернешнл“⁵⁸. Извештај хрватског Заштитника права грађана за 2018. истиче да „као и ранијих година најчешћа дискриминацијска основа у притужбама је етничка припадност односно национално подријетло, при чему се особито издвајају припадници ромске и српске националне мањине те мигранти... Припадници српске мањине такођер су снажније изложени дискриминацији темељем етничке припадности или националног подријетла, а свједо-

57 *Freedom in the World 2018, Croatia*, извор: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/croatia>, приступљено 18.7.2019.

58 *Amnesty International: Croatia 2017/2018 Report*, извор: <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/croatia/report-croatia/>, приступљено 18.7.2019.

чимо и већ дугогодишњем тренду погоршања односа дијела већинске јавности и неких политичких и јавних актера према тој заједници.”⁵⁹

Нема конкретних помака у повраћају/обнови имовине и стечених права, а посебно се апострофирају стамбено збрињавање и неисплаћене пензије/зараде за период 1991-1997. Штедни улози из деведесетих код експозитуре „Југобанке” у Хрватској још се не исплаћују.

Држава улаже мало у обнову српских средина што ствара све већи јаз у односу на друге делове Хрватске. Многе српске средине су и даље без елементарне инфраструктуре, укључујући струју и воду. Нерешени имовинско-правни односи често злоупотребљени од хрватских власти како би отуђиле имовину на коју Срби полажу права. Повратак је готово обустављен и годишње се у Хрватску врати свега десетак Срба, а много се више исели из ње само у Републику Србију.

Срби се и даље суочавају са систематском дискриминацијом пред институцијама и приликом запошљавања. Према подацима Српског националног вијећа, закључно с 31. децембром 2016., у телима државне

59 *Izvješće pučke pravobraniteljice za 2018. godinu*, извор: https://ombudsmanhr-my.sharepoint.com/personal/info_ombudsman_hr/_layouts/15/onedrive.aspx?id=%2Fpersonal%2Finfo%5Fombudsman%5Fhr%2FDocuments%2Fizvjesce2018%2FIzvje%2C5%A1%2C4%87e%20pu%2C4%8Dke%20pravobraniteljice%20za%202018%2E%20godinu%2Epdf&parent=%2Fpersonal%2Finfo%5Fombudsman%5Fhr%2FDocuments%2Fizvjesce2018&cid=08f7c390-9a89-40d5-9ff0-95c7369daac9, приступљено 18.7.2019.

управе било је запослено 49.697 особа, од чега 1.103 односно 2,22 одсто Срба. То је смањење броја запослених Срба за 0,13 одсто у односу на 2013. Срба уопште није било у Министарству управе (0,00%) а готово ни у министарствима одбране (0,23%), спољашњих и европских послова (0,36%). Негативан тренд је настављен и у протекле две године.

Право на коришћење језика и писма, иако гарантовано Уставним законом о правима националних мањина, се или не примењује или опструише (посебно погледати одељак о Вуковару овог извештаја). Нема конкретних помака у реформи мањинског образовања и побољшања услова и квалитета рада школа у српским срединама. Професори и ђаци у српским школама изложени су константним нападима и шиканирању.

Срби су и даље главна мета екстремистичких и расистичких вербалних и физичких напада у Хрватској, који често долазе и од институција и високих државних представника. Представници Срба у Хрватској су у протеклих годину дана (јул 2018 – јул 2019) више пута истакли да су антисрпски инциденти одомаћена појава и да се у хрватском друштву одржава клима у којој је пожељно вређати и претити Србима, што се представља како некакав родољубиви чин.

У протеклих годину дана сваког месеца било је инцидентата у коме су Срби нападнути због етничке припадности. Један од напада резултирао је смртним исходом, када је потпредседник Вијећа српске националне мањине Града Каства и члан жупанијске организације СДСС-а Радоје Петковић преминуо, месец и по дана пошто га је

априла 2019. тешко претукао Илија Главић (који се, према сведочењу очевидаца, уочи напада „хвалио“ за почињене злочине над Србима у Републици Српској у време рата).⁶⁰ Готово да нема јавне манифестације националног карактера а на којој се нису били истакнути усташки симболи и узвикиване усташке поруке уперене против Срба. Напади на Србе се спроводе: вређањем кроз узвикивање усташких парола, исписивањем увредљивих порука на јавним местима, уништавањем/скрнављењем српске имовине, као и директним физичким нападима на Србе, укључујући и малолетне ученике.

Почетком фебруара 2019. у Сплиту су нападнути ватерполисти Црвене звезде. Само зато што су неки од њих носили тренерке са знаком клуба, конобар (иначе син фудбалског тренера из Сплита) их је пријавио насилницима који су их налапи хладним оружјем. Насиље је било толико да је један од нападнутих скочио у море, иако је реч о најхладнијем зимском месецу на приморју. Примећено је да се већина пролазника солидарисала са нападачима. У кафићу повређенима нису желели да пруже помоћ. Ватерполиста који је скочио у море, тражећи спас и помоћ пролазника обацио је дрес и из мора викао да није Србин, већ Црногорац. Први људи Републике Хрватске су осудили овај напад, посебно након што су о свему јавили страни меди-

60 “ISTINA O ILIJI GLAVIĆU Radoju Petkovića ubio čovjek osumnjičen za ubojstva Srba u ratu”, 14.6.2019, линк: <http://www.novolist.hr/Vijesti/Crna-kronika/ISTINA-O-ILIJI-GLAVICU-Radoju-Petkovica-ubio-covjek-osumnjicen-za-ubojstva-Srba-u-ratu>, приступљено 19. јула 2019.

ји. Нападаци су приведени, али није било вести да су кажњени. Занимљиво је да је већина нападача рођена после рата што говори о чињеници да мржњу шире хрватске елите из политичких разлога.

Положај Срба у Вуковару

Пописом је утврђено да број Срба у Вуковару износи 34,87%, чиме је превазиђен праг из Уставног закона о правима националних мањина којим је мањинским народима загарантовано право на равноправну употребу језика и писма у градовима и општинама у којима чине више од трећине укупне популације. Међутим, ова права Србима годинама оспоравају и не примењују. Треба напоменути да из установа ЕУ непрекидно тврде како је питање регулисања мањинских права ствар законодавства сваке независне државе. То, наравно није у потпуности тачно зато што у неким случајевима у Бриселу и Вашингтону јако брину о правима националних мањина. Но, будући да су у другим случајевима (посебно италијанске мањине која је из Хрватске одавно прогнана, али сада натписи на италијанском доприносе туристичкој привреди ове земље) ова права поштована, Срби поново нису равноправни са другим грађанима (припадницима националних мањина), чиме ово питање од прекршених мањинских прелази у погажена људска права.

Уставни суд Хрватске је почетком јула 2019. прихватио четири године стар захтев за оцену уставности Статута Града Вуковара. Одлуком Уставног суда укинут је

чланак 5. Статутарне одлуке и то у делу који се односи на права већника Градског вијећа Града Вуковара из редова припадника српске националне мањине о коришћењу материјала на српском језику и ћирилици, али тек када то затраже у писменој форми. Новом одлуком Уставног суда сви материјали за седницу Градског вијећа као и записници са седницоморају се обезбедити на српском језику и ћириличном писму на усмени захтев а не писмени. Ово се такође односи и на доставу преписа и аката.

Градоначелник Вуковара Иван Пенава је на ову одлуку реаговао изјавом да је „увођење двојезичних табли било неразумно“ (иако су за тако нешто годинама уназад испуњени сви законски услови) и додао: „Ако страдалници Домовинског рата 28 година чекају на правду, е па онда у овој држави у којој се кунемо у Домовински рат и у бранитеље и у Вуковар, онда доиста схватите да сви други морате чекати док наши људи не наиђу на правду и док Вуковар не нађе свој мир. А наћи ће га кад они који су га тукли и разарали буду за то и одговарали“.⁶¹⁶² Он је такође додао да би већа права српске мањине довела до

61 J. Kerbler, "PORUKE IZ SPLITA: Bravo, ekipa, volimo vas! Jutarnji list: Hrvatska je zemlja nasilja!", *Večernje novosti*, 10. februar 2019., <http://www.novosti.rs/vesti/sport.297.html:776577-PORUKE-IZ-SPLITA-Bravo-ekipa-volimo-vas-Jutarnji-list-Hrvatska-je-zemlja-nasilja>, (сајту приступљено 22 јула 2019)

62 "PENAVA PROTIV ODLUKE USTAVNOG SUDA O ĆIRILICI U VUKOVARU", *Jutarnji list*, 14.07.2019, линк:<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/penava-protiv-odluke-ustavnog-suda-o-cirilici-u-vukovaru-situacija-u-vukovaru-nije-zrela-za-nadogradivanje-ljudskih-prava-jer-zaboraviti-ne-mozemo/9119099/>, приступљено 19.7.2019.

погоршања односа у том граду. Хрватска председница Колинда Грабар Китаровић изјавила је да подржава став градоначелника Вуковара, Ивана Пенаве.

Децембра 2018. у акцији хрватске полиције у Вуковару ухапшено је петоро Срба због сумње да су учествовали у ратним злочинима. Званична Србија, као и Милорад Пуповац тадашњи председник СНВ, оценили су овај догађај као одраз даљег притиска на преостале Србе. Градоначелник Вуковара Иван Пенава је почетком 2019. изјавио да је тај град „епицентар континуиране великосрпске пузајуће агресије“, реагујући на изјаву Милорада Пуповца који је дао подршку петорици ухапшених Срба.⁶³

Однос према ратним злочинима

У Хрватској се и даље распламсава агресивна шовинистичка кампања поводом дешавања из грађанског рата 1991-1995 и то је очито и када се ради о односу према ратним злочинима.

Септембра 2018. године навршило се 25 година од операције „Медачки џеп“ у Госпићу у којој је у заштићеној зони Уједињених нација 1993. убијено 36 српских цивила (од којих 17 жена) и 52 српска војни-

63 Градоначелник Вуковара: У Хрватској постоји континуитет великосрпске политике, 14.1.2019, линк: <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/3/region/3387190/gradonacelnik-vukovara-u-hrvat-skoj-postoji-kontinuitet-velikosrpske-politike.html> Приступљено 19.7.2019.

ка, углавном после заробљавања. Хашки трибунал је случај препустио хрватском правосуђу које је у два процеса осудило Мирка Нораца на обједињену казну затвора од 15 година. Норац је, након две-трећине одслужене казне пуштен на слободу, а како су пренели хрватски медији у казну му је урачунато и време проведено у Крапинској бањи у коју је упућен због лечења. На обележавању годишњице, којој је присуствовао хрватски министар одбране Давор Крстичевић као представник хрватске владе, појавио се и осуђени ратни злочинац Мирко Норац који је поздрављен аплаузом. Хрватски министар одбране је том приликом изјавио да „На акцију ‘Медачки џеп’ морамо бити поносни, а што се тиче Мирка Нораца, био је рат, био је заповедник Зборног подручја Госпић, и због онога што се ту догодило носи свој криж, а мени је драго што је данас овде с нама“.⁶⁴

Средином октобра 2018. у Вуковару, у организацији градоначелника који је из редова владајућег ХДЗ-а, одржан је протест на коме је учешћа узело више хиљада људи из Хрватске и БиХ. На протесту, који није имао званичну подршку Загреба, затражена је већа ангажованост хрватских власти у процесуирању Срба због наводних ратних злочина.

Новембра 2018., на комеморацији хрватске владе у Вуковару се појавио Милорад Пуповац, тада као председник СНВ, који је положио венац. Током пола-

64 <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/3/region/3252773/osudjeni-ratni-zlocinac-na-obelezavanju-akcije-medacki-dzep.html>

гања венца Пуповцу су хрватски ратни ветерани, који су били присутни на догађају, окренули леђа. Касније му је градоначелник Вуковара замерио што није посебно нагласио хрватске жртве. Поводом комеморације у Вуковару, у Сабору Хрватске отворена је изложба „Да се не заборави Вуковар“ а на њој је била изложена и слика француског добровољца који је ратовао на страни Хрвата а на којој се види усташки поздрав „За дом спремни“. Хрватски премијер Пленковић, који је био на отварању изложбе, рекао је да није видео спорну слику.

Бранимир Главаш – коме је поништена пресуда због злочина над српским цивилима у Осијеку, новембра 2018. тужио је двојицу заступника у Сабору зато што су га назвали осуђеним ратним злочинцем. Главаш је из истог разлога децембра 2018. поднео и тужбу против уредника хрватског портала *Индекс*.

Децембра 2018, на 19. годишњицу смрти првог председника Хрватске Фрање Туђмана, Колинда Грабар Китаровић му је открила споменик у Загребу. Том приликом је изјавила да је његов циљ био да оствари „идеал људских права“.⁶⁵ Ова изјава је наишла на реакције невладиних организација и Србије. Званичници у Загребу нису се оградиле.

65 Otkriven spomenik Franji Tuđmanu, 19.1.2019, линк<https://vijesti.hrt.hr/477084/obljetnica-smrti-franje-tumana-na-otkrivanje-spomnika-stize-drzavni-vrh>, приступљено 19.7.2019.

Случајеви Драгана Васиљковића и Горислава Ђукића: Хрватско правосуђе је Драгана Васиљковића – капетана Драгана (држављанин Србије и Аустралије), у лето 2018. осудило на тринаест и по година затвора због ратних злочина. Васиљковић је 19. јануара 2006. године по потерници Хрватске ухапшен у Аустралији, која га је Хрватској изручила 2015. Пошто је одлежао више од 90 одсто казне (имајући у виду да се у казну рачуна и време проведено у притвору), те да закон дозвољава осуђенику да тражи условни отпуст након две трећине одслужене казне, Васиљковић је августа 2018. поднео захтев за пуштање на слободу. Надлежни суд у Вараждину је новембра 2018. одбио Васиљковићев захтев називајући га неоснованим, пошто „затвореник негира почињење казненог дела, а казну сматра незаслуженом, што указује да сврха кажњавања није остварена“. Средином 2019. Васиљковић је у хрватском затвору Лепоглава кажњен са 30 дана самице због наводног писма упућеног српским медијима, што је његов адвокат негирао истакавши да је Васиљковић упутио писмо њему и да је он одлучио да га пошаље новинама. Васиљковић је потом пребачен на три месеца у одељење са особама осуђеним за најтежа кривична дела, што је он доживео као угрожавање сигурности.

Жупанијски суд у Сплиту је крајем новембра 2018. осудио на девет година затвора пензионисаног генерала ЈНА Борислава Ђукића (71) због разних злочина у Хрватској у периоду од августа 1991. до крај 1993. Ђукић је ухапшен у Црној Гори 2015. по потерници Интерпола коју је расписао Загреб.

Обележавање операције „Олуја“

У Хрватској 5. август – дан хрватског заузимања Книна – обележавају као „Дан победе и домовинске захвалности“ и „Дан бранитеља⁶⁶“. На церемонији у Книну августа 2018. Грабар Китаровићева је уручила највиша одликовања пензионисаним генералима Анти Готовини и Младену Маркачу, који су у Хагу ослобођени за ратне злочине у овој операцији. Премијер Андреј Пленковић изјавио је раније у интервјуу за ХРТ да Хрватска шаље Србији и српској мањини поруке истине, сарадње и мира, и да „Хрватска жели истину о великосрпској агресији“. У медијима је објављено да је на церемонији у Хрватској забележен мањи број усташких симбола и поклича него ранијих година.

Хрватском новинару Домагоју Зовку, који је на регионалној телевизији Н1 направио сатиричну емисију у вези са прославом „Олује“, пређено је смрћу.

Маја 2019. у Хрватској је отпочело снимање серије „Нестали“ коју изводи Хрватска радио-телевизија. Предвиђено је да серија има четири епизоде од по 50 минута а у њима се говори о шесторици хрватских војника који су десетак дана уочи акције „Олуја“ били иза српских линија.⁶⁷

Тема „Олује“ је поново дошла у жижу јавности маја 2019. када је хрватски министар одбране Дамир Крсти-

66 “Бранитељи” је званични назив за хрватске ратне ветеране.

67 Završava snimanje dramske serije “Nestali”, 27.6.2019, линк:<https://magazin.hrt.hr/523758/završava-snimanje-dramske-serije-nestali>, приступљено 19.7.2019.

чевић, говорећи о дешавањима на Косову и Метохији, изјавио да „Олуја чека свакога ко се усуди да направити нешто лоше против Хрватске“, додавши: „хрватска војска је створена у Домовинском рату, а није наслијеђена као неке друге војске из других држава. Круна Домовинског рата су акције Бљесак и Олуја“.⁶⁸

Питање несталих у време рата

Једна од тема коју Хрватска апострофира у билатералним односима тиче се судбине несталих. Из хрватског политичког врха више пута је поручено да ће новог састанка председнице Колинде Грабар Китаровић и српског председника Александра Вучића бити када Србија начини конкретније помаке у решавању судбине несталих.⁶⁹ Извесно је да ће Хрватска користити ову тему како би успоравала Србију на путу ка Европској унији.

68 MINISTAR KRSTIČEVIĆ 'Oluja čeka svakoga tko se usudi napraviti nešto loše protiv Hrvatske', 29.5.2019, линк: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/ministar-krsticevic-oluja-ceka-svakoga-tko-se-usudi-napraviti-nesto-lose-protiv-hrvatske/8937923/>, приступљено 19.7.2019.

69 19. jul 2019. Tražite... Dnevni list Danas Dnevni list Danas Naslovna NOVO PolitikaDijalogDruštvoEkonomijaSvet Sport KulturaScenaŽivot Auto IT Ljudi Beograd Čitaoci BBC Dodatak Nedelja Početna » Politika » Grabar Kitarović zamera Vučiću što nije rešio pitanje nestalih Politika Diplomate o čestitki predsednika Srbije predsednici Hrvatske povodom Dana državnosti Grabar Kitarović zamera Vučiću što nije rešio pitanje nestalih, 26.6.2019, линк: <https://www.danas.rs/politika/grabar-kitarovic-zamera-vucicu-sto-nije-resio-pitanje-nestalih/>, приступљено 19.7.2019.

Уз изјаву да је „великосрпска агресија задала Хрватској много рана али рана несталих највећа је од свих“, председница Хрватске Колинда Грабар Китаровић је крајем августа 2018. изјавила како је један од разлога зашто она инсистира на дијалогу са Србијом решавање питања судбине несталих, додавши да ће „инсистирати на том као кључном елементу дијалога и наше (Хрватске) подршке уласку Србије у ЕУ“. Грабар Китаровић је у новембру 2018, поновила да њена посета Србији зависи од напретка у разговорима са Србијом у решавању проблема несталих.

У последњих осамнаест година из заједничких, масовних и појединачних гробница, укључујући и ексхумације у организацији самих породица, ексхумирано је укупно 1.600 српских жртава из Хрватске и бивше РСК, од чега је до сада идентификовано 1.214 посмртна остатака. За разлику од Управе за заточене и нестале Министарства хрватских бранитеља, према чијим подацима Република Хрватска трага још за 1.482 нестале особе, те посмртним остацима 411 погинулих особа, што укупно чини 1.893 нерешена случаја из „Домовинског рата“, на списку несталих Документационог центра Веритас налази се 1.766 особа српске националности, које су нестале у раздобљу од 1991. до 1995. на подручју Хрватске и бивше РСК. Међу несталима је 1.273 цивила, од чега 485 жена. Веритас располаже поузданим подацима за још 163 регистрована гробна места у којима се налазе неидентификовани посмртни остаци смртно страдалих Срба на поменутом подручју и у истом периоду, који, због опструкци-

је хрватске стране, и после двадесет и четири године чекају на ексхумације.⁷⁰

Хрватска списак несталих базира искључиво на подацима Међународног Црвеног крста из 2015. године. На том списку нема националне припадности несталих особа, док у Веритасу тврде да њихове анализе показују да на том списку има више несталих Срба него Хрвата! Ово је важно напоменути, пошто Срби чине несразмерно велики удео у жртвама рата - више од 30% жртава а чинили су највише 15% становништва Хрватске. У овом случају, чак и у овом за Хрвате "тако болном" питању, на списку несталих који представља хрватска влада, мањина која је чинила око 1/6 становништва чини више од 1/2 несталих.

Велики проблем представља и недостатак адекватних узорака крви најближих сродника несталих. Ово ме доприноси и непостојање медијске кампање која би обавестила породице и сроднике о потреби давања узорака крви. После идентификације породице добијају само потврду о идентитету али не и о узроцима смрти. У судским процесима за ратне злочине почињене над Србима слабо се користе доказни материјали прикупљени током ексхумација.

70 DIC Veritas, 18.06.2019, Saopštenje o novoj identifikaciji 11 Srba u Zagrebu, линк:<http://www.veritas.org.rs/dic-veritas-18-06-2019-saopstenje-o-novoj-identifikaciji-11-srba-u-zagrebu/>, приступљено 18.7. 2019.

Неофашизам и историјски ревизионизам

У Хрватској је забележен низ инцидената који указују на висок ниво прихватљивости фашизма у тој земљи. Жртве јачања фашизма у Хрватској су највише Срби, али нису једини. Тако је у Међумурју 1. јуна 2019. организован антиромски протест под називом „Желим нормалан живот“ а у позиву на протест је стајало да „чак и међу Ромима има часних и поштених људи“.⁷¹

Починиоце ових дела или не процесуирају или их ослобађају из процедуралних разлога. Штавише, јануара 2019. се десила парадоксална ситуација да један становник Задра буде кажњен због „уништавања туђе имовине“, јер је преправио антисрпски графит „Уби Србина“ у „Љуби Србина“.⁷²

Заштитник права грађана Хрватске је 20. новембра 2018. објавио анализу „Релативизација злочина НДХ нарушава темељневриједности Устава, а изостанак

71 'Pokazao je da je on cigan, a mi smo Romi': Zekanović nepozvan banuo na Kajtazijevu presicu, 31.5.2019. линк: http://www.novolist.hr:8090/novolist_public/Vijesti/Hrvatska/Pokazao-je-da-je-on-cigan-a-mi-smo-Romi-Zekanovic-nepozvan-banuo-na-Kajtazijevu-presicu, приступљено 19.7.2019.

72 Задранин кажњен јер је преправио графит “Уби Србина”, 10.1.2019, линк: <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/3/region/3383628/zadranin-kaznjen-jer-je-prepravio-grafit-ubi-srbina.html>, приступљено 19.7.2019.

реакција отвара простор мржњи⁷³ У анализи се наводи да се „последњих година тискају књиге, пишу и објављују чланци и интервјуи, одржавају трибине, снимају документарни филмови и емитурају телевизијске емисије, у којима се негира или умањује злочиначки карактер НДХ. Осим у хушкачким и националистички обојеним медијима, овакви ставови износе се и у службеном гласилу Католичке цркве, а продрли су и у превладавајуће медије, укључујући и јавну телевизију.“⁷⁴

- „*За дом спремени*“: На готово свим јавним скуповима националног карактера мноштво редовно скандира усташки повик „За дом спремени“.

Почетком фебруара 2019. Европски суд за људска права у Стразбуру донео је пресуду у којој се каже да је поклич „за дом спремени“ нацифашистички поздрав. Суд је закључио да је „усташки покрет настао из фашизма те да је утемељен на расној мржњи и стога симболизује мржњу према људима темељену на различитој религији или етничком поријеклу“ те да је извикивање ‘За дом спремени’ „манifestација расистичке идеологије“.⁷⁵

73 Relativizacija zločina NDH narušava temeljne vrijednosti Ustava, a izostanak reakcija otvara prostor mržnji, линк: <http://ombudsman.hr/hr/dis/cld/1484-relativizacija-zlocina-ndh-narusa-va-temeljne-vrijednosti-ustava-a-izostanak-reakcija-otvara-prostor-mrznji?fbclid=>, приступљено 19. јула 2019.

74 Ибид.

75 Европски суд откantaо Šimunića: ‘За дом спремени’ је фашистички поздрав, 29.1.2019, линк: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/europski-sud-otkanta-simunica-za-dom-spremini-je-fasisticki-pozdrav/2059994.aspx>, приступљено 19.7.2019.

Хрватска 2013. године донела нови Кривични закон у чијем члану 325 јасно стоји да ће казном затвора до три године бити кажњен свако ко распирује мржњу и подстиче на насиље. Прошло је више од пет година од усвајања наведеног закона, а у Хрватској по наведеном члану нико није кажњен.

Фебруара 2019. хрватска председница је изјавила како би требало разликовати поздрав „За дом спремни“ од поклича „За дом спремни“: „‘За дом’ је једна од повијесних варијанти хрватског поздрава и поклича, а ‘За дом спремни’ јест службени, компромитирани поздрав Независне државе хрватске (НДХ) који треба разликовати од поклича ‘За дом спремни’ припадника постројби из Домовинског рата, који је дио њихових никад забрањених инсигнија“. Колинда Грабар Китаровић се касније оградилa од ове изјаве, рекавши да су јој је сугерисали саветници.

У школи у Задру забележен је случај да је један ђак врелим предметом утиснуо слово „У“ другарици и другу из разреда у кожу. Девојчици је рекао „сад имаш тетоважу и можеш се хвалити да си усташа.“⁷⁶ До реакције хрватских органа је дошло тек пошто је прича процурела у медије.

- **Томпсон:** У Хрватској и даље слободно наступа ултрадесничарски певач Томпсон који изводи песме које обилују усташким порукама и у чијим текстовима се отворено говори о прогону и убиству Срба. И у протеклих годину

76 ZA VRIJEME NASTAVE UČENIK UČENICI ŽIGOSAO SLOVO "U" NA RUKU "Sad imaš tetovažu! možeš se hvaliti da si ustaša!", 7.2.2019, линк: <https://www.zadarskilist.hr/clanci/07022019/za-vrijeme-nastave-ucenik-ucenici-zigosao-slovo-u-na-ruku-sad-imas-tetovazu-i-mozes>, приступљено 19.7.2019.

дана Томпсон је наступио на догађајима којима су присуствовали и највиши државни чиновници Хрватске, укључујући и дочек хрватских фудбалера са светског првенства, јула 2018. где је одржао концерт пред пола милиона људи. Томпсонова песма је пуштена и на страначком скупу ХДЗ маја 2019. на коме је гост била и немачки канцелар Ангела Меркел. Иако су током протеклих година више пута подношене пријаве против Томпсона због усташтва, сви хрватски судови су га сваки пут ослободили.

- *Издаваштво и медији*: Хрватска национална телевизија је септембра 2018. на телетексту објавила вест у којој је партизанско ослобађање усташког логора смрти у Јастребарском названо "партизанским нападом на Дјечји дом за ратну сирочад".⁷⁷

У Загребу је октобра 2018. промовисана књига под називом *Слућа домовине – животи хрватској вишеза Вјекослава Макса Лубурића генерала Дрињанина*. Књига о овом команданту јасеновачког логора и бруталном масовном убици, промовисана је и у Карловцу у просторијама које припадају католичкој цркви. Како је пренео хрватски портал *Индекс* промоције књиге су завршавају не усташким поздравом „За дом спремни“.

На јутарњем програму Хрватске радио-телевизије (ХРТ), поводом одржавања „Фестивала домољудбног филма“, новембра 2018. промовисани су *Миш о Јасенов-*

77 "HRT dječji ustaški logorproglasio domom za siročad koji su napali partizani", 14.9.2018, линк: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/hrt-djecji-ustaski-logor-proglasio-domom-za-sirocad-koji-su-napali-partizani/2023920.aspx>, приступљено 19.7.2019.

цу (филм и књига) ревизионистичког десничарског историчара Романа Љељака, као и филм Јакова Седлара *Што година србијанскога шерора у Хрватској 1918.–2018.* на чијим корицама се налазе фотографије краља Александра Карађорђевића, Светозара Прибићевића, Милорада Пуповца и Александра Вучића. Док Седларов филм говори о „Србијанској окупацији 1918.“ а завршава се 2018 годином (док су две од четири личности са корица и плаката рођене у хрватској, па тако не могу бити „Србијанци“, шта год то значило), у књизи *Миш о Јасеновцу* систематски је умањен број жртава у том логору и са симпатијама је представљен усташки покрет. И *Миш о Јасеновцу* и *Што година србијанскога шерора у Хрватској 1918.–2018* имали су више промоција широм Хрватске.

Хрватски научни часопис *Хисторијски историјски зборник* је марта 2019. објавио чланак са анализом како су у хрватским уџбеницима од 1990. до 2012. представљени Срби. Аутор текста историчар Домагој Швигир, уочава две фазе у настанку стереотипа о Србима: прва почиње 1992, кад је створена ратничка слика о прошлости односа Хрвата и Срба, а друга од 1996, када се уводе паралелни уџбеници у наставу. Како наводи, теза о „великосрпској хегемонији“ је синтетски појам у обликовању слике о Србима. Чак и кад се говори о жртвама Србима, каже се да су „сами за то криви“.⁷⁸

78 Historijski zbornik: Srbi su u udžbenicima prikazani izrazito negativno, 5.3.2019, линк: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/historijski-zbornik-srbi-su-u-udžbenicima-prikazani-izrazito-negativno/2068458.aspx>, приступљено 19.7.2019.

- *Јасеновац*: Четврти пут за редом, помен жртвама у логору Јасеновац представници жртава и представници хрватске државе обележили су одвојено. Као разлог за одбијање учешћа у поворци са хрватском владом, организације жртава истакле су све наглашенију фашизацију хрватског друштва, негирање Холокауста и геноцида у Другом светском рату.

Иначе, хрватске власти за меморијални центар Јасеновац издвајају два милиона куна, а за центар у Вуковару 40 милиона куна годишње.⁷⁹

Фебруара месеца из хрватског Министарства образовања најављено је да ће школе добити препоруку да посете Спомен-подручје Јасеновац. Према подацима Спомен-подручја, у 2018. посетило их је 15 школских група – осам из средњих и седам из основних школа Хрватске. У Хрватској има више општина са српском већином од овог симболичног броја.

- *Бајбурт*: Иако је Бискупија у Клагенфурту иницијално одлучила да, због недостатка дистанце према усташтву, забрани комеморацију на Блајбуршком пољу, до ње је ипак дошло. Покровитељ овог скупа је Хрватски државни сабор, а хрватске власти и црква су реаговале на иницијалну забрану пославши делегацију парламента да разговара са представницима власти у Аустрији. Под притиском званичне Хрватске, Аустрија је на крају

79 Пуповац: За Јасеновац два, а за Вуковар 40 милиона куна, 30.3.2019, линк: <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/3/region/3472504/pupovac-za-jasenovac-dva-a-za-vukovar-40-miliona-kuna.html>, приступљено 19.7.2019.

дозволила одржавање скупа уз изричиту забрану коришћења усташких симбола. Председник сабора, Горан Јадранковић, рекао је да скуп нема везе са политиком и да се ради о комеморацији за жртве, за људе који су убијени без суђења.

Десет дана уочи комеморације у Блајбургу на споменик убијенима у том месту хрватска председница Колинда Грабар Китаровић положила је цвеће. Из Кабинета хрватске председнице саопштено је да је то било „масовно убиство ратних заробљеника“ као и да је то био по размерама „највећи поратни масовни злочин у Европи након Другог светског рата“. На фотографији која је објављена на сајту Кабинета хрватске председнице она стоји испред споменика на коме је грб Независне државе хрватске, а на коме на хрватском и немачком пише „у част и славу погинулој хрватској војсци, свибањ 1945“.⁸⁰

Фебруара 2019. кардинал Јосип Бозанић, највиши католички великодостојник у Хрватској, одржао је беседу у загребачкој катедрали поводом 59. годишњице смрти кардинала Алојзија Степинца – чије проглашење за свеца тражи црква у Хрватској - а кога су комунистичке власти у Југославији осудиле због сарадње са окупатором и усташама.

80 Сајт председника Хрватске, линк:<http://predsjednica.hr/objava/1/1/3071>, приступљено 19.7.2019.

Организација Срба

Једна од најважнијих српских установа у Хрватској је Српско народно вијеће (СНВ) које је произишло из Ердутског споразума и Писма Владе Р. Хрватске о довршавању мирне интеграције. Међутим, хрватско законодавство није дало већа овлашћења вијећима осим да делују као саветодавна тела, нити је систематски решено питање њиховог финансирања. СНВ функционише као кровна организација самоуправе Срба у Хрватској.

Најутицајнији представник Срба у Хрватској је Самостална демократска српска странка, чији је председник Милорад Пуповац. СДСС је коалициони партнер владајућем ХДЗ. СДСС је више пута најавио преиспитивање међусобних односа имајући у виду отворену кампању против Срба у Хрватској, у којој често суделују управо прваци ХДЗ.

Средином јула 2019. дошло је до промене на челу Српског националног вијећа. После 22 године, председавање организацији је са Милорада Пуповца прешло на Бориса Милошевића, члана СДСС и саборског заступника. Милошевић, чији мандат траје четири године, је по ступању на дужност изнео два циља: борба за остварење права српске заједнице у Хрватској и да се избрише дискриминација у хрватском друштву. Пуповац је са места председника СНВ прешао на позицију председника Савета те организације. Као разлог за промену навео је потребу да се пружи прилика млађим кадровима.

У мају су у Хрватској одржани избори за савете националних мањина. Срби су на тим изборима остварили право да формирају већа у 19 жупанија, 77 градова и 148 општина.

- **Евројски избори:** Маја 2019. одржани су избори за Европски парламент. Самостална демократска српска странка наступила је самостално. Добила је више од 28.000 гласова и није успела да освоји ни један мандат. Слоган СДСС је био „Знате ли како је бити Србин у Хрватској“ (где је реч „Србин“ исписана ћирилицом а остатак текста латиницом). Међутим, и овај догађај је праћен кампањом против Срба: широм Хрватске неколико пута су оштећени или увредљивим порукама прешарани билборди СДСС. На ишараним билбордима су дописане увреде попут „Закољи српску децу“ и „Убиј Србина“. Хрватске власти нису реаговале на ове инциденте. Кампању СДСС је подржао и хрватски фудбалски тренер Ђиро Блажевић после чега је на друштвеним мрежама у Хрватској ширена лажна умрлица са његовим ликом. У Карловцу је почетком јула отворен Музеј „Домовинског рата“. Често спомињана синтагма ту је написана на сличан начин као и ова парола СДСС-а: „Karlovac neće postati Кордуновац.“⁸¹

Хрватска у новом сазиву Европског парламента има 11 посланика, међу којима је и ултрадесничарка са

81 Tanja Kuturovac, "U Karlovcu otvoren muzej Domovinskog rata", *HRT*, 05. 07. 2019., <https://vijesti.hrt.hr/525728/u-karlovcu-otvoren-muzej-domovinskog-rata> , (сајту приступљено 22 07 2019).

листе “Хрватских суверениста” Ружа Томашић, позната по антисрпским ставовима, која је освојила највише преференцијалних гласова — 68.882.

Политика Србије

Крајем фебруара 2019. у Вуковару је боравио градоначелник Новог Сада Милош Вуковић. Том приликом Вуковић је изјавио да ће Србија инсистирати да Срби у Хрватској имају пуно право да користе своје писмо и да се не стиде своје националне припадности. Он је додао да Срби увек могу да очекују институционалну подршку од Србије.

Према доступним подацима и информацијама Срба из Хрватске нису забележена конкретна планска улагања, финансијски или други дугорочни пројекти подржани од Србије.

Билатерални односи Србије и Хрватске

Срби у Хрватској истичу да се свака промена у релацијама између Београда и Загреба директно одражава на њихов положај. У протеклих годину дана односи Србије и Хрватске су били интензивни а ставови најчешће међусобно сукобљени.

Уочи обележавања 23. годишњице „Олује“ године председник Србије Александар Вучић је з Бачкој Паланци, на државној комеморацији жртвама овог зло-

чина, упоредио ту хрватску операцију са нацизмом.⁸² Три дана касније, 7. августа 2018., хрватски *Јушарњи лист* је објавио да је због ове Вучићеве изјаве хрватски председник Колинда Грабар Китаровић одлучила да не дође у званичну посету Србији. Лист је, цитирајући „високог државног функционера“, такође најавио да „следи дубоко захлађење односа са Србијом на неодређено време“⁸³, док је градоначелник Вуковара Маријан Павличек, затражио је да Хрватска повуче амбасадора из Београда и да успори преговоре Србије о приступању Европској унији.

У протеклих годину дана највиши билатерални контакт високих званичника Србије и Хрватске био је новембра 2018. када су се срели председник српске владе Ана Брнабић и хрватски председник Колинда Грабар Китаровић на маргинама Европског форума у Берлину. Према подацима из медија, разговором су пре свега доминирале економске теме.

82 „Нацистису 4. августа 1944. године провалили у сигурно скровиште јеврејске девојчице Ане Франк и одвелије у логор, да умре. Они који су, на исти тај дан, 4. августа 1995. године провалили у Крајину, убили вишеод 2.000 људи и 250.000 прогнали, само су поновили исту ствар“, Александар Вучић, *РТС*, 4.8.2018, линк: <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/124/drustvo/3220600/dan-secanja-na-stradale-i-prognane-srbe.html>, приступљено 19.7.2019.

83 „Izvori iz državnog vrha: Slijedi duboko zahlađenje odnosa sa Srbijom“, *Jutarnji list*, 7.8.2018, линк: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/izvori-iz-drzavnog-vrha-slijedi-duboko-zahladenje-odnosa-sa-srbijom-vucic-pozvao-predsjednicu-u-uzvratni-posjet-srbiji-aliona-neze-otici/7695495/>, приступљено 19.7.2019.

Хрватска политика је у протеклих годину дана на међународном плану више пута истицала како Србија, наводно, није спремна да се суочи с прошлошћу, а такође се отворено говорило о томе да би хрватско чланство у ЕУ требало искористити како би биле успорене српске евроинтеграције.

Захтеви да Хрватска успори или блокира евроинтеграције Србије су више пута истицани током протекле године: Хрватски премијер Андреј Пленковић је у хрватском Сабору септембра 2018. изјавио да „пут Србије у Европску унију води и преко Загреба и преко решавања питања која нису решена годинама“ додавши да у вези са овим постоји „врло широки консензус на политичкој сцени... као и консензус председнице и хрватске владе“. Децембра 2018, на састанку Савета за спољне послове ЕУ, министар спољних и европских послова Хрватске Марија Пејчиновић-Бурић је изјавила да у Србији „и даље нема политичке воље за суочавањем с прошлошћу и одустајање од идеологије из 90-тих година прошлог века што озбиљно доводи у питање спремност за решавање других питања која су последица распада бивше државе, као што је питање граница, или оних која су последица агресије на Хрватску, као што су питања несталих или суђења за ратне злочине“. Хрватски министар је ову поруку више пута послао у току 2018. и 2019. године. Априла 2019. троје хрватских посланика захтевало је од владе да блокирају Србију у приступним преговорима о чланству у ЕУ док не пружи све доступне информације о несталима и масовним гробницама. Уочи избора за ЕУ

парламентарна група „Хрватски суверенисти“, предвођена евро-посланицом Ружом Томашић на промоцији изборне платформе zaloжила се за „блокирање Србије у ЕУ док Србија не исплати ратну одштету за србочетничку агресију на Хрватску и док не призна ту исту агресију“. Посланик у Сабору странке Храст Хрвоје Зекановић поручио је да „Хрватска не користи прилику да као чланица ЕУ блокира Србију у приступним преговорима“. „Хрватски национални интерес мора да буде на првом месту. Србија не сме да уђе у ЕУ док се не реше отворена питања са Хрватском“, истакао је Зекановић.

Почетком јуна, после европских избора, хрватски министар спољних послова Марија Пејчиновић Бурић изабрана је за новог генералног секретара Савета Европе на петогодишњи мандат. Имајући у виду њене раније изјаве и ставове, као и целокупну политику Хрватске када је реч о односу према Србији и њеним евро-интеграцијама, готово је извесно да ће доћи до покушаја да преко Савета Европе буду спроведене нове непријатељске иницијативе према Београду и Србима.

У новогодишњем интервјуу *Вечерњем листу*, хрватски премијер Андреј Пленковић је изјавио да је Хрватска „модерна држава“ док је „пред Србијом пут процес суочавања с њеном прошлoшћу“. На прослави православног Божића 2019. у просторијама СНВ, премијер Пленковић је односе Србије и Хрватске упоредио са односима послератне Немачке и Француске: „као што се трајно помирење између Француске и Немачке није догодило преко ноћи, требаће још

времена да зацеле још свеже ране у односима између Хрватске и Србије”.⁸⁴

Сличне изјаве о потреби да се Србија „суочи с прошлошћу“ хрватски званичници су дали и приликом изрицања коначне пресуде Радовану Караџићу у Хагу, марта 2019. године.

Подносећи извештај хрватском Сабору октобра 2018. премијер Андреј Пленковић је рекао да да су односи Хрватске и Србије оптерећени не само отвореним питањима из времена осамостаљења и „агресије“ већ и “реториком којом се о Хрватској лоше говори у међународној заједници”.

Почетком октобра 2018. у току расправе о Закона о набавци и поседовању оружја посланик владајућег ХДЗ-а Стево Цулеј zaloжио да „сваки психички и физички здрав Хрват, који се налази у пограничним деловима с бившом непријатељском Србијом, има оружје под контролом и при руци, јер ко зна што доноси ноћ и будућност”.

Почетком маја 2019 . хрватска председница Колинда Грабар Китаровић јавно је критиковала Србију што је дозволила да Српска радикална странка Војислава Шешеља одржи своју скупштину у Хртковцима, које је описала као „симбол страдања Хрвата Војводине”. Поводом овог случаја јавно је реаговало и хрватско Министарство спољних и европских послова које је осудило скуп СРС. Средином маја хрватски десничарски евро-

84 Пуповац: *Морамо се извући из живог блата*, 6.1.2019, линк: <http://www.rts.rs/page/stories/ci/story/3/region/3378949/pupovac-moramo-se-izvuci-iz-zivog-blata.html>, приступљно 19.7.2019.

посланик Ружа Томашић писала је председнику и премијерки Србије, тражећи од њих да изруче Механизму у Хагу двоје чланова СРС, Петра Јојића и Вјерицу Радету, које ова међународна институција тражи због непоштовања процеса суда приликом суђења Војиславу Шешељу.

Јануара 2019. хрватски премијер Плеанковић је после састанка са представницима хрватске мањине у Србији најавио веће државне инвестиције у пројекте хрватске заједнице у Србији.

Србија и Хрватска и даље имају отворено питање границе на Дунаву. Ово је била једна од тема разговора приликом посете председника Србије Хрватској 2018. и тада је договорено да две стране у наредне две године раде на изналажењу решења, а ако га не буде, да се иде на међународну арбитражу.

Са српске стране најактивнији представник државе Србије у питањима везаним за српско-хрватске односе био је народни посланик и председник Одбора за дијаспору и Србе у региону Миодраг Линта.

Међународна заједница није реаговала на критике и упите које су Срби у Хрватској истакли у вези са својим положајем и дискриминацијом са којом су суочени.

Економска питања

Министарство државне имовине Хрватске објавило је почетком новембра 2018. јавни позив којим даје у закуп одмаралишта и друге некретнине на Јадрану, а на које Србија полаже право према Споразуму о сук-

цесији – Анекс Г. На списку је 15 некретнина, одмаралишта и пратећих објеката на приморју Хрватске, чији су власници предузећа из Србије и Босне и Херцеговине, а у закуп се дају на 30 година. Претходно је хрватско министарство објавило продају некадашњег војног одмаралишта у Башким водама, где је као власник у земљишним књигама у Макарској уписано Министарство одбране Србије, правни наследник Министарства одбране СФРЈ. Одлуке су донете упркос захтевима из Србије да се то не ради. Овај корак представља директно кршење Анекса Г Бечког споразума о сукцесији под називом „Приватна стечена права“, у којем је наведено да свим грађанима и правним лицима мора бити призната, заштићена и враћена имовина коју су имали на дан 31. децембра 1990. године у једној од држава бивше СФРЈ.

Закључци и препоруке

У периоду август 2018. - август 2019. настављено је систематско погоршавање положаја и права Срба у Хрватској. У протеклих годину дана посебно су до изражаја дошли расистички напади на српску мањину и њене представнике. Мржња према Србима је постала како део друштвене свакодневице, тако и део националног идентитета који служи за доказивање хрватства. Хрватске власти нису показале заинтересованост а питање је да ли имају и снагу да се оваквом тренду супротставе.

Реакције Србије служе као повод за нову дискримinацију, а Хрватска је више пута истакла да ће искористити свој положај у ЕУ како би оспорила све што долази са српске стране и успорила српске евро-интеграције. Србија и даље нема било какву планску политику према Србима и српском наслеђу у Хрватској.

Као и протеклих година, Напредни клуб позива власти у Београду да, уз сарадњу са српским представницима у Хрватској, формира стратегију и конкретан план за помоћ у заштити права Срба у тој земљи. План би требало да буде фокусиран на, барем, два кључна аспекта: јачање положаја Срба у Хрватској (финансијског као и веће присуство и заштиту у хрватским институцијама) и помоћ да проблеми Срба у Хрватској добију више пажње у међународној јавности.

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ

Како смо у претходном десетогодишњем Извештају детаљно представили и у извесној мери наслутили, простор Македоније је током претходне године остао у фокусу дешавања. Процес деконструкције, и онако танке, македонске нације је настављен.

Дана 17.06.2018. у селу Навици на обали Преспанског језера, потписан је „Преспански споразум“ који је заменио Споразум из Њујорка од 13.09.1995.године. Потписници споразума су Никола Димитров, министар дипломатије БЈРМ, Николас Коцијас, министар иностраних послова Грчке и Метју Нимиц, представник УН, човек који је од почетка био задужен да води преговоре између две државе. Преспанским споразумом се формално завршава процес преговора који је трајао скоро 3 деценије, пун неспоразума, прекида и одлагања. Тим споразумом БЈРМ постаје Република Северна Македонија, службени језик се дефинише као „македонски“ а држављанство као „држављанин Републике Северна Македонија“. Споразум предвиђа да се у року од годину дана изврши ревизија школских уџбеника, у складу са пројектом „Скопје 2014“ којим је предвиђено избацавање свих елемената које Грчка страна очи као

присвајање дела древне хеленске историје и цивилизације. Нова држава је дужна да у наредних пет година промени званични меморандум, пасоше, регистарске ознаке и остала документа.

Као логичан наставак Преспанског споразума, дана 30.09.2018. одржан је референдум са следећим питањем: *„Да ли сте за улазак у ЕУ и НАТО прихватањем договора Републике Македоније и Републике Грчке?“*. И поред труда да сугестивним и потпуно нелогичним питањем уз мешање и довођење у везу неповезивих ствари стимулишу гласаче, референдум није успео. По Члану 30 закона, неопходно је било да одзив буде преко 50% а своје референдумско право је искористило тек 36,11% уписаних бирача, од којих је 91,25% гласало ЗА а 5,82% ПРОТИВ. Малој излазности је кумовао и позив опозиције (међу којима је била и српска ДПСМ на челу са Иваном Стоилковићем, који су исправно заузели став да се не мешају у одлуке које треба самостално да донесе македонски народ) да се референдум бојкотије. Чак је и Оливер Дрекоски, директор македонске изборне комисије референдум прогласио неуспешним.

У том тренутку су представници ЕУ, вероватно се руководећи сопственим „ДемДеф“ принципом, прогласили референдум успешним и честитали македонском народу на одлуци. Одлуци која није ни у складу са законом нити је израз легитимно изражене воље македонског народа. Подршка није мањкала ни од англосаксонских и атланстичких гласноговорника, веома заинтересованих за тај стратешки важан простор. Како би се заобишла воља народа, одлука је спуштена на

Собрање где су 11.01.2019.године уставне измене усвојене једва оствареном неопходном већином (81 глас ЗА), у процесу пребројавања који је трајао више дана. Албанске странке (на првом месту БЕСА) нису пропустиле шансу да испоставе и додатне захтеве да би учествовали у стварању већине. Укратко, Македонцима ће писати „македонско држављанство“ а Албанцима ће писати „из Македоније“. Такође, и етнички Албанци су признати за македонску дијаспору. Опозиција није учествовала у гласању а испред Собрања се окупио незнатан број демонстраната.

Позив на бојкот и блага реакција опозиционе ВМРО ДПМНЕ најбоље показује стање у држави и снагу утицаја САД и ЕУ. Стиче се утисак да је ВМРО ДПМНЕ једва дочекао да овакву одлуку усвоји неко други. Њихов отпор се показао као формалан и оно што их вероватно највише занима јесте да на следећим парламентарним изборима профитирају из чињенице да нису директно учествовали у свему томе. Нећемо погрешити ако констатујемо да се ипак све десило у међусобном договору македонских странака, противно постојећој вољи македонског народа. Мањина Македонаца и македонски Албанци донели су једну важну, коначну одлуку.

Крајем месеца, грчки Парламент је ратификовао Преспански споразум танком већином од 153 гласа ЗА. То је био повод за распад владајуће коалиције из које је иступила странка „Независни Грци“. Иако се коалиција распала, Ципрасова влада је преживела гласање.

Уседишту НАТО је 06.02.2019. године потписан Протокол о приступању Северне Македоније НАТО-у тако

што су Протокол, мимо обичаја, уместо Министара спољних послова, потписали Амбасадори при НАТО. Два дана касније, 08.02.2019.године, Грчка је ратификовала Протокол о приступању Северне Македоније НАТО. Према процени НАТО званичника, Северна Македонија ће и званично приступити алијанси крајем 2019. или у првој половини 2020.године.

Усвајан у два наврата, 11.01.2018. и 14.03.2018. године а мимо потписа тадашњег председника Републике Северне Македоније Иванова, Закон о двојезичности је дана 14.01.2019.ступио на снагу тако што га је председник Собрања Џафери лично потписао и послао да буде објављена у *Службеном веснику*. Опозиција је овај чин назвала насиљем и Уставном суду поднела иницијативу за оцену уставности.

Редовни преседнички избор су одржани у два круга. Сматрамо потребним да укратко представимо кандидате. Стево Пандаровски, каидат владајуће СДСМ/ДУИ, професор је међународне безбедности и спољне политике на Америчком колеџу у Скопљу. И 2014. био је председнички кандидат. Саветовао је два бивша председника (Трајковског и Црвенковског), национални је координатор за државе улазак у НАТО. Гордана Смиљановска Давкова, опозициони кандидат, ВМРО/ДПСМ..., професорка је Правног факултета у Скопљу где предаје Уставно право). Блерим Река, кандидат Алијансе за Албанце/БЕСА, професор је Универзитета Југоисточна Европа (Штулов Универзитет у Тетову) и амбасадор у македонској мисији при ЕУ.

Кандидат владајуће странке је кампању водио на таласу претходних догађаја, Река се фокусирао на Албанце и њихова наводно угрожена права, потпуно одустајући од македонских гласача - током кампање није посетио ни једно место са изразитом македонском већином. Кампања опозиционог кандидата је оцењена као лоша, са много гафова и мањком енергије. На питање да се изјасни око Преспанског споразума, рекла је да ће испунити обавезе из споразума а да ће се против истог борити пред међународним судовима.

Подсетимо се да је Македонија 2009. године шужила Грчку пре међународним судом у Хагу са наводима да је Грчка прекршила садашњи споразум који је предвиђао да Грчка не сиречава Македонију у сшуйању у чланство међународних организација. Суд је пресудио у користи Македоније али то није сиречавало Грчку да Македонију сиречава на сваком кораку, мимо пресуде Међународног суда, уз пасивно држање САД и ЕУ.

У првом кругу избора (21.04.2019.) излазност је била 41,76% (755.702 гласова), Пандаровски 42,84% (323.714), Смиљановска 42,24% (319.225), Река 10,58% (79.921)

Други круг (05.05.2019.) излазност 46,70%, Пандаровски 51,66% (436.212), Смиљановска 44,73% (377.713).

Бројеви говоре више од речи. Албански фактор показао се као кључан.

Уместо да послушна и снисходљива Северна Македонија, после деценија испуњавања буквално свих захтева и жеља САД и ЕУ, закључно са променом имена и

одрицањем од онога на чему су базирали свој нејаки национални идентитет, добије датум за почетак преговора са ЕУ, ништа се није догодило. Није се догодила ни таква једна формалност која суштински ништа не значи. Формално је наведено да неколико чланица ЕУ имају примедбе, као и обично, Низоземска прва међу њима.

У часу опште јагме око Македоније, Република Србија је остала незаинтересована за онај мали преостали део Срба који још увек живи на простору око Куманова. Бугарска је ступила на сцену и активирала старе и већ виђене планове. Врата им широко отвара споразум који је Северна Македонија потписала са владом у Софији, а чији је резултат македонско-бугарска *Комисија о историјски спорним питањима*. Почетна тачка и први захтев је већ представљен јавности. Бугарска Министарка иностраних послова, Екатарина Захаријева је изјавила да „Бугарска неће преговарати о томе да ли је Гоце Делчев Бугарин или Македонац“, претећи не само повлачењем из Комисије већ и затварањем „европске перспективе“ Северне Македоније. Никола Димитров је задржао пословично снисходљив став, истичући неопходност проналажења решења „у духу пријатељства и заједничке будућности“.

Ништа се данас не дешава што се већ некада није дешавало, у мало другачијем облику и са истом суштином. Како би потпуно разумели тренутну ситуацију и припремили се за будуће догађаје, подсетимо се неколико детаља из историје ВМРО и „спорног“ Гоце Делчева.

Као израз жежње македонског народа за ослобођењем од Османлија, у Солуну 1893. године је основана Унутрашња Македонска Революционарна Организација (ВМРО). До 1901. године у саставу је имала 8 комитетна и оружане снаге (комитетске чете) на територијалном принципу (солунски и битолски вилајети и простор Македоније). Руководили су се изреком „Македонија Македонцима“ а циљ успостављање аутономне Македоније у склопу Османског царства. Истакнути идеолози су били Гоце Делчев, Ђорџе Петров, Јанета Сандански и Диме Хаџи Димов. Прва двојица су страдали још 1903. године од стране Турака. Већ 1895. године у Софији се, под патронатом бугарске владе формира суларнички Врхунски македонски комитет, присвајајући пројекат ВМРО у циљу привлачења у асимилације македонског народа. Тај Врховни комитет је постао бугарска агентура у македонском ослободилачком покрету. Слично постојим комунистима, „врховисти“ су тенденциозно провоцирале Османлије на освете и прогон народа чиме су покушавале да поправе бројно стање. Од почетка су се директно сукобљавали са ВМРО. Инфилтрација „врховиста“ у „централисте“ је успела и оформили су своје крило („унутрашњи врховизам“) у оквиру ВМРО. И сам Илинденски устанак, 02.08.1903., је дело „врховиста“. Масовно је прихваћен па је и ВМРО морао да се придружи. Побуна је у крви угушена. Од 1910. године (значајно после смрти Гоце Делчева) можемо рећи да су „врховисти“ пошитоно преузели ВМРО (Тодор Александров, Александар Протоџеров и Петар Чаулев). Од тог тренутка је успостављена тесна сарадња са албанским првацима, пошитоно Турка још у већој мери пошитоно српских четника и трчких андарцима. Од балканских рајдова, пошитоно пробугарски ВМРО

појрима изричито антисрпски став и иако је све до данас - иако је, до пролашења независности 1991. када је постојало јасно да су комунисти и њиховим наследници из СДСМ-а највећи шовинисти и нејријашељи Срба и Србије на македонској политичкој сцени. Период између два велика рата обилује терористичким активностима ВМРО на читавој територији Србије, све до Београда. Бацање бомби, атентати, постоји и диверзије су постојали свакодневица. Идеологија је постојано базирана на концепцији „велике Бугарске“ и простора Македоније као њеног саставног дела.

Ни међусобни сукоби и убиства нису недостијали. Током 1924. године побијена је већина руководства и руковођење је преузео Иван-Ванчо Михаилов чији је први сарадник и етсекутор, добро познати, Владо Георгиев-Черноземски (Владо шофер, инструктор усташких терориста на територији Мађарске, постоји убица краља Александра у Марсеју). Од тој терориста је сарадња са Косовским комитетом и качицима на врхунцу. 1927. године долази до хапшења групе студената у Скопљу а један од бранилаца на судском процесу је био вођа хрватског фашиста, франковаца Анте Павелић. 1929. године је у Софији одржан састанак између главнина ВМРО-а и усташке емиграције где је постојана Декларација о заједничкој борби. Наставак сарадње је пребачен у Италију и све је интензивнији у предвечерје II Светског рата...

У домену верских права Срба ситуација се није мењала. Судећи по информацијама које је председник северномакедонске владе Зоран Заев поделио са руским пранкерима, акција за признавање аутокефалности МПЦ ће тек наступити, ни мито није искључена опција. Но, ситуација везана за МПЦ ће бити значајно

компликованија од ситуације са тзв. “ЦПЦ”. Можемо бити сигурни да ће православне цркве у Грчкој и Бугарској бити непремостива препрека у том процесу. То ће бити друга фаза у процесу асимилације, прва фаза одвајања од српског корпуса и СПЦ је већ завршена. У тој другој фази свакако неће бити дозвољено формирање МПЦ јер је то можда једини модус некаквог „зидања“ македонског националног идентитета. То свакако ова два суседа неће дозволити. Српски народ са простора Северне Македоније ће у том процесу бити колетарална штета и једнако подложен бугаризацији. Архиепископи МПЦ су судећи према информацијама којима располаже Напредни клуб незадовољни Преспанским споразумом. Власт их сумњичи за наклоност према опозицији. Заев се зато ослања на једног нижег архиепископа који му је одан, а кога је чак упознавао са појединим гостима из Србије.

Процес одлива становништва који је погодио источневропске земље, није заобишао ни Северну Македонију (према проценама, простор ове државе је у последњих петнаест година напустило око 620.000 људи) а тиме ни Србе који живе на тим просторима. Кад у то урачунамо негативан прираштај, размере смањивања броја Срба ће бити јасне тек приликом следећег успешног пописа. Оно што је већ данас мерљиво а неодољиво подсећа на ситуацију у Црној Гори јесте пад заступљености Срба у јавној администрацији. У периоду од 2016. (1272) до 2018.(1019) године, број Срба у администрацији је смањен за скоро 20% (253).

Демократска Партија Срба у Македонији (чији председник Иван Стоилковић је посланик у Собрању), Српска заједница у Македонији и портал СПОНА остају једине организације које на квалитетан и темељан начин окупљају наше сународнике и боре се за права Срба у Македонији. Мудра одлука да Србе позову да не учествују у процесима који су директно супротни интересима већинског македонског народа за сад је сачувала српску заједницу од већих удара и проблема, а држи је још увек по страни од ретроградних процеса. Акције обележавања свих значајних датума и догађаја су постале традиционалне.

Покушај преузимања најважнијег догађаја и званичног празника Срба у Македонији, Светосавске академије, и низа прослава од стране званичног Скопља успешно је осујећен. Ти покушаји ће се свакако наставити у будућности а циљ је да се из свих празника и важних догађаја и датума избаци префикс „српски“, додајући им неутралан тон а потом у следећој фази можемо очекивати потпуно преузимање и значајне измене. Ови процеси су очекивани, званично Скопље све снисходљиве уступке на уштрб свог идентитета негде и на неки начин мора да надокнади. Срби су најпогоднији - како малобројношћу тако регионалним трендом.

Нова тумачења историје су већ присутна, можда ускоро сазнамо да су Турци сами отишли са простора данашње Македоније и да су балкански ратови и Први светски рат били „освајачки“. Логичан наставак Тиранске платформе била би теза да су и Македонци били

под окупацијом и изложени геноциду. Ни цар Душан неће избећи улогу негативног симбола. По примеру Његоша ће, ако не успеју да га изопште из српске историје и упишу у Македонце, на крају срушити његов споменик и избрисати све табле које носе његово име. У пакету са рушењем онога што им наложе Грци а по Преспанском споразуму.

Корак даље представља провокација званичног Скопља који је паралелно са свећама упаљеним за жртве злочиначке НАТО агресије у једном хотелу организовао прославу у част истог догађаја. Има ли боље препоруке за Хоџајев пакт против Србије који треба поред тзв. Косова и Албаније да сачињавају Северна Македонија, Црна Гора и Хрватска.

„Што се тиче судбине српског народа у Македонији, она ће зависити од способности да се правилно одреде основна начела наше националне политике, али и од усвојављања националног јединства за њено остварење. То је, све, изузетно тежак посао, јер се не ради само о нашим међусобним разликама, него и о директном мешању државних власти у политичко и свако друго организовање Срба са циљем да се преузме директна контрола над српским организацијама и асоцијацијама.

Ваљда смо коначно постали свесни да нас је мало за поделу и да само сложном, мудро и одлучном политиком можемо одговорити на изазове новог времена, имајући у виду ко води и креира државну политику, ко креира наше судбине, мења нашу историју и, у крајњој инстанци, одлучује, буквално, о нашим животима.

Искривљена слика историјских догађаја као основа за сатианизацију Срба – пре свега кроз шенгенциозно и необјек-

живно шумачење Балканских рајнова, и у уџбеницима и кроз све овдашње медије, који се ширеирају као наводно "освајачки", а не ослободилачки (од вишевековној шурској ројства) – само су мали део диритованих и вешто пласираних лажи, које се ујорно форсирају и понављају са идејом да, временом, постану "званична верзија македонске историје". А све то на штећу српској народа и његове истинске улоге у историји Македоније. Једино на територији која је тада ослобођена до пре неки дан је постојала и функционисала независна и самостална Република Македонија, којој исти ши који је, шобоже, "бране од Срба", мењају лични опис, име, идентитет и историју. Толико о нама и о њима." ...написао је Иван Столиковић.

Радује чињеница да су представници Срба из Македоније изградили веома близак однос са српским представницима и из осталих крајева Балкана. На предлог Ивана Стоилковића, спроведена је кампања „купујмо српске производе“ у свим српским земљама, што такође показује све бољу сарадњу и комуникацију.

Уочава се, такође, да су српски представници из Македоније редовни гости догађаја, прослава и трибина у организацији званичног Београда. Треба, међутим, приметити да је ово занимање Београда интензивирано након што је Скопље препознато као средиште међународних активности усмерених против Вучићевог режима. Изражавамо наду да ће то интензивирање односа уродити и конкретним потезима и корацима Београда у правцу помоћи нашем народу у Северној Македонији и да сви ти догађаји неће остати на нивоу предизборне кампање у Србији.

Један од лидера опозиционог Савеза за Србију, Драган Ђилас, посетио је Македонију средином фебруара 2019.године и одржао састанак са Заевом, не налазећи за сходно да се сретне са представницима Срба у Македонији. Свесни да опозиција није у могућности учинити много, налазимо да је то неодговоран потез и напомињемо да свако ко претендује на власт у Србији мора показати бригу и осетљивост за своје сународнике у региону. Макар на нивоу подршке и жеље да сазнају у каквој ситуацији Срби живе и са каквим се проблемима и изазовима сусрећу.

И за крај, цитираћемо Посланицу Србима у Македонији коју је 04.09.2011.године упутила ДПСМ (која је ове године прославила 27 година постојања). У временима која наступају, садржај ове Посланице која је направљена пред и у сврху позива на тадашњи (неуспешан) попис у Македонији, данас је својом садржином порукама и поукама битна не само за Србе у Македонији већ и за целокупан српски народ, поготово у Србији. Текст преносимо у изворном облику.

Браћо и сестре,

У земљама од реда ѿојис је редовна стивар, ѿишане којим се држава ствара о себи и својим грађанима. За нас, део српској народа који живи у Македонији, ѿишане ѿојиса је судбинско ѿишане, суштинска основа нашеј образовној, културној, економској и свакој другој квалитетној животи, база нашеј ојстиванка и ѿолазна шачка наше боље будућности. Ако

ми данас, у демократској Македонији, где је постојано слободно изјаснити се по питању своје националне припадности и своје језика, не кажемо јасно и јасно да смо Срби, сами смо себи одредили своје права који ћемо у будућности уживати, зајечали као народ своју судбину и свој идентитет на овим просторима.

Последњих деценија наш народ широм света био је изложен, и још увек је, бесрамној сатанизацији. Многи су организовано радили на нашем уништавању у друге народе, хранећи се нашим националним шкивом снажили своје, убеђујући нас да прихватимо да будемо нешто друго, само не Срби, да није добро бити Србин! Али када умишљаше: како може бити добро одрећи се нације која је свету поклонила величине попут Тесле, Михајла Пупина, Милеве Марић Ајнштајн, нобеловца Иве Андрића и других интелектуалних величина, и у данашње време Емира Кустурице, Новака Ђоковића, као и других Срба којима се читаво човечанство поноси, одговора нема!

Наша култура и наша историја ушкане су најсветлију светску баштину, а наше синоменике сви широм Балкана покушавају да прогласе својим културним богатством. Гордост је бити поштомак кнеза Лазара Хребељановића, рођеног у Прилепу 1329., који храбро појде на Косову Пољу 1389. бранећи српство од Турака, светило Цара Душана, који се овде крунисао и први Скопље учинио престоницом у којој је донесен чувени Душанов Законик, као и славних српских јунака који на Зебрњаку поред Куманова 1912. својом победом учинише крај османској империји. Част је бити савременик блаженопочившег Патријарха Павла који је као живи светац, донедавно ошмењивао свет. Оно што везује нас са њима јесте српско име. Одрекнемо ли се свој идентитет, одлучи-

мо ли да више нисмо Срби, одрекли смо се сродства са својим прецима, оцицили смо се не само од своје искони, већ и од свих прошлих и будућих достигнућа и успеха српске нације.

Припадност нацији и вера су дар божији, зато је наша одговорност да сачувамо дарове божје, нацију, веру и српски језик за наше потомке. Послушајмо памћење, следимо будућност и дух наших предака, рецимо оно што је увек било и што ће увек бити: МИ СМО СРБИ, НАШ ЈЕЗИК ЈЕ СРПСКИ и само тако се изјашњавајмо на јојису.

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕПУБЛИЦИ АЛБАНИЈИ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ

Према попису из 2001. године има 3.069.275 становника (нису поуздани подаци етничког састава). По том попису Албанаца има 3.026.383 (98%), Грка 35.829 (1,2%), Цинцара (Влаха) 992 и Црногораца 678. Према процени из 2011. године у Албанији, Албанаца има 82,6%, Грка 0,9%, осталих мањинских заједница 1%, а неизајшњних је 15,5%. Непоузданост ових података говори о томе колико је Албанија неуређена и изолована земља, говори и о томе колико се не поштују људска и мањинска права, поготово права Срба.

Службени језик у Албанији је албански, а грчким се служи грчка национална мањина у јужним албанским регијама. Српски горански говор се говори у Гори, у округу Кукеш, а село Шиштавец је главно средиште горанског говора. У остале лингвистичке и културне групе спадају Власи и Роми.

У Албанији током ере комунизма религија је била забрањена. На основу Пописа из 2011. и података о религијској припадности становништва у Албанији, процењује се да су већина Албанаца муслимани 56,70%, православаци чине 6.75%, а римокатолици 10,03%.

У данашњем времену српски народ формално ужива подразумевани мањински статус у Албанији као

националној држави албанског народа (члан 3 устава) мада није изричито набројан у Уставу. Албански је званични језик (члан 14. устава). Члан 20. гарантује мањинама право на употребу и развој матерњег језика, као и удруживања у сврху заштите сопствених интереса и идентитета. Комитет за националне мањине у сарадњи са мањинским заједницама припрема закон о мањинама као и прилагођавање будућег пописа питању субјективног изјашњавања.

Према подацима Међународног монетарног фонда из 2008. године, просечна бруто зарада у Албанији износи 339 долара номинално, а 571 по паритетној куповној моћи.

Срби су концентрисани у Скадарском округу (Qarku i Shkodrës), Скадарској (Rrethi i Shkodrës) и Велико-малесијској општини (Rrethi i Malësisë së Madhe). Попис из 1989. године забележио је само 100 припадника црногорске мањине, док је 1991. после отварања албанско-југословенског граничног прелаза Божај само из околине Скадра прешло 1.671 лице тражећи азил, од чега је пописано преко 1.500 грађана црногорско-српске народности (остатак су чинили Муслимани и Албанци из мешовитих бракова). Насеља са великом концентрацијом Срба су Врака, Грил, Каменица, (Стари и Млади) Борич, Омара, Копљика, и на обали Скадарског језера живи велики број Срба, у самом Скадру. Може се слободно рећи да само у околини Скадра живи више од 2.000 Срба, док је у Тирани, Љешу, Елбасану, Фиру и другим већим градовима настањен непознат.

Наследница Омоније, Партија уједињења за људска права је грчка национална партија на тлу Албаније, она има добру сарадњу како са српском, тако и са осталим националним мањина.

Празник Успења Пресвете Богородице свечано и саборно је прослављен у цркви Пресвете тројице у Враки, 28. августа 2018. године по Новом календару (15. августа по Старом). Свету литургију поводом великог Богородичиног празника и молебан са призивом Светог Духа, служили су представници Српске православне цркве и Албанске православне цркве. Благослов су дали Његово Блаженство Архиепископ тирански и албански г. Анастасије Јанулатос и Његово Високопреосвештенство Архиепископ цетињски и Митрополит црногорско-приморски и скендеријски г. Амфилохије Радовић. После причешћа одслужен је и молебан са призивом Светог Духа за почетак нове школске године на српском језику у Скадру, као и за све православне ђаке у Албанији. Прота Предраг Шћепановић се обратио народу, са говором о Пресветој Богородици и њеном значају за домострој спасења људи и целокупне творевине.

У недељу 7. октобра 2018. године, представници Српског националног савета из Црне Горе, са представницима српског народа из Скадра и потомцима настрадалих и рањених у ослобађању Скадра 1912-1913. године, поставили су крст – спомен обележје на Бардањолту и Тарабошу, страдалним прецима који су положили животе 1912-1913. године, за ослобођење Скадра, древне српске престонице. Протојереји Предраг Шћепановић и Јован Паламенац су освештали крст и служили

парастос страдалима. Парастосу и постављању крста на Бардањолу, присуствовали су многи виђени представници српског народа, међу којима су били председник Српског националног саве Момчило Вуксановић, председник Нове српске демократије Андрија Мандић, председник Удружења “Морача-Розафа” Павле Брајовић-Јакоја, председник Друштва Свети Јован Владимир из Скадра Симо Ајковић, Владимир Дубак, Божидар Бојовић, Симон Ђуретић, Александар Вујовић, потомци настрадалих и рањених на Скадру, међу којима је био и Влајко Ђуричанин (чији је отац рањен у ослобађању Скадра 1913. године после чега је добио медаљу Обилића), који је дошао из Аустралије. Након парастоса и освештавања крста, говоре су одржали протојереј Предраг Шћепановић, у име потомака чији су преци настрадали говорио је Будимир Дубак, у име организатора говорио је Момо Вуксановић, а у име домаћина и представника српског народа у Скадру Павле Брајовић.

Прослава Божића, отпочела је на Бадњи дан 6. јануара 2019. године, када су се верници окупили око бадњака испред Храма Пресвете Тројице у Враки код Скадра. На сам празник Рођења Христовог, у понедељак 7. јануара, са благословима архиепископа тиранског и архиепископа цетињског, у цркви су литургију саборно служили свештеници две цркве. На служби је појао Александар Вујовић, професор Богословије Светог Петра Цетињског и уредник Катихетског програма Радио Светигоре.

У априлу ове године, националне организације Срба из региона су затражиле активнији однос матице Србије

и њених институција према Србима у региону, којих је, према процени, између три и четири милиона (!). Кровна организација Срба из региона, која обухвата Србе из осам земаља региона издала је захтев “један Буквар за све Србе у региону и дијаспори, који би допринео заштити културе, традиције и идентитета”. На конференцији за новинаре, речено је, да се положај Срба у региону разликује, у зависности од земље. Најбољи је у Мађарској и Румунији, а најлошији је у Црној Гори, због насилне асимилације. Павле Брајовић, представник Удружења српског народа “Морача-Розафа”, изјавио је да су Срби у Албанији почели изградњу институција од нуле, да могу бити задовољни и да су Србима Албанци у тој земљи пријатељи.

Крајем маја ове године, у години прославе 800 година аутокефалности Српске православне цркве, а о празнику и прослави славе Богословије Светих Кирила и Методија у Призрену, делегација из Митрополије црногорско-приморске, Епархије будимљанско-никшићке и из Цетињске богословије, кренула је у обилазак царског Скадра, Призрена и скадарских и косовометохијских светиња. Делегација је дочекана од стране Павла Брајовића Јакоје, председника Удружења “Морача-Розафа”. Господин Брајовић их је упознао са историјом, наслеђем и знаменитостима Скадра. Делегација из Црне Горе је посетила цркву Пресвете Тројице у Враки, скадарску тврђаву, канцеларију и просторије Удружења, где се поред осталих активности одвија и школа српског језика и књижевности, коју већ једанаест година успешно води професор Светозар Ђираковић.

И ове године, у недељу 16. јуна, обележен је и прослављен празник Пресвете Тројице и слава цркве у Враки код Скадра. Професор Цетињске богословије протојереј мр Арсеније Радовић је началствовао литургијским сабрањем, уз саслижење протојереја-ставрофора Велимира Јововића, пароха у Никшићу и ђакона Ивана Поповића, клирика Албанске православне цркве.

У Албанији су одржани локални избори 30.06.2019. године, које је бојкотовала опозиција предвођена Демократском странком и њеним лидером Љуљзимом Башом. Централна комисија за изборе је саопштила да је на изборе изашло 21,6 одсто бирача. Најмања излазност је била на југу Албаније, где живи грчка национална мањина. Албански председник владе, социјалиста Еди Рама је оценио да су локални избори, које је опозиција бојкотовала "победа европске Албаније".

Положај српског народа у Албанији се није видно променио, ни током претходних годину дана.

Срби у Албанији немају право на слободно политичко организовање, слободу штампе и право да колективно критикују рад државних органа и функционера. Срби у Албанији од 1990. године немају представнике у националном парламенту. Део кривице је на албанским властима, али одговорност имају и власти Републике Србије.

Србима у Албанији је забрањено да користе литературу из историје и географије, која долази из Србије. Без интелектуалних слобода нема развика друштва. Срби из Албаније доскора нису имали чак ни формална права на слободу националног и верског изјашњава-

ња, као и осталих права која припадају националним мањина у демократском плуралистичком друштву.

У последњој деценији су почела да бивају афирмисана поједина права српског народа у Албанији, до сада само формално. Република Србија мора им помоћи да остваре суштинска права, како непосредно, тако и посредно, преко међународних институција и организација.

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У СЛОВЕНИЈИ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ

Близу 40.000 Срба у Словенији, по званичним подацима, што је око 2% од укупне популације у овој држави, нема статус националне мањине. Влада Словеније не само што још увек није дала Србима право да се изјашњавају и институционално, као национална заједница, организују, већ још увек није вратила функционисање тела које се бавило “правима непризнатих националних мањина”. Наиме, 28. јуна 2012. Влада Словеније је укинула савет који је основан у складу са Декларацијом о положају припадника националних заједница народа бивше СФРЈ.

У септембру 2018. године одржани су “Дани српске дијаспоре у Словенији”, организовани као протест у главном граду Словеније – Љубљани. Савез српске дијаспоре је на овом скупу истакао како Срба у Словенији незванично има близу 150.000, те да им је главни циљ да добију статус националне мањине. Подсетили су на чињеницу да су Срби у Словенији најбројнија мањина, али да за разлику од Рома, Мађара и Италијана, којих је знатно мање, нису институционално признати као национална мањина. Додуше, исти проблем мучи и остале мањинске заједнице у Словенији (осим три наведене), којима Устав Словеније из 1992. не при-

знаје статус аутохтоности. Игор Митић, један од челника Савеза српске дијаспоре, истакао је како су “Срби који деведесетих година прошлог века нису прихватили словеначко држављанство избрисани у националном смисли, немају школе на српском језику, своје медије, како се мало ради на очувању културног, верског и националног идентитета, уз хроничан недостатак сталног извора финансирања.”

Национални савет Срба Словеније, још једна организација која води рачуна о правима српског народа, такође истиче статусно питање као најважније. Порет тога, Никола Тодоровић, генерални секретар ове организације истиче како су Срби прихваћени равноправно као грађани и како недостаје подршка матице. Тодоровић је у другој половини 2018. године истакао како сви званичници из Србије стално у сусретима са словеначким представницима нагласе статусно питање, али се на томе увек завршава. По речима Тодоровића, статусно питање је важно, пре свега јер би тако била успостављена институционална брига о очувању ћирилице, српског језика, као и даљи развој образовања, културе и осећаја националне припадности. Тодоровић на крају истиче заслуге Михајла Пупина што је Словенија у данашњим границама, јер је он кључно допринео да се Блед и шира околина, као и добар део Прекомурја данас нађу у Словенији.

Удружење српских књижевника Словеније, такође је истакнута српска организација у Словенији, која се бори за опстанак и очување српске културе и идентитета. Најзначајнији допринос ове организације јесте годи-

шње организовање песничке манифестације у Љубљани под називом “Златно перо”. Председник удружења књижевника Саша Гајић, јасно се успротивио политици Владе Републике Србије која је 3. јуна 2019. године основала практично страначку испоставу СНС-а у Словенији – Савез Срба Словеније. Јасно је опредељење СНС-а још од избора за националне савете мањина у Србији да преузме и те организације под своју контролу.

Поред низа озбиљних организација српског народа у Словенији, Влада Србије се директно умешала и основала своју. Саша Гајић, је у свом стилу одговорио на ове политикантске намере СНС-а:

“У Љубљани права слика,
да се пише песма издајника.

Посла Вучић свога изасланика,
и лажова, истина велика.

Селаковић, тај човек од речи,
жели Србе истином да “лечи”.

Корпус Срба посвадити жели,
нови савез гура ка подели.

Годинама два савеза има,
успешни су свим својим Србима.

Амбасада у Дежели стоји,
ништа добро Србима не кроји.”

Приликом оснивања овог савеза, Селаковић је пренео речи подршке председника републике Вучића, а амбасадорка Србије у Словенији Зорана Влатковић истакла је да ће нова кровна организација Срба бити још један мост сарадње између Србије и Словеније.

“Пријатељство између две земље сада ће имати још један чврст ослонац и снажну везу у функцији јачања наших укупних односа. Срби су све важнији део словеначког друштва, на свим пољима, а посебно у здравству, култури, туризму, банкарству, спорту, ИТ и медијском сектору. Сарадњом и међусобним поштовањем можемо пуно тога да постигнемо”, речи су амбасадорке Влатковић. Новоизабрани председник Извршног одбора Савеза Срба Словеније Марко Сладојевић, као основни циљ Савеза навео је “обједињавање рада свих српских друштава у Словенији, уз очување српског идентитета, културе и језика, као и одржавање веза са матицом.” Индикативно је да на овом догађају нико није споменуо већ годинама главно питање Срба у Словенији – статус националне мањине!

Ана Брнабић, председница Владе Републике Србије, у својим сусретима са словеначким представницима не спомиње проблеме српске заједнице, већ константно наглашава туристичко-економска питања, као и евентуалне заједничке наступе две државе на трећим тржиштима. “Битно је да се добро слажемо”, речи су Ане Брнабић.

Једино је опскурни српски политичар Драган Марковић Палма у свом сусрету са градоначелником Љубљане Зораном Јанковићем, у јануару 2019. годи-

не, истакао како је важно да Словенија призна Србима статус националне мањине. На ту констатацију Зоран Јанковић је, уз низ дипломатских израза и реченица, истакао како је он, “чистокрвни мешанац”.

Важан догађај у претходних годину дана јесте и ратификација споразума о запошљавању државаљана Србије у Словенији, 30. маја. 2019. године, којим се омогућава радницима из Србије да олакшано налазе запослење у Словенији, услед великог одлива Словенаца. По споразуму, уколико се установи да за неко радно место нема радника Словенца који би радио, онда прилику за посао добијају Срби. На максимално годину дана.

Током претходне године положај Срба у Словенији остао је на истом нивоу што се тиче односа Словеније према њима, али се погоршао када је у питању однос званичне Србије. Инсистирање на новој кровној организацији, без консензуса главних актера националног организовања и поред одличног вишегодишњег рада већ постојећих организација, удаљиће Србе од решавања статусног питања и додатно ће им смањити легитимитет и кредибилитет пред словеначким властима.

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РУМУНИЈИ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ

Срби су махом насељени у четири жупаније у Банату. Према подацима са последњег пописа највећи број Срба живи у жупанији Тимиш, њих 10.102, или 55.88% од укупног броја становника. У жупанији Караш-Северин живи 5.036 Срба, односно 27.86%, у жупанији Мехединц 996 или 5.56%, док је у жупанији Арад настањено још 849 Срба или 4.7% од укупног броја Срба у Румунији. У осталих 29 жупанија живи 6% Срба, односно њих 1.097.

По узору на европско законодавство, остварење колективних права Срба и других националних мањина у Румунији законски је регулисано Декларацијом о националним мањинама. Декларација гарантује заштиту мањина од било ког облика дискриминације, насилне асимилације или сегрегације и остваривање права попут права на образовање на матерњем језику, верског и моралног образовања деце припадника мањина. Међутим, Румунија још увек није усвојила посебан Закон о националним мањинама, који би требало прецизније да утврди мањинска права. Пројекат овог закона прилично дуго чека у Парламенту. Према речима српског посланика у Парламенту Румуније, разлог што се толико дуго чека на доношење закона лежи у вели-

ким захтевима мађарске националне мањине и њених представника.

Дом посланика Парламента Румуније усвојио је у среду, 10. априла 2019. године, законски нацрт „Дан Светог Саве“, празник српске мањине у Румунији, на легислативну иницијативу посланика српске мањине у Парламенту Румуније Славољуба Аднађа. Усвајањем у Дому посланика, 27. јануар је постао законски признат у Румунији као „Дан Светог Саве“, празник српске мањине у Румунији. Закон предвиђа да Дан Светог Саве могу организовати централне и локалне власти, институције под њиховом подређеношћу или координацијом, затим цивилна друштва и физичка и правна лица, организовањем и/или учешћем у програмима и културним, образовним, уметничким, друштвеним или научним манифестацијама посвећеним промоцији српске мањине у Румунији. Установљење Дана Светог Саве од посебне је важности јер се дешава у тренутку када се обележава 800 година од стицања аутокефалности Српске православне цркве. Из Епархије темишварске издато је саопштење владике Лукијана и оца викара Маринка Маркова који поручују да је „ово једна од најзначајнијих законодавних иницијатива последњих година, после закона о верским заједницама из 2006. године, и представља још један доказ да су наша заједница и црква у целини поштоване у васцелом румунском друштву.“ Речено је да је исто тако веома похвална иницијатива посланика Аднађа који је схватио значај ове иницијативе и доношења закона јер се тиме добија законски оквир и потврда за постојање и значај у румунском дру-

штву. „Били смо изненађени подршком како владајуће коалиције, тако и опозиције коју је наш посланик имао поводом изгласавања овога закона што доказује да смо ми Срби људи од вредности“, наводи се у саопштењу.

У оквиру система институционалне заштите мањина у Румунији успостављен је Савет за националне мањине, у чијем раду учествују три представника мањинских заједница представљених у Парламенту. Улога Савета је ојачавање веза између националних мањина и њихових организација, али и анализа и подршка активностима које се тичу образовања мањина на матерњем језику. Представници Срба у Румунији су претходних година наглашавали да су задовољни радом Савета, посебно радом његове Правне комисије чија је улога да верификује и указује на битне ситуације које се односе на права и активности националних мањина. Као посебно значајан истицан је рад Департмана за међуетничке односе који је формиран при влади Румуније.

Срби су у Румунији прилично добро интегрисани у државне институције. Учешће Срба у политичком и институционалном животу на локалном нивоу се одвија путем политичких странака чији су чланови наши сународници, и путем Савеза Срба у Румунији, крвне српске организације.

Према члану 62. Устава Румуније, којим се гарантује присутност представника националних мањина у Парламенту, Срби имају једног представника, према чијим речима чланови мањинске парламентарне групе редовно се састају са министрима (образовање, култура, администрација и сл), премијером и вицепреми-

јером Румуније, а приликом састанака разговара се о специфичној мањинској проблематици: школство, инфраструктура, администрација и пројекти. Тако је остварен успех у очувању ретких школа, али и дат допринос улагањима у локалну инфраструктуру.

Представници мањина редовно учествују у доношењу нових закона, изменама или допунама постојећих. У претходном периоду, Славомир Гвозденовић је био у сталном контакту са Асоцијацијом бивших депортираца у Бараган, активно учествовао у доношењу коначне верзије и изгласавању Закона о правима те категорије наших суграђана где је и око 3-4.000 Срба обухваћено рехабилитацијом коју доноси овај закон, као и преко 1.000 Срба бивших политичких затвореника у Румунији.

Срби у Румунији нису организовани у посебну политичку странку која би заступала њихове интересе, па ту функцију обавља Савез Срба у Румунији чије је седиште у Темишвару. Основне активности ССР-а су неговање националне свести, образовања на матерњем језику и културне баштине. Поред наведеног ССР је заслужан за одржавање веза Срба у Румунији са отаџбином. У Савезу истичу да су Срби, иако малобројни, веома активна мањина, и сврставају их у ред највреднијих и најорганизованијих националних заједница међу двадесет званично признатих у Румунији.

У српском расејању и међу другим мањинским организацијама вероватно не постоји установа која толико пажљиво брине о генерацији ђака као што то чини Савез Срба у Румунији. На релацији Темишвар – Стара Молдава – Љупкова – Белобрешка – Базјаш одржани су од 17.

до 19. августа 2018. године јубиларни 25. Дани Преображења Срба у Румунији. Тим поводом Његовом преосвещенству владика Лукијану је додељена Посебна Базјашка повеља, а на књижевној манифестацији учествовали су досадашњи добитници Велике базјашке повеље: Матија Бећковић, Јован Зивлак, Душко Новаковић, Драган Јовановић Данилов, Радомир Уљаревић, Гојко Ћого и многи други. Савез Срба у Румунији заједно са Генералним конзулатом Републике Србије у Темишвару, организовао је у Темишвару у периоду од 1. до 29. новембра 2018. тринаесто издање најзначајније манифестације “Дани српске културе у Темишвару”, уз финансијску помоћ Министарства културе и националног идентитета Владе Румуније и уз подршку Департамана за међуетничке односе Владе Румуније, у партнерству са Општином града Темишвара и Банатске филхармоније.

Срби у Румунији имају свој Дан српског језика устављен законом Парламента Румуније. Једини такав празник у свету обележава се 21. новембра сваке године од 2016. године. Од културних манифестација ваља издвојити “Маратон српске песме и игре”, као и “Олимпијаду из српског језика и књижевности”. Срби у Румунији обележили су Дан државности и уставности - Срећење, с тим што је ове године током свечаности мост између манастира Мракоња и скулптуре краља Децебала био у бојама српске тробојке. Први пут су Румуни на овај начин одали почаст једном народу, што је доказ вишевековног пријатељства Срба и Румуна.

Из године у годину ССР је организовао бројне културно-уметничке манифестације са циљем очувања

националног идентитета. Румунска држава финансијски подржава активности српске заједнице окупљене око ССР наменским субвенцијама за финансирање културних и уметничких програма и покривања трошкова плата запослених при релевантним институцијама. Субвенције Румуније су и даље највећа финансијска помоћ Савезу Срба, а прошле године субвенције Савезу износиле су чак око 700.000 евра. Као и претходних година, није било директних улагања из отаџбине у подручја насељена Србима.

Верске слободе су загарантоване свим Србима у Румунији на основу Закона бр.489/28.12.2006 о верским слободама. Темишварска епархија Српске православне цркве јесте званично призната вероисповест у Румунији и ужива сва законска права и слободе. Поред тога, румунска држава обезбеђује плате и за свештенике Српске православне цркве у Румунији. Епархија темишварска има 55 парохија у румунском Банату.

Иако су односи Српске и Румунске православне цркве традиционално сестрински, један од проблема је потешкоћа повраћаја имовине Српске православне цркве у темишварској епархији и Макиног дома у Темишвару.

Иако спадају у образованији део популације, један од највећих проблема Срба у Румунији тиче се управо образовања. Услед смањења броја ђака гасе се српске школе те је све мање могућности за образовање на матерњем језику. Срби имају право на своје школе на матерњем језику, чак и ако имају мање од прописаних петнаест ђака у одељењу, што је стандард. Према румунском закону о школству, за формирање одељења

са наставом на матерњем језику потребно је петнаесторо деце, мада се у пракси толерише и мањи број (уз одобрење жупанијског школског инспектората, односно Министарства образовања). Упркос томе у Тимишком, Арадском и округу Караш Северин остало је још само шест основних школа у којима се учи на српском језику. Од шездесетак српских школа и око 9.000 српских ђака, колико их је било по завршетку Другог светског рата, тренутно у Румунији ради 6 четворогодишњих школа са по једним учитељем и Српска гимназија „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару, које укупно имају 230 ђака. У школској 2013/2014. години радило је 7 српских четворогодишњих школа, док је 2012/2013. године “изгубљено” 10 школских или предшколских установа које су радиле на српском језику и једно учитељско место у Белобрешки. Од јесени 2010. Срби су изгубили четворогодишње школе у Великом Семиклушу, Ченеју и Српском Сематрону.

У српској гимназији „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару српску наставу је организована за ученике од првог разреда основне до четвртог средње школе. Међутим, за разлику од српских матураната из других земаља из региона, јако мали број темишварских матураната наставља образовање у Србији, услед неадекватних фондова државе Србије за стипендирање студената из региона, али и језичке баријере, јер многи прваци се тек по упису у школу по први пут сусретну са српским језиком. Начин да се овај проблем превазиђе било би укидање пријемних испита за студенте из Румуније на факултетима у отаџбини, или могућ-

ност бесплатног школовања или стипендирања најбољих ученика.

Високошколско образовање на српском језику одвија се на универзитетима у Букурешту и Темишвару у оквиру катедри за србистику.

Поред тренутне бригае коју Савез Срба у Румунији има према српским ђацима, у погледу бесплатног транспорта, стипендија, наградних екскурзија, ваннаставних активности и неформалног образовања у виду радионица, сарадња са матицом представља важну подршку у борби за очување српског језика, културе и традиције.

Министар образовања, науке и технолошког развоја Републике Србије Младен Шарчевић посетио је ове године Српску гимназију „Доситеј Обрадовић“, седиште Савеза Срба у Румунији и Студијски програм за српски и хрватски језик и књижевност на Факултету филологије, историје и теологије Западног универзитета у Темишвару. Од министра Младена Шарчевића чуло се да доношење трајног програма - између Министарства образовања, науке и технолошког развоја, Савеза Срба у Румунији, представника образовања на српском језику у Румунији и Генералног конзулата Републике Србије у Темишвару - представља најважнији приоритет, јер то имплицира сталну линију комуникације између људи који ће бити упознати са свим дешавањима и кретањима у сфери образовања у циљу олакшаног укључивања ђака и професора у разне процесе, манифестације и пројекте.

Када је реч о информисању на матерњем језику ситуација је оцењена као задовољавајућа, а у претеклих годину дана није дошло до промена у погледу

рада медија. *Нови Темишварски весник* излази сваког другог месеца, активан је недељник на српском језику *Наша реч*, а сваких шест месеци излази *Књижевни животи* једино књижевно гласило на српском језику у Румунији. Програм на радију *Банаџ Линк*, првом радију на српском језику, емитује се од 2009. Два сата недељно емитује се и емисија на српском језику на Радио Темишвару и емисија „Српски видици“ у регионалном студију темишварске румунске националне телевизије која траје 25 минута, међутим, програм могу да прате само Срби на подручју Баната. Гласила финансира румунска држава, односно ССР захваљујући средствима која наменски добија од државе. Србија не учествује у финансирању рада српских медија у Румунији.

Срби из Румуније оцењују сарадњу са институцијама отаџбине као добру, а челници и представници Савеза Срба у Румунији у протеклих годину дана сусрели су се са саветником Канцеларије за дијаспору, Министром просвете Републике Србије и представницима Скупштине – Одбора за односе са Србима из региона.

Препоруке

Појачавање подршке институција матичне државе активностима Срба у Румунији преваходно на пољу образовања, инсистирањем на очувању српских школа и стипендирањем ученика и студената.

Повећање финансијских улагања у очување српског становништва и његовог националног и културног

идентитета, као и улагање у области насељене Србима.

Дипломатске акције усмерене на повраћај имовине СПЦ и Макиног дома у Темишвару.

Олакшавање процедуре прибављања доказа неопходних за добијање српског држављанства.

При међудржавним сусретима ставити већи акценат на права и положај Срба у Румунији.

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У МАЂАРСКОЈ ЗА 2018-2019. ГОДИНУ

Према попису из 2011. године, у Мађарској живи више од 10. 000 Срба, што их сврстава на шесто место по бројности од званично тринаест правно признатих националних и етничких мањина које живе у Мађарској. Од тог броја, њих 7,210 изјаснили су се као Срби по критеријуму националности, док су се остали изјаснили као Срби на основу коришћења српског језика и других критеријума који утичу на национално опирање. Срби у Мађарској су добро организовани. Према попису из 2011, поред Будимпеште, Срби живе у деветнаест жупанија: Барања, Бекеш, Боршод-Абауј-Земплен, Чонград, Фејер, Дјер-Мошон-Шопрон, Хајду-Бихар, Хевеш, Јас-Нађкун-Солнок, Комаром-Естергом, Ноград, Пешта, Шомођ, Саболч-Сатмар-Берег, Толна, Ваш, Веспрем, Зала. Најзаступљенији су у регионима Велика јужна равница (административно средиште Сегедин) и Централни регион (адм. средиште Будимпешта). У односу на попис становништва из 2001. године, приликом којег се 3.816 грађана Мађарске изјаснило да припада српском етничком корпусу, евидентно је да се број грађана који се изјашњавају као Срби значајно увећао, као последица побољшања положаја српске заједнице у Мађарској и друштвене

климе у мађарском друштву која је поговорила афирмацији мањинских националних идентитета. Српска заједница спада у ред најобразованијих мањина у Мађарској (26,6% су високообразовани, а само 10,1% неквалификована радна снага). Један од акутних проблема представља смањење броја Срба у руралним срединама.⁸⁵

Пораст у популацији српске заједнице у Мађарској позитивно је утицао на раст броја деце која се школују на матерњем језику. Највећа српска школска установа у Мађарској је образовна установа „Никола Тесла“, која се налази у Будимпешти, и обухвата српско забавиште, основну школу, гимназију и ђачки дом. Настава у овој образовној установи организована је на српском језику. Поред Будимпеште постоји и Српска основна школа и забавиште у Батањи, градићу у жупанији Бекеш, у којој се настава одвија двојезично - српски и мађарски. Вртићи и нижи разреди основне школе постоје и у другим местима у Мађарској, и то уследитим местима: Десци, Сегедину, Помазу, Ловри, Чипу и Бати. У Сегедину је 03. септембра 2018. године почела са радом Српска основна школа, коју похађа шесторо малишана. Отварање српске школе у Сегедину је реализовано у оквиру споразума између представника мађарских власти и представника Самоуправе Срба у Мађарској који поред оснивања школе обухвата и

85 HCSO (Hungarian Central Statistical Office), Hungarian Census 2011. http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tables_regional_00 (17.07.2019.)

отварање Српског образовног центра у Сегедину, а који би у пуном капацитету требало да почне да функционише 2020. године. На Универзитету Етвеш Лоранд (ЕЛТЕ) у Будимпешти постоји катедра за српски језик и лингвистику, као и катедра на Сегединском факултету.⁸⁶ Смер српски језик и књижевност на ЕЛТЕ универзитету доживео је значајну афирмацију у светлу пораста интересовања за упис на овај студијски програм, тако да је Министарство просвете Мађарске одлучило да одобри повећање уписних квота на овом одсеку за наставну 2019/2020 годину.

Мађарски Устав из 2001. године не признаје националне мањине него народности, у које се убраја и српска заједница. Сходно Уставу Мађарске, Мађарска је одређена као држава мађарског народа, док се осталим народностима дозвољава могућност организованог деловања у складу са одредбама Закона о националним мањинама који познаје три нивоа самоуправе – државну, жупанијску и општинску. Најзначајнију организацију Срба у Мађарској представља Самоуправа Срба у Мађарској (ССМ) саседиштем у Будимпешти, на чијем је челу Вера Пејић-Сутор, бивша директорка Српске основне школе у Батањи, а која је на скупштини одржаној 04. новембра 2014. године изабрана са петогодишњим мандатом.⁸⁷

86 "Школство", Самуправа Срба у Мађарској, <http://www.szerb.hu/sr/skolstvo.php> (15.07.2019.)

87 "Вера Пејић-Сутор нови председник Самоуправе Срба у Мађарској", РТС, 7. новембар 2014. године. <http://www.rts.rs/page/rtsc/dijaspora/story/1516/vesti/1744335/vera-pejic-sutor-novi-predsednik-samouprave-srba-u-madjarskoj.html> (15.07.2019.)

Потпредседници ССМ-а изабрани на истој скупштини су Петар Крунић и Игор Рус. Самоуправа Срба у Мађарској задужена је за старање о питањима културе, образовања и информисања Срба у Мађарској. Срби у Мађарској заступљени су у парламенту ове државе преко свог представника. Од 2014 народности имају своје представнике. Српски представник је Љубомир Алексов који је до 2014. био председник Самоуправе, као и дугогодишњи председник општине Ловре, јединог насеља у Мађарској са српском већином.

Верници Српске православне цркве окупљени су у Мађарској у оквиру Епархије будимске, чије седиште се налази у Сент Андреји, где се налази и Саборна црква (позната и као Успењска, Богородичина црква или Београдска катедрала). Епархија будимска поред српске заједнице у Мађарској обухвата Србе у расејању у Словачкој и Чешкој. На њеном челу налази се од 2002. године епископ Лукијан (световно Војислав Пантелић). Нови Музеј Српске православне цркве Епархије будимске, који је отворен у Сентандреји 25. маја 2019. године, представља највећи српски музеј ван граница Србије. Отварању музеја присуствовао је, поред бројних српских и мађарских званичника, и патријарх СПЦ Иринеј. Музеј се налази у оквиру учитељске школе – Препарандије. Пројекат изградње и адаптације новог Музеја Епархије будимске је реализован средствима Владе Мађарске и уз помоћ Министарства културе и информисања Владе Србије. Мађарска влада је крајем 2016. године определила је средства у износу већем од пет милиона евра за приоритетне пројекте Срп-

ске православне цркве. Од тог износа, око 2,5 милиона евра било је намењено обнови комплекса Препарандије, у којој се налази музеј.⁸⁸

Под патронатом Самоуправе Срба у Мађарској функционише више институција значајних за културни живот Срба: Културни и документациони центар Срба, Педагошки и методолошки центар, Српски институт, Српско позориште, Српске недељне новине.⁸⁹ Срби у Мађарској имају разгранат културни живот и попут матице традиционално обележавају своје велике празнике. Низом културних програма, Срби у Мађарској обележили су 630-годишњицу Косовске битке манифестациом „Видовдански дани“, која је одржана од 21. до 26. јуна. У Сантову, месту на југу Мађарске, уприличен је традиционални Ускршњи бал, у организацији Габора Варге, познатог угоститеља из овог насеља. Срби у Будимпешти су у великом броју присуствовали литургији коју је поводом Ђурђевдана служио владика Лукијан. У будимпештанском Текелијануму, задужбини Саве Поповића Текелије, организована је 26. јануара традиционална Светосавска академија.

Културни и документациони центар Срба традиционално организује манифестацију „Месец српске кул-

88 “Otvoren muzej eparhije budimske u Sentandreji, najvećim muzej van granica Srbije”, Dnevni list DanasDanas, 26. maj 2019. <https://www.danas.rs/kultura/otvoren-muzej-eparhije-budimske-u-sentandreji-najveci-muzej-van-granica-srbije/> (15.07.2019.)

89 Самоуправа Срба у Мађарској, Институције ССМ, <http://www.szerb.hu/sr/> (16.07.2019.)

туре". У периоду од 07. септембра до 05. октобра 2018. године одржан је јубиларни десети фестивал. Посредством ове културне манифестације приказано је богато наслеђе српске културе и њени савремени трендови, при чему велики број књижевника, глумаца и других културних радника из Србије учествује у низу програма који се одвијају током скоро месец дана трајања ове манифестације. Манифестацији поред учешћа уметника из Србије традиционално присуствују политички функционери две државе, чланови дипломатског кора, представници Епархије будимске и институција српске заједнице у Мађарској.

Јубиларна десета годишњица издавања *Српских недељних новина* обележена је техничким унапређењем - преласком на колорну штампу. *Српске недељне новине* као недељник излазе под овим називом од маја 2009. године и представљају настављача двовековне традиције српског новинског издаваштва у Мађарској, чији почеци се односе на *Србске народне новине* основане у Пешти 1838. године. Потешкоће у даљем раду новина огледају се у чињеници да је надлежни државни орган (Мађарски државни трезор) обавестио Канцеларију Самоуправе Срба у Мађарској да она, као извршно тело, нема овлашћења да се бави новинско-издавачком делатношћу. У наредном периоду ССМ имаће задатак да се одлучи на један од три понуђена модела која се односе на проблем издаваштва: да издавач новина убудуће буде Српски културни центар; да се у циљу издавања оснује непрофитно предузеће на челу са дирек-

тором или да у истом циљу буде основана фондација.⁹⁰

Српски институт представља буџетску установу коју је у Будимпешти основала 2009. године Самоуправа Срба у Мађарској са циљем организовања, помагања и подржавања научних истраживања о прошлости и садашње друштвене стварности Срба у Мађарској. Скупштина ССМ-а је на седници одржаној 13. децембра 2018. године донела одлуку о трансформацији Српског института у друштво са ограниченом одговорношћу. Ова одлука образложена је чињеницом да би институт преласком у ДОО могао ефикасније да послује, при чему би избегао смањење плата запослених због најављеног увођења статуса јавних службеника.

Отварање Српског културног центра „Коло“ у мађарском граду Морохалому представља значајан чинилац у афирмацији српске националне мањине и неговању њене културе и традиције у овој држави. Изградња СКЦ „Коло“ део је заједничког српско-мађарског пројекта „Разнобојна сарадња“ (Colourful cooperation) у оквиру INTERREG-IPA програма Европске уније. Центар је званично отворен 08. јула 2019. године и простире се на површини од 1.199, 05 метара квадратних, а његова изградња и опремање коштали су 1,4 милиона евра. Реч је о модерном архитектонском здању, који садржи мултифункционалну позоришну салу „Вук Кара-

90 “Самоуправа Срба у Мађарској пред захтевом да издавање листа реорганизује две недеље пре избора”, Српске недељне новине, 20. јун 2019. <http://www.snnovine.com/sr/index.php?page=news&id=2210&side=3> (15.07.2019.)

цић“ за 250 посетилаца, салон „Балкан“ са терасом, летњом баштом и видиковцем, као и капелу Српске православне цркве „Живоносни источник“. Свечаном отварању центра присуствовали су бројни мађарски и српски званичници, при чему је мађарски шеф дипломатије Петер Сијарто истакао да „српско-мађарски односи никада нису били бољи“.⁹¹ Након отварања СКЦ у Морохалому, очекује се у наредном периоду и отварање мађарског културног центра на Палићу у оквиру истог пројекта, у циљу продубљивања сарадње између двеју држава и оснаживања положаја мањинских заједница у обе државе.

На основу споразума између Радио-телевизије Србије и Мађарског јавног информативног сервиса (МТВА) потписаног на Палићу 17. новембра 2017. године, телевизијска емисија „Српски екран“, која се реализују при МТВА, од 12. октобра 2018. године постала је део програмске шеме Програма за дијаспору РТС-а. Емисија се емитује сваког петка са почетком у 14 часова, са две ноћне репризе. На овај начин емисија која се бави тематиком положаја Срба у Мађарској постала је део медијског простора РТС-а, тако да ће наша јавност и остали Срби у расејању бити боље информисани о животу Срба у Мађарској.⁹² На основу

91 “OtvorenSrpskikulturcentar u Morahalomu, Dnevni list Danas, 08. jula 2019. <https://www.danas.rs/drustvo/otvoren-srpski-kulturni-centar-u-morahalomu/> (16.07.2019.)

92 “Медијска мрежа српске дијаспоре: Српски екран“, РТС, 05. јул 2019. <http://www.rts.rs/page/tv/ci/story/19/rts-svet/3575415/medijska-mreza-srpske-dijaspore-srpski-ekran.html> (19.07.2019.)

сличног споразума између Радио-телевизије Војводине и МТВА, "Српски екран" већ десетак година реемитује се на првом (четвртак) и на другом програму РТВ-а (понедељак).

Упркос великој традицији коју Српске недељне новине имају чињеница је да оне представљају једини штампани медиј српске заједнице који излази у континуитету, уз онлајн вести које се редовно ажурирају. Проблеми постоје и у погледу дистрибуције овог недељника, обзиром да се због територијалне распршености Срба уочавају проблеми у овој сфери услед неадекватних услуга мађарске поште. Једину емисију у електронским медијима на српском језику представља „Српски екран“, и то 30 минута недељно у лошем термину, при чему је на првом програму мађарске државне телевизије српски језик заступљен недовољних 26 минута недељно. Радио Печуј у Мађарској емитује емисије на српском језику, при чему је српска редакција у склопу Печујског регионалног и мањинског студија мађарског радија формирана 1992. године. Самоуправа Срба формирала је и свој интернет-радио Срб. У наредном периоду неопходно је у сарадњи са мађарским властима радити на већој заступљености српског језика у електронским медијима и евентуалном покретању још једног штампаног медија на српском језику.

Побољшање положаја српске етничке заједнице у Мађарској последњих година прати и тренд побољшања званичних односа између двеју држава. Као примери добре сарадње наводе се заједничке седнице

двеју влада, при чему је 15. априла 2019. године одржана у суботичком хотелу „Галерија“ пета заједничка седница. Након седнице потписано је 11 докумената. У последњих неколико година забележен је помак и у економској сарадњи, при чему је робна размена између Србије и Мађарске током 2018. године износила 1.7 милијарди евра, што је за 15 процената више него 2017. године. Оптимистичне пројекције изнете на пословном форуму “Србија-Мађарска” указују да би размена у наредним годинама могла достићи износ од 3 милијарди евра.⁹³

Упркос узлазном тренду положаја Срба у Мађарској у последњих неколико година, постоје одређене мањкавости у погледу званичне политике Београда према Србима у Мађарској, која представља део неадекватно формулисаних опште државне политике према Србима у региону и дијаспори. Имајући у виду колика су улагања мађарске државе у мађарску националну мањину у Србији, при чему се посебно апострофира трогодишњи програм који обухвата двадесет милијарди евра бесповратне помоћи и тридесет милијарди у повољним кредитима за држављане Мађарске у Војводини (укупно нешто више од 165 милиона евра), при чему је тај износ касније увећан на 250 милиона евра, уочава се озбиљна асиметрија у погледу знатно мањег износа који улаже наша држава у Србе у

93 “Održana zajednička sednica Vlada Srbije i Mađarske”, Subotica.com, <https://www.subotica.com/vesti/odrzana-zajednicka-sednica-vlada-srbije-i-madjarske-id34787.html> (16.07.2019.)

Мађарској и другим заграничним областима, у којима су Срби понекад много бројнији и представљају већину становништва.⁹⁴ На седници Конференције српских националних организација из државе региона, која је одржана у Београду од 03. до 04. априла 2019. године, представник српске заједнице у мађарском парламенту апеловао је на српску владу да формира Министарство за дијаспору или да постојећа Управа за сарадњу са дијаспором и Србима у региону буде агилнија у свом раду.⁹⁵ Такође, за унапређење положаја Срба у Мађарској важну ставку представљало би уколико би Срби у Мађарској били представљени преко пуноправних посланика, а не представника. Представници мађарске заједнице имају четири посланика у српском парламенту из редова странке Савез војвођанских Мађара. Куриозитет је да је једини грађанин Србије у Европском парламенту рођени Бечејац Андор Дели, обзиром да је владајући Фидес уступио посланичка места за представнике Мађара из Словачке, Украјине, Румуније и Србије.⁹⁶

94 "Mađarska kreditiravojođanske Mađaresa 160 miliona evra", Radio-televizija Vojvodine, 05.06.2016. http://rtv.rs/sr_lat/vojvodina/madjarska-kreditira-vojvodjan-ske-madjare-sa-160-miliona-evra_686584.html (19.07.2019.)

95 "Još jedan apel organizacija Srba iz regiona zvaničnom Beogradu", Srpske nedeljne novine, 04. april 2019. <http://www.snnovine.com/sr/index.php?page=news&id=2131&side=18> (17.07.2019.)

96 "Andor Deli: Ne zaboravite na politiku proširenja!", Vajdaság ma, 17.07.2019. (<https://www.vajma.info/cikk/szerbkiadas/6665/Andor-Deli-Ne-zaboravite-na-politiku-prosirenja.html>) 18.07.2019.

Један од озбиљнијих проблема представља отежан поступак за добијање српског држављанства. Неопходно је да се поједноставе поступци за добијање српског држављанства.

О ПЕТ НАЈВЕЋИХ НОВИНСКИХ ПОРТАЛА У СРБИЈИ, ЦРНОЈ ГОРИ, БиХ

Етика – Заборављена врлина

СРБИЈА

Интернет портали и њихове секције за коментаре су одувек били место на којима су се изјашњавали људи разних мишљења и убеђења.

Њихови коментари били су предмет даље расправе на порталу, или су представљали нову тему на друштвеним мрежама у круговима корисника који су били заинтересовани за ту тему.

Неминовно је да се на порталима овог габарита коментаришу примарно политичке теме, које су најпопуларније међу посетиоцима, поготово у земљама региона.

Србија, Хрватска, Федерација Босне и Херцеговине и Црна Гора, као бивше Југословенске републике баве се сличним темама, па тако постоје и сличности у текстовима који су објављени на порталима.

Коментари се, ипак, разликују од портала до портала. Корисници неких портала су елоквентнији и боље подупрти чињеницама и истраживањима, док се на неким порталима преписка у коментарима своди на једноставно вређање саговорника или теме на коју је текст.

Слобода говора ипак дозвољава ово понашање, и остали читаоци не могу урадити пуно по питању бесмислених и увредљивих коментара, осим што им могу дати негативну оцену или пријавити администрацији портала.

Права је реткост видети да се коментари на порталима бришу због увредљивог садржаја, али ипак постоји вероватноћа да ће увредљив коментар ипак бити уклоњен.

Разлика у читаоцима ових портала не базира се само на количини информација које поседују, већ и у различитим групама људи који их читају.

Неки портали су популарнији код млађих генерација, док су неки други преплављени читаоцима средњих година и дубље старосне доби. Ипак, то није највећа разлика. Неке од највидљивијих и најприметнијих подела јесте на национално и глобално, и на позицију и опозицију.

Наравно, тежа и доминација између оваквих група се мења у зависности од тога какав је текст у питању и у чију корист иду информације које су изнете у чланку.

Неравноправност између популарног и непопуларног мишљења се не гледа само у коментарима чланака на порталима, већ и у самим текстовима чланака. Наравно, новинарска професија налаже непристрасност и "хладну главу", али пракса је нешто потпуно другачије од теорије овог заната.

Новинари који су запослени у одређеним кућама и који пишу за одређене интернет портале више се не плаше да изразе и своје лично мишљење у текстовима

које објављују, поготово ако је то мишљење подржано од стране "мејнстрим" организација, или од стране власти.

Новинари којима је ово пракса дискредитују остале новинаре и новинарску струку. Најпопуларнији интернет портали у Србији, Хрватској, Федерацији Босне и Херцеговине и Црној Гори у некој мери сличе један на други. Практика им је иста, обрада што популарнијих тема у региону и у држави како би се рејтинг и ниво посећености сајта подизао из дана у дан, и тиме се достигао престиж.

Неизбежно је, у оваквом процесу, за портал да у једном тренутку, бар парцијално, не постане жута штампа. С обзиром на количину вести, текстова и чланака који се у 365 дана објаве на овим порталима, немогуће је покрити све теме.

С друге стране, само један део овог мора информација је битан за Србију и српску дијаспору и регион. Наравно, то су теме које се тичу Срба и њиховог статуса, како у отаџбини, тако и у државама са којима се Србија граничи.

Опет, тешко је покрити све земље "комшинице" и статус Срба у њима, и зато се рад фокусира на четири најбитније државе за обраду релевантне теме. Србија, као матица свих Срба, битна је као почетна тачка статуса Срба у региону, јер је она извор свих права и слобода која припадају њеном народу, како у њој, тако и изван ње.

Хрватска је држава у којој се налазио велики број српског становништва пре 1995. године, и самим тим

игра велику ulogu у статусу Срба у региону. Црна Гора, с друге стране, битна је јер је последња српска земља које се отцепила од матичне територије и постала независна држава, са великим бројем лица који се изјашњавају као Срби.

Такође велики број религијских светиња српског народа лоциран је на територији данашње Црне Горе, као што су цркве и манастири које су дизали славни Срби кроз историју.

Неморално је одрећи се онога што је српско, само зато што је тренутно на територији друге државе, како би то било равно издаји. Зато је Црна Гора трећа држава која је релевантна за овај текст.

Годинама, кроз либерализацију политике и популаризацију интернета и "онлајн живота" да се приметити опадање у квалитету односа према Србима у региону. Наравно, људи налазе за сходно да своје мишљење као потврду ове изјаве оставе на интернету у виртуелним препискама на друштвеним мрежама и порталима.

Највећа разлика јесте што је на друштвеним мрежама то најчешће расправа о догађајима из прошлости, попут оружаних сукоба и политичких несугласица некадашњих шефова држава и политичара, док је на порталима реч о актуелним темама.

Када су у питању портали из Србије, пет најпосећенијих портала су: Курир, Блиц, Б92, Телеграф.рс и Ало.рс

Ови портали неретко пишу о комшијским односима са државама са којима Србија дели границу и обрађује теме које су релевантне за односе Србије са осталим земљама из региона.

Прва ствар која се да приметити јесте да су коментари на овим порталима или подугачке елаборације теме на коју су писани текстови, или кратки, најчешће упитни коментари којима се доказује чест недостатак закључног дела текста, што може произвести конфликт.

Код посетилаца Курира, најчешћи су ураво ти, кратки или упитни коментари, који даље имплицирају да текстови или немају закључну тезу, или није било потребе за тим текстовима.

Курир не преза од обраде текстова попут обележавања дана државности Републике Хрватске, па све до кризе Српске Православне Цркве у Црној Гори. Овакви текстови могу бити погодно окружење за ширење мржње, али се чини да је главна реакција читалаца, који већином пишу екавицом, незаинтересованост за овакве теме.

Када је у питању онлајн портал "Блиц", фокус је на економским и инфраструктурним темама. Када се претражи појам "Хрватска" или "Хрватски" највећи број резултата претраге бави се темама које нису инфламаторне за комшијске односе, и с тога није остављено пуно места за коментаре који су свађалачког типа, као ни за читаоце који су свађалачки настројени.

Неминовно је да се с времена на време и на овом интернет порталу појави вест о некој "шкакљивој" теми, али најчешће су на таквим текстовима простори за коментаре празни.

На порталу "Б92" најчешће су дискусије о проблемима у Федерацији Босне и Херцеговине као и о положају Срба у Републици Српској. На оваквим текстовима

најчешћи саговорници људима који пишу екавицом, су људи који су евидентни припадници Бошњачке етничке подгрупе. Нађе се понеки Хрватски држављанин, али су обично дискусије сведене на свађалачки настројену преписку између Срба и Бошњака. Како је Федерација најмултикултуралнија држава у региону, на њен помен настаје највише конфликта.

Овде је евидентно да се ретко ко служи аргументима и бира речи, већ је, чини се, најбитније квалитетније увредити саговорника. Ужарене дискусије о мостовима, историји, разграничењу и отцепљењу Р. Српске нису чест призор, али када се догоде, најбоље их је заобићи јер је готово немогуће водити конструктивну дискусију са посетиоцима овог портала ако су у питању ове теме.

Занимљивост везана за портал "Телеграф" јесте да постоји сегмент сајта под именом "Југосфера". У овом делу сајта могу се наћи разни текстови везани за, како се чини, бивше земље Југославије, и обраде најрелевантнијих тема током године.

Неминовно је да посетиоци овог сајта показују велики интерес за дешавања из региона, с обзиром да су модератори овог портала дошли на идеју да отворе овакав сегмент.

Неизбежне теме су, наравно, присутне, уз највећи број коментара до сада. Најобимније секције за коментаре налазе се испод текстова који су везани за дешавања у Републици Хрватској.

Наиме, с обзиром на константно присуство хрватске председнице Колинде Грабар Китаровић на друштве-

ним мрежама, најчешће на Твитеру, постоје бројни текстови који су везани за њену активност на интернету.

Поред тога, теме које се чине као најзанимљивије читаоцима по броју коментара које остављају јесу и тема СПЦ у Црној Гори, као и раст десничарских, националистичких група у државама из региона.

Када су овакве теме у питању, сукоби су неминовни, али се такође могу видети и сусрети црпских и хрватских националиста који долазе до компромиса око начетих тема, избегавајући конфликт и тиме дајући добар пример достојанственог понашања и поштовања међу националистима у региону које је, изгледа, након свега могуће.

Чини се да читаоци "Ало.рс" портала нису вични остављању коментара, или бар јавном коментарисању актуелних тема везаних за комшијске односе.

Немогуће је утврдити разлог недостатка коментара на чланцима који се налазе на овом порталу, али је очигледно да је влада незаинтересованост за текстове објављене на горе наведеном порталу. На то указује и мали број "шерова" тј. броја пута када је текст подељен на друштвеној мрежи.

За ово се могу окривити често драматизовани и "пренадувани" наслови текстова који имплицирају на нешто катастрофално. Овакав приступ новинарству очигледно не доприноси пуно редакцији, јер је очигледно да и ако је у топ 5 најчитанијих интернет портала у Србији, Ало.рс није ни близу популаран као његови горе наведени конкуренти.

Ако се наиђе на неки коментар ту и тамо, то је најчешће везано за Српска унутрашња питања, која немају додирних тачака са регионом или државама са којима се граничимо, с тога, да се закључити да запаљиве теме и још запаљивији наслови нису добар покретач ни дијалога у коментарима, нити инфламаторне расправе међу комшијама.

ЦРНА ГОРА

За разлику од српских портала, црногорски су затрпани под хрпом коментара. Наравно, и та гомила коментара има своје разлике и своје несугласице.

На црногорском portalу "порталаналитика.ме" неретко се води дискусија о историјским темама које су релевантне за Србију и Црну Гору и њихову прошлост. Тако су се, на пример, у једном тексту саговорници дотакли теме Краља Николе и његове улоге у буни 1919. године.

Људи који су коментарисали овај текст нису штедели увреде упућене ка Краљевини Србији и оштро су коментарисали њен однос према братској Краљевини Црној Гори.

Било је и речи око Крфске декларације која је потписана 1917. године, и расправе око тога зашто Црна Гора није била позвана да буде једна од потписница ове декларације.

Но, овај текст је само један у мору текстова који се баве заједничком историјом Србије и Црне Горе, и велика већина оваквих текстова на овом portalу не мањка

у домену увредљивих и неоснованих увреда упућених Србима из раздобља о ком се дискутује.

“Вијести.ме” је портал који по многоме личи на онлајн портал “Блиц”, с обзиром на то да у већини случајева пажљиво заобилази запаљиве теме и држи се подаље од иницирања конфликта у коментарима.

Додуше, карактеристика овог портала јесте да се наилази на коментаре који су писани на јекавици и ћириличним писмом. Овакви коментари први су знак квалитетног дијалога у секцији намењеној за коментаре.

Наравно, коментари варирају од аргументованих ставова, преко изношења личних мишљења, па све до оних увредљивих који се чини да су присутни на свим порталима. Немогуће је не запазити мањак симпатије према српском председнику Александру Вучићу у коментарима на чланцима који су везани за Србију и Србе.

ЦДМ портал је, чини се, најрезервисанији када су у питању инфламаторне теме и наслови. Већина наслова који се тичу догађаја у Србији или догађаја везаних за Србију су написани тако да окупирају пажњу људи који су свађалачки настројени.

Наравно, ово се озбиљно одражава у коментарима, како озбиљним нападима на Србе и Србију од стране црногорских националиста и антисрба, тако и жустрим одбранама просрпских становника Црне Горе, а понекад и самих Срба који су неретки посетиоци црногорских онлајн медија.

Антисрпска пропаганда присутна је у скоро сваком наслову и тексту који је везан за Србију, осим ако у питању није спортски садржај, мада ни ту не презају од провокација.

Тако се у једном тренутку наилази на текст са насловом “Србија разбијена у Украјини” што додатно интензивира конфликте међу читаоцима. Монтенегринска пропаганда очигледно је најинтензивнија на овом порталу упркос привиду да је у питању либералан извор информисања.

Занимљива чињеница је да се на листи најпопуларнијих медија у Црној гори налазе и два онлајн портала који нису из Црне Горе. Наиме, ради се о “klix.ba” и “blic.rs” порталима који су неретко посећивани од становника Црне Горе.

Њихово се присуство да приметити, како су неретко активни у коментарима на текстовима везаним за Црну Гору и дешавања у њој. Чини се да за сад Црногорци узимају прво место по питању активности у секцији коментара где су убедљиво најприсутнији, како на својим, тако и на комшијским порталима.

Дуги и понекад агресивни коментари могу се пронаћи потписани са неким корисничким именом које је очигледно везано за Црну Гору. Такође, на српском порталу се да приметити одсуство црногорских коментара на ћирилици, којих је у изобиљу било на црногорским онлајн медијима.

ХРВАТСКА

Индекс.хр је истински пример либералног извора информисања. За разлику од црногорских комшија којима успостављањем оваквог медија није успело, Хрвати су били успешни у испуњењу овог задатка.

Аутори текстова на овом порталу се истински труде да се држе подаље од било какве осетљиве теме попут историје Србије и Хрватске, или анимозитета који интензивирано расте у протеклих неколико година.

Једини случајеви на које је могуће наићи а да су Србија и Хрватска поменуте у истом чланку јесу када је у питању економска или спортска тема. Разуме се, нађу се ту и тамо посетиоци овог сајта који и спортске и економске теме умеју да претворе у право жариште у коментарима.

Тако се секција за коментаре око спортске теме претворила у зону конфликта где уместо граната лете увредљиви коментари и неосноване оптужбе. Мада је оваквих случајева мало, они ипак постоје.

Јутарњи.хр је интересантан портал из једног разлога. Најновији текст у чијем наслову се налазе речи "Срби" или "Србија" је стар две године. Текстови који су на овом порталу и те како се баве прошлoшћу ове две земље, али нису релевантни, јер нису актуелни ни у Хрватској, ни у Србији.

Портал 24сата.хр је интернет портал којим истински, бар у последње време доминирају вести из спорта. Ватерполо, кошарка, фудбал, то су теме које су најчешћи резултати претраге било чега везаног за Србију.

Права је реткост видети негативне коментаре на спортским чланцима, али се опет нађе понеки, свађалачки настројен читаоц. Овакве провокације у највећем броју случајева заврше као комплетно изигнорисани делови секције за коментаре, а понекад уследи и шала на рачун писца негативног коментара.

Сигурно је да је ово, поред “индекс.хр” портала сигурно један од најпристојнијих интернет портала по питању инфламаторних текстова и негативних коментара на њима.

Нет.хр није упечатљив поводом тема релевантних за односе Србије и Хрватске. Углавном одаје утисак локалног портала који, осим спорта, не залази у теме које се не тичу искључиво Републике Хрватске и њених грађана.

Овакви портали присутни су у свим земљама, па тако и у Хрватској, што је доказ да је локално новинарство најчешће чистије од оног на националном, регионалном или светском нивоу.

Србија се не помиње скоро нигде, а и ако је помену-та то је у контексту недавних ватерполо успеха Српске репрезентације. Ово је случај и са РТЛ-овим интернет порталом на Хрватском.

С обзиром да РТЛ изворно није хрватски извор информисања, чини се да су писања текстова који подстичу нетрпељивост између било које две нације, а поготово Српске и Хрватске неприсутни без изузетка.

ФЕДЕРАЦИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Када су бошњачки медији у питању, тешко је разгрунути хрпу текстова о недавној годишњици дешавања у Сребреници и околним селима. Иза тих текстова, осим ако годишњица нечег сличног није у питању, нема пуно помена о Србима у Србији.

Највећи фокус је управо на дешавањима у Републици Српској и потезима које праве српски политичари на подручију Федерације.

Портал "klix.ba" је један од најпосећенијих у БиХ. Текстова који се баве питањима везаним за Србију је мало, али нису непостојећи.

На овом порталу наилази се на позамашан број текстова који се тичу евроинтеграција балканских држава и утицаја западних држава и суперсила на државе које су на европском путу.

Ангела Меркел, немачка канцеларка, често се помиње како у текстовима, тако и у насловима, заједно са припадницима централне обавештајне агенције САД и многим другим страним званичницима.

Државни врх Републике Србије често се помиње у бошњачком интернет порталу "vijesti.ba". Шеф државе, министар одбране и министар унутрашњих послова неретко су у саставу наслова чланака на овом сајту. Уз њих неретко је помињан и Милорад Додик као сарадник српског извршног тела у Федерацији, и као лице преко којег Република Србија шири свој утицај.

Коментари на текстовима овог интернет портала се броје у десетинама. Жустре расправе између пробошњачких и просрпских читалаца неретко прерастају у увреде и освртање на прошлост и мучко страдање у оружаним сукобима. Овај интернет портал се заиста издваја по броју коментара на текстовима који су везани за регион и бивше југословенске републике.

"Avaz.ba" је интересантна мешавина црне хронике, жуте штампе и спорта када је у питању претрага веза-

на за Србију и Србе. Убиства, хапшења, Косово и геноцид су најчешће у склопу наслова који се могу наћи на овом порталу. Упркос инфламаторним насловима чланака на овом интернет порталу, секције за коментаре су најчешће празне.

Чини се да овај портал сличи на своје конкуренте из Србије, Хратске и Црне Горе, на којима упркос труду да се изазове конфликт то најчешће није случај. Ако се задеси неки коментар на чланку везаном за Србију, то су обично коментари везани за спортке или инфраструктурне теме који нису разлог подизања анимозитета између српских и бошњачких читалаца.

“Expresstabloid.ba” је управо то. Таблоид. Наслови се у највећем броју случајева тичу дешавања из ријалити шоу програма и њихових учесника, турбофолк звезда, пропалих јавних веза и јавне сцене региона.

У оваквим текстовима нема никаквих основа за сукобе етничког и националног типа, већ овакви текстови привлаче читаоце који се најчешће не занимају темама које су релевантне за ово истраживање.

ЗАКЉУЧАК О МЕДИЈИМА

Из истраживања које је спроведено о пет најпосећенијих интернет портала у Србији, Хрватској, Федерацији Босне и Херцеговине и Црној Гори више је него евидентно ко је најагресивнији и ко је највише огрезао у мржњи.

Неизбежно је закључити да монтенегрински квазинационалисти и некадашњи сепаратисти најмарљивије раде на успостављању новог менталитета међу својим суграђанима и брисању свега што је српско из њиховог ДНК.

Наравно, овакви јефтине и ниски ударци и полуорганизовани покушаји да се српска крв заборави у братској Црној Гори биће неуспешни како су били и до сад.

Утицај Јеврема Брковића и њему сличних србомрзача наставља се и данас и злослутно пушта корене међу неопредељену младеж. На бранику српства, како на терену, тако и у дискусији супротстављају им се редови српских родољуба све млађе доби који су одлучни да очувају национални идентитет, како у матичној отаџбини, тако и у свим српским земљама и целој дијаспори.

Срби који се упуштају у дискусије са монтенегринским националистима и неоусташким црнокошуљашима су у већини случајева обскрбљени тачним информацијама и непобитним аргументима који су најчешће предмет увреда и помена операције "Олуја" или сличних мучких страдања српског рода.

Наравно, разуме се да на свакој страни постоје и добронамерни и злонамерни људи, па тако и на српској, али је битно поменути да је највећи број дискусија на овим порталима чији су учесници Срби јесу цивилизоване и показују обострано поштовање саговорника.

Неки портали бесрамно представљају уточиште и сигурну кућу за србомрзце и деструктивне умове којима је битније да српско пропадне, него да се њихово ваздигне.

Ера у којој живимо изискује да модификујемо начин дискутовања и места на којима налазимо саговорнике, и чини се да су интернет портали, поред друштвених мрежа, најпогодније место за овакве дискусије када су народи из региона у питању.

Очување националног интереса и достојанства нарочито је битно у оваквим дискусијама како су оне јавне и доступне свим читаоцима и посетиоцима ових интернет портала.

Кроз примере на које се може наићи да се закључити да велика већина Срба успешно чува и светла образ српске нације када су у питању онлајн преписке и аргументоване расправе са особама са којима не деле ставове.

Напредак је загарантован само обостраним поштовањем и изношењем аргументованих ставова што се чини као правац у ком се полако али сигурно крећемо.

ЗАКЉУЧАК

Једанаести годишњи извештај Напредног клуба о политичким и другим правима српског народа у заграничним земљама Балкана и Средње Европе доноси целовиту, ружну и тужну хронику обесправљивања, запостављања и прогона већине од 1,7 милиона Срба који и даље живе у областима од којих су многе вековима биле српске или биле део старе српске државе.

Током претходне године српски народ је драматично обесправљен у Црној Гори. Демократске вође опозиције и сви председници парламентарних српских странака осуђени су ове године на вишегодишњу робију. Усвојен је законски пројекат конфискације имовине православне цркве, а председник једне државе чланице НАТО и кандидаткиње за чланство у ЕУ најавио је стварање националне цркве етничких Црногораца. Срби су жртве систематске просветне и културне асимилације које спроводи држава. Срби су сегрегирани у овом једином европском апартхејду 21. века. На основу анализе свега што црногорска држава чини, мишљења смо да геноцид над Србима у Црној Гори представља вероватну будућност.

Српски народ је практично политички и културно избрисан у Федерацији Босне и Херцеговине. То су потврдили и избори од октобра 2018. године и политика бошњачког и хрватског националног покрета која је после њих

настављена Српски народ је предмет настојања државних установа у циљу обезвређивања и ограничавања постојећих права у Републици Хрватској, где су у току кампање шовинизма и мржње дела елите, Римокатоличке цркве и широких слојева друштва. То потврђују чести напади на Србе, њихову имовину и политичке представнике. Српски народ изгубио је важне политичке позиције и реална права у Македонији, стечене после 2001, док питање права на слободу вероисповести није померено са мртве тачке. Неравноправност и неиспуњење законом предвиђених права присутно је и на територији Косова-УНМИК. Срби су данас жртве и економске блокаде, као и притисака који их све више политички маргинализују. Очекујемо отимање манастира и потпуну асимилацију у наредним годинама. У Албанији су и поред формалних промена ограничена и уска права непромењена. У Словенији српски народ још увек није добио статус и права националне мањине. За разлику од Федерације БиХ, где је званична Србија помогла неуспешно обједињавање преосталих Срба, у Словенији Београд дели локалне Србе. Известан напредак политичких права српског народа уочен је и ове године кад је реч о државама у којима је српски народ национална мањина од давнина – Мађарској и Румунији.

Република Србија ни током 2018./2019. године није имала сталну и јасну политику према српском народу у региону. Установе су укидане, нејасне стратегије напуштане. Однос према народу у заграничним српским земљама био је себичан, партијски и посвећен личној популарности политичара какви су Александар Вучић, Ана Брнабић, Александар Вучић, Миодраг Линта...

Напредни клуб и овом приликом поново захтева права за српски народ каква уживају други европски народи. Иста права која имају Албанци на Косову и Метохији за српски народ у Републици Српској. Исто-етна права каква имају Албанци у Републици Македонији за српски народ у Црној Гори. Пуна права дефинисана Ердутским споразумом, Планом 3/4 и Уставним законом о људским и мањинским правима за српски народ у Хрватској. Пуна права и реципроцитет за српски народ у осталим државама.

Од САД и ЕУ тражимо поштен однос, неоптерећен историјском мржњом, културним расизмом и неравноправношћу.

Од Републике Србије тражимо јасну и дефинисану политику, изједначавање политике и инвестиција са сличним политикама Турске, Бугарске, Мађарске и Хрватске – будући да су српска улагања сразмерно гледано у просеку десетоструко мања.

Од власти и опозиције Републике Српске тражимо усвајање заједничког националног и државног програма и јединство до коначног одређивања статуса ентитета.

Захтевамо уврштавање политике према заграничном Српству међу „стубове“ државне политике, њено укључивање у све сегменте државне националне, спољне, економске, просветне и културне политике. Залажемо се за обнову установа посвећених политици према српским земљама и расејању, као и њихову департизацију.

Тражимо да са новом деценијом започне једно ново политичко доба за загранично Српство.

SUMMARY

The Progressive Club, a Belgrade-based civil society organization, has been publishing reports on the political rights of the Serbian people in the region since 2009. This is its eleventh annual report.

Serbs are the largest nation based and concentrated in the territory of the Balkans, a large peninsula in Southeast Europe. The Balkans is the only European peninsula where geographic and historical reasons have always precluded the creation of a unified and functional modern state governed by the domicile population. Its national liberation and unification was completed four decades later than in Germany and Italy. Although the Serbian people have been the protagonist and proponent of the idea of the liberation and unification of Balkan peoples, and despite its key contribution to the creation of the Yugoslav state in 1918 and its restoration in 1945, which facilitated the emancipation and nation-building process of other nations, after the dissolution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRJ) in the 1990s a quarter of the total Serbian population ended up outside of the Republic of Serbia. In some neighbouring countries – Croatia, Bosnia and Herzegovina, FYROM; as well as Kosovo-UNMIK after 1999 and Montenegro after 2001 – the Serbian population suffered a systematic violation of human and political rights, lead-

ing to the outbreak of civil wars and, later on, to uneasy relations between Serbia and these countries. The status of the Serbian people in neighbouring countries and areas has fueled authoritarian and populist trends in Serbia proper, especially in view of the fact that at one point in time Serbia received as many as 800,000 refugees and displaced persons, mostly ethnic Serbs, from the neighbouring countries. In addition, after 1999 about two-thirds of the Serbian population of Kosovo and Metohija were displaced, with the number eventually reaching around 50% or 150,000 persons.

In the Balkans and in Central Europe the concept of nation is markedly different than in Great Britain, Russia or the US. The presence of Serbs in neighbouring countries was not the result of modern colonization or emigration processes. The Serbs of Bosnia, Herzegovina, Croatia, Romania and Macedonia have inhabited these areas for centuries, and are no less indigenous to them than their respective majority ethnic groups. Except for parts of Hungary and Macedonia, where the Serbian settlement began in the late medieval period, and major parts of Slovenia, where Serbs began to arrive in the 20th century, they are a domicile ethnic group in these countries. The inclusion of these areas into a democratic Serbia during the modern nation-building period in European history was largely prevented by Austria and the Ottoman Empire. Liberating its own people, notwithstanding errors and difficulties, the Serbian state let others have their freedom too. The undemocratic establishment of federal Yugoslavia under the communist regime led to the fragmentation of ethnic

Serbs in five republics and two autonomous provinces. Exposed to assimilation and various forms of pressure, the Serbian ethnic group was essentially unequal and yet it formally remained a constitutive nation in the entire territory of the federal state. Under the communist regime, the Serbs were (unfairly) marked as a people with expansionist aspirations and a bulwark of counter - revolutionary tendencies, and so efforts were made to engineer its political fragmentation and gradual assimilation. The fact that during the greatest rise of the Muslim community and the creation of a 'Muslim' nation, the Serbian Orthodox Church (SPC) stagnated and underwent two deep rifts orchestrated by the regime bears evidence to this claim. In Austro-Hungarian Croatia, there were 23 publications in the Cyrillic script traditionally used by Serbs; by the end of the communist era, only one had survived, and only with a token circulation. The Serbian population in bordering areas continually plummeted in the postwar period. In part, this was the natural result of the creation of ethnocentric unitary republics and partly the result of the systematic assimilation of Serbs, which eventually led to the disappearance of Muslim and Catholic Serbs. Unlike the wide autonomy of Vojvodina and Kosovo and Metohija – the autonomous provinces in the Republic of Serbia, elsewhere there was little autonomy or regional self-government.

By the dawn of democracy and the end of real socialism, the Serbs had become one of the largest ethnic groups indigenously settled along or by the borders of their mother state: a 2.3 million out of a total population of 10 million. In SR Bosnia and Herzegovina, there were

1.4 million Serbs who made up a third of the total population and acted as one of its three constitutive peoples. In Bosnia and Herzegovina, which had not enjoyed autonomy or had elements of statehood in the long period from the Middle Ages to 1945, the Serbs were once the relative majority. On the eve of the forced civil war, they were unconstitutionally denied their constitutive status. An international agreement on autonomy was unilaterally refused by the Bosniaks with US support, and independence was declared in violation of the constitution and other legislation. A civil war ensued and Serbs were singled out as the only guilty party by the US, EU and UN. In the republic of Croatia, there was about 650.000 ethnic Serbs (567.000 Serbs and the majority of the 105.000 that self-identified as Yugoslavs). Unlike the Croats, Serbs were not politically united when the democratic transition came. They had been denied their constitutive status and blamed for the introduction of communism and the civil war between the Croats themselves. They were expelled from civil service and denied their cultural rights. The restoration of symbols used by the fascist Independent State of Croatia (NDH), an Axis ally during WWII, deepened the fears of the Serbian population. The ensuing civil war saw Serbs expelled from cities. The Serbs founded the Republic of Srpska Krajina in areas where they were the majority population; despite being under UN protection, RSK was captured and dissolved in August 1995, and its population displaced. Between 450,000 and 500,000 Serbs were displaced from Croatia, most of them never to return. Even in 2010, they ranked as the largest displaced population in Europe and

the 13th in the world. In Montenegro, the Serbs were continually assimilated and transformed into a new nation – the Montenegrins. However, since the Serbs and the newly created Montenegrins had never waged wars against each other in the past, this assimilation could be implemented with little resistance. During the dissolution of SFRJ, the citizens of Montenegro decided to remain with Serbia. Nurtured and supported by Slobodan Milošević in Serbia, the local regime was unwilling to abandon the idea of Yugoslavism and the principles of federalism. A return to the Serbian identity was mentioned only in parts of the opposition. The Serbs, which according to the 1991 census made up merely 9% of the population, were not even given the status of a national minority. In FYROM, the Serbs were not granted minority rights until 1991 and when they eventually were, it did not include a reversal of the process of ‘Macedonization’ implemented by the communist regime after 1945. In addition, Serbs in FYROM were denied freedom of religion, since their own church, SPC, had been banned from any activities in Macedonian territory, with its role replaced by the communist-created Macedonian Orthodox Church, which still remains unrecognized by the Ecumenical Patriarchate of Constantinople. The Autonomous Province of Kosovo and Metohija was both officially and de facto a part of the Republic of Serbia until 1999. The local Serbian population enjoyed full rights but was manipulated by the regime of Slobodan Milošević, which due to the Albanian boycott of state institutions in Kosovo and Metohija depended on around 30 MPs recruited solely from the ranks of Serbs from Kosovo and Metohija. After

Slovenia declared independence in 1991, the local Serbs were not granted the status of a national minority, allegedly because they were not indigenous to this territory (an incorrect claim, as there were Serbian villages dating from the late medieval period). In the early 1990s 25,000 Serbs and some Bosniaks lost the citizen status in Slovenia (which they had enjoyed as SFRJ citizens), thereby becoming 'erased.' The 'erased' were made unequal and suffered various grievances over the following twenty years. In Albania, the Serbs enjoyed no rights whatsoever, even 25 years after the formal introduction of democracy in 1991. In Hungary and Romania, Serbs had the status of a national minority even in the communist period. During the democratic transition in Romania they were granted equality and full rights; in Hungary this process was gradual and intensified only after 2010 under Fidesz governments. By 2009, when the Progressive Club began publishing this annual report, the Serbian population in neighbouring countries had decreased by almost a quarter, dropping from 2.4 to 1.75 million. This was partly due to the general trend of population decrease in the Balkans and the accelerated disappearance of national minorities. However, in 2010 the Serbs ranked 13 th in the world list of displaced populations, a full 15 years after the end of armed conflicts. The last nine years have seen a worrying drop in the rights enjoyed by Serbs in neighboring countries. Croatia has failed to implement the Erdut Agreement and the Constitutional Act on Human and Minority Rights. While the Serbs do formally enjoy some rights, they are continually being limited by the establishment and powerful caucuses

in the parliament. Anti-Serbian public campaigns are systematic and persistent.

In the Federation of Bosnia and Herzegovina – the larger of the two entities, the rights of the Serbian population are limited and fall short of their full capacity; in addition, they are essentially unequal to Bosniaks and Croats in the Republic of Srpska. And although the Republic of Srpska has managed to maintain its autonomy over the last nine years, there is still legislation that violates the Dayton Agreement and none of the 64 competences that the entity has lost in this way have been restored. The protracted campaign to defend its autonomy has rendered the Republic of Srpska impoverished and divided, with little international support for its demands (incidentally, the very same demands that the US and EU deemed worthy of armed intervention in the case of Kosovo). In Montenegro the Serbs now make up 29% of the population. The efforts of the regime to achieve independence brought some Montenegrins back to their roots. After having acquired independence, in 2006 the regime intensified its campaign to assimilate the local Serbs and limit their rights. Serbs are not recognized as a national minority in Montenegro. In Macedonia, Serbs were given minority status owing to the conflict between the authorities and Macedonian Albanians, which eventually ended in the partial constitutive status for the Albanian community granted in the Ohrid Agreement of 2001. The Serbs still enjoy little religious freedom, and the leader of the canonically recognized Archbishopric of Ohrid has been unjustly sentenced and interred in the infamous Idrizovo prison. In Albania, Serbs

have received a fraction of the rights enjoyed by national minorities in European countries, and even this has been limited and partly contested in recent years. In Kosovo and Metohija the Serbian population enjoys no autonomy or minority status. Some political rights have been enforced by the US and EU; however, even in linguistic matters the Kosovo-UNMIK government chooses to use the Croatian version of the language and the Latin script as a way of taunting the local Serbs.

Under Slobodan Milošević the Republic of Serbia neglected the matter of the rights and minority statuses of Serbs living in the region. The relevant institutions, such as the Ministry for Expatriate Serbs, never became involved. The regime saw the struggle of Serbs in Bosnia and Herzegovina and Croatia merely as a tool in its own battle for the Yugoslav legacy. This state of affairs did change slightly under the governments of the Democratic Opposition of Serbia. At first, the expatriate policy had also been neglected, partly in response to the former regime's propaganda and partly due to the ideology adopted or fostered by some of the political parties in the new government. However, there was some sort of continuity. The Ministry for Expatriate Serbs was transformed into an agency. After SPO became a government member in 2004, the Ministry of Diaspora was established and initially the ministers focused on the expatriate Serbian population. However, the department had a small budget (with over a third used for staff salaries) and was the only department that could not propose legislation to the parliament. This was changed later on, but the Ministry never formulated a

specific program or range of activities and operated with the bare minimum of means. Funds allocated for activities concerning expatriates remained merely symbolical and were ten times lower than the annual investments of Croatia for the Croatian cause in Bosnia and Herzegovina and thirty times lower than Slovenia's expatriate expenditure. However, investments were made, including the purchase of mobile providers in the Republic of Srpska and Montenegro and the founding of Tesla Bank in Croatia. However, most of these projects were eventually abandoned or passed on or simply failed. All of them – including the Agreement on Special Parallel Relations, revised and amended on multiple occasions – have always depended on the political needs of various ruling parties in Serbia. However, led by pressures and poor prospects in the resolution of the Kosovo and Metohija problem, by 2010 Mirko Cvetković's government allowed the Ministry to be made equal to others, and made it responsible for the Serbian population of neighbouring countries. The Ministry adopted a general policy and established institutions meant to gather and represent Serbs in the region. However, this policy was merely formal and brought little real change and few new activities; the objectives, although limited and formulated to conform to EU and US demands, were changed by the government as soon as the governments of Montenegro and Croatia objected to some of them. The rise of the Serbian Progressive Party in 2012, due to the party's nationalistic identity and the fact that some latent nationalist groups had seen its leaders as the protectors of the rights of the Serbian people, allowed the emerging

regime to gradually shut down these fledgeling institutions. The Ministry became an Office and was eventually attached to the Ministry of Foreign Affairs. All strategies were abandoned and reduced to the activities of Aleksandar Vučić and his associates.

Compared to other neighbouring countries that have a large population in their own border areas, in the last twenty years, Serbia hardly managed to have a consistent, adequate or reciprocal policy. The last eleven years have seen a drop in rights enjoyed by Serbs in the region, including the right to their own language and script and their smaller representation in institution than in the case of other minorities. Its freedom of religion and education has been denied everywhere except in Romania, Hungary and the Republic of Srpska. The situation in Hungary has recently improved somewhat. The Republic of Srpska still suffers constant pressure from Sarajevo as well as Brussels, London, Berlin and Washington towards unitarization, reducing autonomy and the forced creation of a Bosniak nation. The double standards used by the EU and US towards the Serbs (vs. Albanians, Croatians, Bosniaks and Montenegrins) also pose a significant problem. In response to this situation, the Progressive Club uses black covers for its annual reports. The eleventh annual report is again bound in black.

Eleven annual reports of the Progressive Club about the political and other rights of the Serbian people in neighbouring countries in the Balkans and Central Europe provide a comprehensive and ugly chronicle of the deprivation, neglect and persecution of the majority of 1.7 million Serbs

who still live in these areas, some of which had been Serbian for centuries. Throughout this eleven-year period, the Serbian people have become dramatically deprived of its rights in Montenegro too. In the Federation of Bosnia and Herzegovina they have been virtually eradicated from the political and cultural scene. In Croatia, Serbs suffered institutional efforts to de-valorize it and limit its existing rights through an ongoing campaign of chauvinism and antagonism in a part of the elite, the Roman Catholic Church and wide segments of the society. In FYROM (as of late 2018 Northern Macedonia) the Serbian people have lost important political positions and rights acquired post-2001, while the matter of religious rights has not progressed at all. Inequality and neglect of lawful rights is also present in the territory of Kosovo-UNMIK. In Albania, despite some formal changes, the limited and narrow rights remain unchanged. In Slovenia, the issue of the 'Erased' has been partially resolved, but the Serbian community has yet to be given the status and rights of a recognized national minority. Some progress has been made in Hungary and Romania, countries where Serbs have historically been a national minority. A decade of surveys and analyses has revealed the shameful attitude of the EU, especially the UK, Germany and France, to the inequality and rights of the Serbian people. This is not the result of adherence to domicile laws and non-interference in matters of minority rights in other countries; to the contrary, it is an unfair relationship with double standards and antagonism towards the Serbian people, partly due to political pragmatism and the relationship with Russia, and partly due to old prejudice and the need for an outlet for self-imposed multi-ethnicity con-

cepts and the illusion of a 'garden' society which the elite in these countries believes to have achieved at home. Over the past eleven years, the US and EU have mostly tried to maintain the status quo. In most countries except the Republic of Srpska/Bosnia and Herzegovina, Romania and Hungary, this status quo is unfavourable for the local Serbs. Washington and Brussels have done nothing to protect basic and lawful rights in these seven countries and entities, although they have displayed frequent interest minority rights in Serbia, especially those of their protégés, despite their much better position than that of Serbs in neighbouring states. The attack on the Republic of Srpska was not called off; instead, it was merely suspended since the issue of the limiting or dissolving its constitutionally guaranteed autonomy became a matter of contention between the Russian Federation and the US/NATO. Fear of extreme Islamism and the Bosniak refusal to implement the Butmir reform package that would have led to gradual unitarization of Bosnia and Herzegovina have also diluted the efforts of the US and EU to limit the rights of or dissolve the Republic of Srpska. However, a negative attitude remains; in the case of the incumbent US Ambassador to Sarajevo Maureen Cormack and HR Valentin Inzko and some of their EU colleagues it can even be described as aggressive and essentially ignorant.

From August to July 2018 - 2019 political rights of the local Serbian population have further deteriorated in Bosnia and Herzegovina, Montenegro, the Republic of Croatia, the Kosovo-UNMIK region (the so-called Republic of Kosovo) and the Republic of Northern Macedonia. The level of political and other rights of ethnic Serbs had been

stagnating in the Republic of Slovenia and the Republic of Albania, while good practice and some improvements were visible in Romania and Hungary.

The policy of Montenegro towards Serbian population has been scandalous, brutal and unjust. Serbs in Montenegro were deprived of basic national rights, guaranteed by the Constitution of 2007 and several laws. The only two parliamentary leaders who declare themselves as ethnic Serbs have been persecuted for alleged involvement in the planned coup and in May 2019 sentenced on five years in prison. The new law about religious organisations was adopted by the Montenegrin government according to which all churches that were built before 1918 would be nationalized. Montenegrin President Milo Djukanovic has announced that his goal is the establishment of a new, state-funded church.

In Bosnia and Herzegovina, the Bosnian nationalist elite have tried to deprive the Republic of Srpska – second entity making up the country, of its autonomy guaranteed by the Dayton peace agreement. They misused the Constitutional Court in order to change the name of the Republic of Srpska and deprive it of its central holiday. In the other entity (The Muslim-Croat Federation of BiH) ethnic Serbs are deprived of their constitutional rights and are not equal to majority ethnic Bosniacs and Croats, but also not equal to ethnic Bosniac and Croats in the Republic of Srpska. Ethnic Serbs in the Federation of Bosnia and Herzegovina are not well represented in the institutions as well and their economic, educational and cultural rights are neglected.

Ethnic Serbs in the Kosovo-UNMIK territory are underrepresented in the institutions. Their economic, educa-

tional and cultural rights are denied or neglected. The EU brokered and backed Brussels Agreement of 2013, which foresees the formation of the Association of Serbian Municipalities, has still not been implemented. Serbs are victims of judicial and police terror and their ties with rest of Serbia are systematically disrupted by the government of Albanian nationalist separatist in Pristina.

A similar situation to that of the Serbian population in Kosovo, is seen with Serbs in Croatia which joined the EU in 2013. During the last three years ethnically motivated attacks on Serbs and citizens of Serbia are more frequent than ever since the end of the Yugoslav wars. The Erdut Agreement of 1996 – which foresees greater rights and institutional protection for the Serbs – has not been fully implemented. Economic, educational and cultural rights of Serbs in Croatia are limited or neglected, especially in Vukovar where they make over a third of the population.

In the Republic of North Macedonia ethnic Serbs are denied religious freedoms. In Slovenia, Serbs do not enjoy even the status of a national minority, although they outnumber any other non-Slovenian ethnic group in the country.

The Republic of Serbia has not formulated a consistent and clear policy towards the Serbian people in the regions. Institutions have been dissolved and vague strategies abandoned. The relationship towards expats in neighbouring counties has been selfish, political and instrumentalized to promote the personal popularity of politicians such as Aleksandar Vučić, Tomislav Nikolić and Boris Tadić.

The Progressive Club demands the same rights for the Serbian people as for other European nations: the same

rights as those enjoyed by Albanians in Kosovo and Me-tohija for the Serbs of the Republic of Srpska; the same rights enjoyed by Albanians in FYROM for the Serbs of Montenegro; full rights defined by the Erdut Agreement, Plan Z4 and the Constitutional Law on Human and Minority Rights for the Serbs in Croatia; full rights and reciprocity for the Serbian people in other countries.

From the Republic of Serbia we request a clearly defined policy and funding similar to that provided by Turkey, Bulgaria, Hungary and Croatia to their respective minorities in other countries (since the funding allocated by Serbia is tenfold smaller, even proportionally). From the government and opposition of the Republic of Serbia we request the formulation of a nation-wide program and unity until the final resolution of the entity's status. We demand that the policy of taking care of Serbs in neighbouring countries should become one of the pillars of state policy and incorporated into all segments of national, foreign, economic, educational and cultural policy. We advocate the reinstitution of bodies charged with implementing the diaspora and expat policy, as well as the departization of these bodies.

The Progressive Club asks that the positive laws and constitutional rights – guaranteed by international and national legal acts - are implemented when it comes to ethnic Serbs. We request a new and active policy from the Republic of Serbia. We also denounce the passive, hypocritical and double-standard policies of the US, Britain, France and FR Germany towards Serbs who live in the Balkans, beyond the borders or the sovereignty of the Republic of Serbia.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
323.1(=163.41)(4-12)

**ИЗВЕШТАЈ о политичким правима српског
народа у региону** : извештај за ... / за издавача
Чедомир Антић. – 2008/2009, бр. 1– . – Београд
(Захумска 23Б/II) : Напредни клуб, 2009–
(Београд : Virograf). – 15 cm
ISSN 1821-200X = Извештај о политичким
правима српског народа у региону
COBISS.SR-ID 168137228